

190

2

12

12

AZ IGAZ,
és
NEM-IGAZ
HITNEK
PROBA-KÖVE.

M E L L Y

Meg-mutatja, hogy semmit nem lehet üdvösségesen hinni, vagy a' Hit dolgában támadott, és támadható Egyenetlenségeket el-igazítani: ha tsak az Anyazentegyháznak értelmihez, és kézről-kézre adatott tanításához, avagy *Traditioi*hoz nem folyamodunk.

Pro conventu Librarij
Ki-botsáttatott

A JÉBUS Tárfaság-béli
P. RAICSÁNI JÁNOS által.

NAGY-SZOMBATBAN,

A' JÉBUS Tárfasága bötüivel,

Gaal Friderik által. 1724.

184
2300

1231

A' Keresztény Olvasóhoz

Elő-járó Beszéd.

Zen Irásommal kér dolgot akarok meg mutatni, Keresztyén Olvasó: egyik az, hogy az ellenkező Atyafiaknak (akár-mint nevez-zék magokat, vagy Reformátusoknak, vagy Evangelicusoknak, Unitariusoknak &c.) minden tudományok

a' bit dolgában , fővenyen építettett, és meg
menekedbetetlen kerengőben , s' csavargásban
forog : midőn tudni illik , az Anyaszentegy-
ház értelmét , és Traditiót ki rekesztvén , a'
Szent Irást állíttják egyedül-való Regulá-
nak , és Bírónak a' bit-dolgában : a' mely
Regulának vezérléséből sem a' Szent Irás
felől , sem az Irásnak valóságos , és tulajdon
értelme felől bizonyosok nem lehetnek ; annyi-
val inkább nem a' magok Vallások felől , mel-
lyet ki ki a' Szent Irással akarná támogatni.
Másk az , hogy ellenben a' Catholica Anya-
szentegyház tudományának győzhetetlen ere-
jét eszedbe vegyed , melly magas kő-szálon
vagyon fel-építettve , kin a' Pokolnak kapui
erőt nem vehetnek. Es hogy magamat , a'
mennyire lehet , hozzájok alkalmaztassam a'
szó-járásban ; miképpen ők egyedül a' Szent
Irást mondják Regulának és Bírónak a'
bit dolgában : azon-képpen én-is egyszer-
más-szor ezen neveket össze-elegyítem , noha
jól tudom , hogy Bíró más (a' mint hogy ez
Irásomnak végezetin meg-is mutatom , hogy
a' Szent Irás magának Bírója nem lehet)
más a' Norma , a' vagy Regula. Bíró az ,
a' ki az igazságot ki szolgáltattya a' pörösök
között ; a' Norma pedig , a' vagy Regula ,
maga a' Törvény , melly szerént az igazság

ki szolgáltatik. A' Catholicusoknál a' hit dolgában az Ecclesia a' Bíró ; a' Norma pedig, a' vagy Regula, melly szerént az Ecclesia térszen ítéletet, és sententiát a' Szent-Irás, és a' Traditio. Ebből formáltatik egy országos, és fundamentalis okoskodás, mellynek erejével a' mint a' Catholica Hitnek minden ágazati, czikkelyi meg erősíttetnek: úgy az ellenkező vallásoknak sok-féle tévelygési meg rontatnak ; noha nevezet szerént egyikkel sem szállunk szembe, hanem ha példának okáért szükséges-képpen valamellyikét meg kellene neveznünk, hogy a' tanításnak czéllya, és ereje jobban ki tessék. Nem tartok ennél sem rövidebb, sem hasznosb módot a' tévelygésekkel-való hadakozásban ; mert úgy tecczik, mint-ha a' fának tövére tennők a' fejszét, hogy egy vágással a' fát le dőltsük ; mikor főül főre meg mutattyuk az ő magok tanításokból, hogy az ellenkező Atyafiak bitejég-háton építtetett, és regula, a' vagy fundamentom nélkül való ; ha csak (a' mire leg inkább kiáltanak) velünk együtt meg nem vallyák az Ecclesianak hit dolgában meg csalatkozhatatlan szavát, értelmét, és kézről kézre adatott Traditioit. Ha pedig ezeket helyén hadgyák, ismét erre a' regulára

(mint egy proba-köre) vitetvén Vallások-
nak minden czikkelye hanyatt-homlok esik,
és meg rontatik. Ezen Irásomat, Ke-
resztyén Olvasó vedd oly jó neven,
a' mint jószível néked
ajánlom.

ELSŐ

ELSŐ RÉSZ.

Elöre bocsáttatnak némelly szükséges tudományok a' Hítről.

Bban minnyájan meg egyezünk, hogy a' Hit szükséges az üdvösségre, mert maga Idvözítők mondgya: *A'*

^{1.}
Az Hit az üdvösségre szükséges.

ki nem hiszen, elkárhozik. Marc. 16. v. 16. Szent Pál Apostol-is bizonyította: Az Hit nélkül lehetetlen Istennek kedvében lenni. Hebr. II. v. 6.

Hogy ki üdvösségesen hidgyen, szükséges az Istennek drága malasztya; mert *senki nem jöhet hozzám (az Hit által) ha az Atya, ki engem küldöt, nem vonzza ötet. Joan. 6. v. 44. Senki nem mondhattya Ur JESUS (hivén ő benne) hanem a' Szent Lélek által. 1. Cor. 12. v. 3. Nem vagyunk elégségesek valamit gondolni (üdvösségre való) magunktól, ugymint magunktól (az az, saját erőnkből) hanem a' mi elégségünk Istentől van. 2. Cor. 3. v. 5.*

^{2.}
Az Hitre szükséges az Isten malasztya.

Ingyen üdvözültetek a' hit által ; és ezt nem magatoktól ; mert Isten ajándéka. Eph. 2. v. 8.

3.
A' kegyelem
senkinek meg
nem tagad-
tatik.

Az Hitre szükséges kegyelem pedig senkinek nem tagadtatik meg az Ur Istentől. *Mit kellett (ugy mond Isaias-nál) többé cselekednem az énszólómmal, és nem cselekedtem véle ? Isaiæ 5. v. 4. Hányszor akartam egybe gyűjteni fiaidat &c. és nem akartad ? Matth. 23. v. 37.*

4.
A' Hit csak
egy.

Az üdvözítő Hit csak egy ; mert *Egy az Ur, egy a' Hit, egy a' Keresztseg, Eph. 4. v. 5.* Ezért ha csak egyetlen egy ágazatban tévelyeg-is már nem üdvözítő hit. Ez okáért Sz. Pál kárhóztatta, *Philetust, és Hymenauust*, a' kik hirdetik vala a' *testnek meg lótt* fel-tamadását ; jóllehet az Hitnek egyéb ágazati-ról nem kételkednének. 2. Tim. 2. v. 18. Azon Szent Pál mondá, hogy az ördögök tudományát követik, valakik tilalmazták a' házasságot, és az étkeket, mellyeket az Isten teremtett. 1. Tim. 4. v. 3. Szent János Apost. az Anti-kristus bélyegét súti azokra, *kik a' Kristust el oszlattják*, avagy a' kik Kristusban kettős személyt állítanak. 1. Joan. 4. v. 3. Az Apostolok, és Seniorok kárhóztatták azoknak tani-tását,

tását, kik a' Keresztyéneket az Oó Törvény igájával ijeszgetik vala. Actor. 15. v. 5. Valami-képpen azért tartozunk Istennek minden parancsolatit meg tartani, azon-képpen minden jelentésit el hinni; és valamint hogy a' ki az egész Törvényt meg tartya, *vétkezik pedig egyik ellen, mindenikben vétkeisé lött.* Jac. 2. v. 10. ugy ha ki az Isteni revelatiókban edgyet nem hiszen, a' többinek-is tapodója lészén, mivel már az Istennek hiteles méltóságát meg verné, ki sem a' szóllásban meg nem csalatkozhatik, sem valakit meg nem csalhat, akár mit mondgyon; mivel *Az Isten nem olyan, mint az ember, hogy hazudgyon.* Num. 23. v. 19.

Az Isteni Hit pedig, az emberi értelemnek olyan indulattya, mellyel el hiteti magával, valamit Isten szól, és meg jelent, örök igazságnak lenni: mi-képpen az emberek között az a' hit, melly által más embernek, vagy teremtetett állatnak szavát el hiszszük. Kire nézve az Isteni Hitnek indító első formalis oka, maga az *Isten szava*, midőn el hiszszük a' dolgot ugy lenni, a' mint Isten mondgya, azért, hogy *Isten mondotta, Isten szóllotta.* Azért arra, hogy

5.
A' Hitnek
indító oka.

ki Isteni hittel (kiben hamisság nem lehet) el hidgyen valamit, kívántatik, hogy az a' titokbizonyal Istentől legyen meg jelentetve, s' nem elég, hogy ki magában álmódgya, és hamis vélekedéssel ítülje, mintha Istentől volna meg jelentetve.

6.
Híűnk kell mindent, a' mit Isten meg jelentett; ha színtén arról írás nem volna-is.

Tartozunk pedig keresztyén kötelességgel hinni az Isteni *revelatióknak*, az az, az Ur bizonyos szóllásának és jelentésének mindenekben, az Isteni Főlségnek, ki az ő szóllásában sem meg nem csalatkozhatik, sem valakit meg nem csalhat; hiteles méltóságáért; annak szavai, és meg jelentett titkai akár írásba legyenek foglalva, akár nem; csak éppen bizonyosok lehesűnk benne, hogy azokat Isten szólotta, és jelentette. Mert ily módon az űdvősséges Isteni Hit még Moyses előtt e' világon fennvólt, jőllehet az Isten Igéje ki nem adott írásban Moyses előtt, mivel-hogy semmi Szent Írás nem vala; sőt Urunk Mennybe-menetele után-is nem mingyárt foglalták írásba az Evangeliumot, mind azonáltal azt űdvősségeffen hitték a' Keresztyének. Azon kívül-is a' kézről kézre adott Isten Igéjét ajánlya Sz. Pál Apostol. 2. Thes. 2. 7. 14. 1. Cor. 11.

Ű. 2. 1. Tim. 6. Ű. 20. kiról bővebb be-
szélgetésünk fog lenni ide alább, mikor
oda jutunk.

A' Hitnek pedig oly bizonyosnak ^{7.} A' Hitnek
köll lennie, hogy *Ha szinte mi, vagy bizonyoságra,*
az *Angyal mennyből hirdet-is néktek*
azon kívül, a' mit néktek hirdettünk,
átok legyen. Gal. 1. Ű. 8. *A' Proféták-*
nak erős beszéde vannálunk. 2. Pet. 1.
Ű. 19. *Az pedig bizonyosan tudva lé-*
gyen mindennél, a' ki téged tisztel. Tob.
3. Ű. 21. *Mert tudom, kinek hittem, és*
bizonyos vagyok benne. 2. Tim. 1. Ű.
12. E' nagy bizonyosság pedig cred,
és fakad abból a' *Motivumból*, melly
indító oka, és vezérlője az értelem
indúlattyának, hogy hidgye az Isten-
től jelentetett igafságot; tudni-illik
maga az Isteni hiteles méltóság: melly
az ember értelmet mivel-hogy fokkal
erősben, és foganatosban mozdíttya,
azért-is bizonyosb akár melly termé-
fzet rendin-való *Motivumnál*, őszton-
nél, és indító eszköznél; és így azon
fundált hit-is bizonyosb akár melly
tapasztalt, és szem-látomást-való do-
lognál; mert noha ugy teczik, hogy
bizonyosok lehetünk abban, a' mit
szemmel, és majd kézzel tapasztalunk;
mind azon-által fekhetik az alatt hol
mi

mi csalatkozás, és szem-fény-vefztés; de mikor az Isteni Főlség szól, (ki sem mondásában meg nem csalatkozhatik, sem meg nem csálhat) a' dolog kü-
lőmben nem lehet annál, a' mint —
Isten mondgya, és az csupán való
örök igafság.

8.
Hinni köll,
a' mit elmén-
kel meg nem
foghatunk-is

Ez-okáért még azokat-is hinnünk
köll, a' miket elménkel meg nem fog-
hatunk, ha Isten jelenti, és mondgya;
mert Szent Pál-is bizonyította, hogy
Most tükör által homályba látunk. I.
Cor. 13. v. 12. Az hit pedig a' látha-
tatlanoknak bizonyítása. Heb. 11. v. 1.
A' szem nem látta &c. mi-nékünk pe-
dig Isten meg jelentette. I. Cor. v. 9.

9.
Az Isteni je-
lentés felől
pedig bizo-
nyosok nak
köll lennünk.

Végre hogy valaki illy erős hittel ra-
gafzkodgyon hitünk valamellyik ága-
zattyához, azért hogy Isten jelentet-
te meg; abban bizonyosnak köll len-
ni, hogy azt a' hit-ágazattyát Isten
szóllotta, Isten jelentette meg; mert
ha abban kételkedik, már nem bá-
torságosan, hanem vélekedve s-félve
hiszen. Miből tanulhatni pedig ki,
hogy ez vagy amaz igafság bizonyal
Isteni jelentésből légyen, és kívált, ha
a' jelentett igéknek homályos értelme
találna lenni, mi-némű értelemben —
akarta az Ur Isten jelenteni? Meg ta-
lálod

lálod a' *Regulát* a' következendő *Részben*. Mellynek vezérlését a' ki nem követi a' hit dolgában, akár-mint esküdjék, hogy ő igaz Hitben vagyon, az ő vallása üdvösséges vallás, és valamint ő hiszi, és vallya, a' Szent Lélek-is éppen azon egy értelemben jelentette ki a' hiendő titkokat : de a' felől egy-általlyában üdvösséges hite nintsen, s- hasonló az Erdélyi némelly Oláhokhoz, kik magokkal bizonyoson el-hitetik, hogy ők a' régi *Romaiak* nyelvén szóllának, és azt tisztettségnek tartják, s'-ugyan dicfekednek-is véle; noha oly meszfe vannak attól, mint Roma Erdélytől.

II. RÉSZ.

Az ellenkező Valláson-lévők minémü Regulát követnek a' Hitben? és minémüt tartanak a' Catholicusok?

A' mint-hogy mind a' kik elejítől-fogva a' Közönséges Anya-szent-egyháztól el-pártoltanak, és mint pártosok átok alá vettettek, példának okáért a' *Nestorianusok*, *Pelagianusok*, és a' régi *Arianusok*, s'- ezekhez hasonlók : nem külömben az mi időnkbeli, *Reformatus*, *Evangelicus*,
10.
Az ellenkező Vallások egyedül a' Szent Irást követik ugyan mint Regulájokat.
Uni-

Unitárius nevezetű szakattak-is csátogó szóval víttattyák, hogy ők a' Szent-Iráson kívül se más *Regulát*, se *Bírót* a' Hitben nem tudnak; ő néki-ek az Irás tőkélletes, senki magyarázattától nem függő, egyedül elégséges mind *Regulájok* a' hitben, s'-mind *Bírájok*; ezt pedig vagy azért szinlik, hogy ezen Isten Igéjének fényesneve alatt inkább csátolhassák a' népet magokhoz; vagy illyen szin alatt bátrabban meg vethessék a' Szent Régiségnek értelmét, Conciliumok végezését, az Ecclesiának hitelre-való méltóságát, Szent Atyáknak hagyományit, és a' mennyiben rajtok áll, mind ezeket semmivé tegyék.

II.
Sem az egész
Szent Irás,
sem egy va-
lameltyik ré-
sze nem lehet
egyedül-va-
ló, és elég-
séges *Regula*

De én azonban tudni akarom (mert ide alább bővebb beszédbe credünk) az egész Szent Irásé' az elégséges *Regula*? vagy egyik része inkább, hogy sem a' másika? Ha egészen a' Sz. Irás? csonka tehát a' hit regulája, mert egészen a' Szent Irás nem maradott kezünknel, jó darabja el temelyedett idő-jártával, nevezet szerént *Salomonnak* három ezerig-való példa-beszédi, ezer és öt versei, kiket világosan említi az Irás 3. Reg. 4. v. 32. Ismét *Nathan*, és *Gad* Proféták könyvei 1.

Paral.

Paral. 29. v. 29. *Abias* Könyvei, és *Addo* Proféta látási : a' kikiről emleket van 2. Paral. 9. v. 29. és többek-is. Ha pedig az Irásnak egyik része bővséges fundamentoma a' Hitnek, vallyon mellyik az ? miért ez a' része nem inkább, mint a' másika, mivel ez is szinte olly Isten szava, mint a' másik ? Mondhadsza meg, hol van meg írva az Irásban, hogy nem egészen az Irás, hanem csak egyik darabja, és nevezett szerént ez, s'-nem a' többi a' hitnek regulái ? vagy leg alább honnét tudhatod azt ?

12.

A' Hitnek regulája a' Catholicusoknál.

Mi Catholicusok azt tartjuk ; *Először-is*, hogy a' hitnek fundamentoma, és *regulája*, melly szerént kell az hitben fel támadott veszekedést lecsendesíteni, el igazítani ; és el végezni, mit kellyen hinnünk, mit nem ; hanem a' Szent Irás egyedül, avagy Irásba foglalt Isten Igéje ; hanem a' Traditio is, a' vagy Irás nélkül kézrűl kézre adatott Isten Igéje.

Másodszor. Hogy a' Kristus hívei mind az hitet, s'-mind az Szent-Irásnak igaz értelmét az Anyaszentegyházról venni tartoznak, melly megcsalhatatlan törvényt téshen, és minden némű igazsággal fel ruházta-

tott

tott a' Szent Lélek által, a' mint alább meg mutatom N. 86.

Harmadszor. Hogy az Anyaszentegyház, a' meg mondott *Norma*, a' vagy *Regula* szerént, két uton tehet választ a' hit dolgában; vagy a' Szent-séges Pápa, ugymint tulajdon Pásztorra által, ki, mikor a' hit dolgában valamit végez, meg nem csalatkozhatik (a' mint ide alább meg mondjuk N. 99.) vagy a' Pápától approbáltatott Conciliomok által, mellyek az egész Anyaszentegyház képébe tartatnak. Melly szerént minémi okossággal járunk ezen dologban, miéoda nagy és mozdúlhatatlan bizodalommal ki te-
czik csak ebből az hasonlatóságból-is.

Tegyük, hogy egy földi Király neve alatt parancsolatokat, és *Decretumokat* hozzanak bé az Országba, és azokról némelleyek kételkedgyének, ha valóságosan a' Király küldötte e', vagy nem? vagy ha bizonyos, hogy a' Királytól származtanak, de mivel hogy a' *Decretum* szavai homályosak, és külömböző értelemben lehetne venni; ha egy-felől a' Királynak nagy bölcseségű, és igen szerelmes Mátkája, vagy Leánya, ki a' Királynak minden titkos tanácsát tudgya, s'-ez által-is, igaz-
gattyá

gattyá az alatta-való Országot ; az em-
 lített parancsolat , vagy *Decretum* sza-
 vait így kell venni , s'-érteni : más fe-
 lől pedig egy isméretlen Sohonnai ma-
 gának , nem tudom micfoda szín alatt
 oly méltóságot tulajdonítván , hogy
 már ő a' Király-belső Tanácsosa vol-
 na , és minden titkaiban tudós ; de ezt
 csak szájal mondván , s'-meg nem bi-
 zonyítván ; ellene mondana a' Király
 Mátkájának : nem-de minden okos
 ember inkább halgatnáe' a' Király
 Mátkájának szavát , hogy sem amaz
 Sohannájét ?

Az Egek Királynának alá-küldetett
Decretumiról , szavairól , meg jelentett
 mennyei titkairól kérdés támad , ha
 valósággal ez vagy a'maz titkokat az
 Ur Isten jelentette-e' meg ? Egy-felől
 áll a'mennyei *Jegyes* , és *Kristus Leánya*
 az Anyaszentegyház Pfal. 44. v. 11. 2.
 Cor. 11. v. 2. Eph. 5. v. 26. Apoc.
 19. v. 7. 9. Mellyet a' ki halgat , a' Kri-
 stust halgattyá. Luc. 10. v. 16. Mellyet
 a' Szent Lélek tanít mindenekre. Joan.
 14. v. 26. A' kinek szájából az Isten igéi
 el nem távoznak örökké. Isa. 59. v. 21.
 Más felől elő-szöknek némely ismé-
 retlen emberek magokról azt mond-
 ván , hogy ők az Egek Királynának tá-
 B nácso-

nácsofi, követtyei, hivatalos Apostoli; és ő nálok van tellyefséggel az Isteni titkoknak tudománya; de ezt csak szóval mondgyák, és meg nem bizonyíttyák; sem meg nem próbálhattyák hivatallyokat, mint az Apostolok, a' *következendő jelekkel* Marc. 16. v. 17. Ebből egyenetlenkedés támad; a' mit a' Kristus Jegyesse az Anyaszentegyház bizonyít, ezek azt tagadgyák; a' mit amaz tagad, ezek bizonynyal erőfítik, de csak puszta szóval. Nem de igafsággal, és okofsággal meg egyező dolog-e', az Anyaszentegyház itéletin meg állapodni, és azzal egyet érteni, ha mit előnkbe ad, ugy-mint hitünk ágazattyát; annak szaván, és törvényes végezésin elménket meg nyugottni; amaz Sohonnaiak más felől akár mit kiáltfanak reája? Igy ha az Anyaszentegyház mondgya, hogy az Istennek meg nem íratott szava szinte oly hitelre méltó, mint a' ki meg íratott; vagy a' Kristus szavain Matth. 26. v. 26. *Ez az én Testem*, kell érteni az Oltári Szentségben Kristus Testének valóságos jelen-létit; amaz igéken. *En, s'-az Atya egyek vagyunk* Joan. 10. v. 30. az Atyának és Fiúnak termé-

fzetében-való egyenlőségét: az Anyaszentegyház ítéletin szűkség meg állapodnunk.

Abban áll tehát az Anyaszentegyház ítélete, hogy a' Szent Irás az Isten^{13.} A' Sz Ird's és Traditio. ni hitnek első, és fő *Regulája* ugyan, de nem éppen olly elégséges, hogy némely meg történhető casusokban, és alkalmatosságokban az Hit-ágazatának vagy nagyobb isméretségére, vagy óltalmára, szűkségünk ne volna folyamodni az Anyaszentegyháznak már eleitől fogva ez ideig meg tartatott, és kézről-kézre adott tudományához, és Traditóihoz. Melly igafság ez irásnak folyásában meg bizonyíttatik.

Előre bocsátom a' többi közül, *Lirinensis* Szent Vincentius szavait (ki is Urunk születése után 440dik esztendő-tájban szentséggel, és bölcseséggel virágozott) abban a' könyvben, kinek titulusa: *Commonitorium adversus prophanas vocum novitates*; a' hol így szól: *Valaki a' feltámadott Eretnekségeket hamisságon akarja kapni, és a' meg sértethetlen hitben sérelem nélkül maradni; két uttal oltalmazhattya meg a' hitet Isten segedelmével; először tudni-illik az Isten Törvényének erejével, és az után a' Catholica Ecclesiának Traditio-*

ditiójával. Ezen szókkal él mingyárt ott az irásának kezdetin : követvén ebben a' Szent Atyáknak közönséges értelmét, és Anyaszentegyház Doctornak ítéletit. Es utánna veti, hogy az Isten *Ecclesiájában* ez szokásba bevött rend-tartás vólt, elő-hozván *Istvány* nevű Romai Pápának példáját (c. 9.) ki *Carthago* városának Püspökét *Agrippinust*, azért hogy az Eretnekektől meg kereszteltetett embereket újlag keresztelné, cselekedetiről meg feddé, emlékeztetvén a' külömböző régi Traditióra; és Levelt küldvén *Afrikába*, azt rendelé : *Nihil innovandum, nisi quod TRADITUM EST*: Semmit újítani nem kóll, azon kívül, a' mit az Atyáinktól vettünk. Hogy pedig az Apostoli Szent szókkal bizonyítana, nem más okból cselekezi (ugymond) hanem hogy *mindenek előtt nap-világnál világosban tudva-légyen, a' Szent Apostoloknak boldog emlékezetű Successori, ki nagy igyekezettel, és erővel őrizték az egyszer meg állapodott Religiónak tisztaságát.*

14.
A' Traditio-
kat minden-
kor meg tar-
totta az Ec-
clesia.

Melly Traditiók minden időben meg tartattanak az *Ecclesiában* ez ideiglen, *Istvány* Pápa Successoritól-is; Mert jól tudták (ugymond azon *Vin-*
cen-

centius) hogy a' Keresztény ájtatossággal semmi ugy meg nem egyezne, mintha mind a' miket az Atyák hittel bévőttek, az ő maradékjoknak azon hittel örökösíténék, és által-adnák; mi-is a' Religiót ne orránál fogva vezetnök, a' hová szereznök; hanem inkább a' merre ő vezetne, követni tartoznánk; ki-is tulajdon tisztye a' Keresztényen alázatosságnak és tisztelendőségnek, nem tulajdon maga gondolatit szállítani a' maradékira, hanem az Atyáktól vőtt örökséget tisztán meg tartani. Es noha jól észébe venné, minémű gáncsot vethetnének az meg mondott dolgok ellen, (a' mint most-is szokása az ellenkező Atyafiaknak az ilyenekre felelni) azt maga ellen támasztja, s'-azt mondgya cap. 2. Mivel hogy a' Szent Irás tökéletes, és magának bővségesen elégséges mindenekre, mi szükség ahoz az Anyaszentegyházbéli magyarázatott kapcsolni? Azért köll (ugymond) Mert a' Szent Irást Isteni mélységéhez képpest nem, minnyájan vészik egyenlő értelemben, hanem annak igéit külömb, és külömbféle képpen magyarázzák, a' kik olvasák; mert más-képpen érti Novatianus, más-képpen Photinus, és Sabellius (más-képpen Lutherus, Calvinus, Socinus)

magyarázzák. Erre nézve fölötte szükségés annyi sok-külömböző orvénnyek miatt, hogy a' Prófétai, és Apostoli szót magyarázattyanak Sinóra az Anyaszentegyházbéli, és Catholicus értelembhez igazíttassék. Eddig a' Szent Atyának szavai. De már az Eretneki tévelygés ellen nagyobb táborral induljunk.

III. RÉSZ.

A' Szent-Irás Könyveinek megválasztásában, egyedül az Anyaszentegyházbéli Traditio igazíthat-el.

15.
Hogy az
Írásban fog-
lalt hit ága-
zattát hittet
vallyuk, bi-
zonyosoknak
kell lennünk,
hogy a'
könyv, ki-
ből vétetett
az a' hit ága-
zattya, va-
lóságos Sz.
írás.

Minek-elötte akár mely hit-ágazattát, ugymint Írásba foglalt Isten szavát hittet vallyuk, abban bizonyosoknak köll lennünk, hogy a' könyv, kiből bizonyíttatik annak igazsága, valóságos Szent Írás, *Canonicus* könyv, és Isten szava; külömben miért volna hitelesb Szent *Máthé*, Szent *Márk*, Sz. *Lukács*, és Sz. *János* Evangeliuma, hogy sem Szent *Thamás*, Sz. *Barnabás*, vagy Szent *András*, és többek neve alatt ki bocsáttatott Evangeliumok? hanem hogy magunkal el hittettük, hogy emez négy Evangeliumok a' Sz. Írásnak kételkedhetetlen könyvei,

vei, és Isten szavai; a' többi pedig
színes, és tettetett írások. Ezt pedig
bizonnyal nem tudhatni magán a' Sz.
Írásból, hanem egyedül az Anyaszent-
egyházbéli *Traditióból*; tehát min-
gyárt itt-is meg botlik az ellenkező
vallás, melly a' Szent-Írást a' hit dol-
gában elégséges *regulának* tartya.

Hogy ezt magán az Írásból ki nem
tanúlhatni, meg bizonyítom; vallyon
hol van nyilván meg írva, hogy azok a'
könyvek, kiket Szent Írás gyanánt bé
véfzünk, egyen egyen Isten szavai vól-
nának, mivel közönségeffen azok felől
semmi Írás bizonytságot nem téssen?
Az sem elég, ha önnön magokat Iste-
ni könyveknek lenni vallják; mert kü-
lömben minden könyv, valamely ő ma-
gának Isteni nevet tulajdonít, mind
Szent Írás vólna; holott *Ezekiel* Pro-
fétából tudgyuk a' hivatlan Profetá-
kat, a' kik azt kiáltyák vala: *Mond-
gya az Ur; noha én nem küldöttem
őket* *Ezech. 13. v. 7.* Egyéb-aránt a'
Török *Alkorán-is* így Isten szava lehet-
ne, mivel mennyei követséget tulaj-
donít magának.

Az-is nem elég, hogy néha egyik
Canonicus könyv a' másakra mutat: mi-
képpen Szent *Pál* Leveleit ajánlya Sz.

16.
Egyedül az
Írásból ezt
ki nem ta-
núlhatni.

17.
Hafzinte
egyik könyv,
a' másikról
bizonyítana-
is.

Péter (a' mi ritka dolog) de azzal a' kérdés fenn marad ; mert újlag lehet kételkedni Sz. Péter Levele felől-is , ha ugyan Sz. Péteré-e' , vagy talán csak Sz. Péter neve alatt bocsátották ki? *Canonicus könyve*? Isten szavae'? vagy ha bizonynal Sz. Peteré , kérdésbe lehetne venni , ha azok a' levelek , mellyeket most Sz. Pálénak mondanak lenni , ugyan Sz. Pál Levelei-e' , mellyekről becsülteffen emlékezik Sz. Péter , és ha nem másé-e' valakié? a' vagy a' könyv nyomtatók nem csíptek-e' el benne? meg nem változtatták-e'? nem tóldották-e' meg?

18.
A' *Traditio-*
ból tudhatni
azt meg.

Az Anyaszent-egyházbéli *Traditio-*
ból pedig mehetni ennek végire , ha tudni-illik az *Ecclesia* ezeket , s-nem másokat isméri , végezi , és tartya *Canonicus* könyveknek , és Isten szavának lenni. Mely igazságot nyilván tudta amaz Szent Lélekkel , és mennyei bölcseséggel tündöklő Sz. Agoston Doktor : ki lib. contra Epist. fundam. c. 5. azt meri mondani : *Ego Evangelio non crederem , nisi me Ecclesia commoveret autoritas* ; Én (ugymond) az Evangeliomnak nem hinnék , ha az Anyaszentegyháznak hiteles méltósága nem indítana. Az az : Az Evangeliomot nem ismérném Isten szavának lenni

lenni, ha az Anyaszentegyház *Traditióját*, és tanú-bizonyságát rólla nem látnam.

Ha tehát (a' mint meg mutattuk) nem tudhatni az Ecclesiának hiteles méltósága, és Traditiója nélkül, ez a' könyv, mely Szent Irásnak mondatik, valóságosan Szent Irás-e', és Isten szava? Hasonló-képpen az egy *Traditióból*, és *Ecclesiának* tanú-bizonyságából tudhattuk meg, és hihettyük: *Először*, Ha némely el csípett, vagy hozzá tóldott igék (mellyekről kérdés támad) Isten szavához számlálható igék-e'? *Másodszor*, Ha az Anyaszentegyház hiteles szava, és meg csalhatatlan tanú-bizonysága méltónak tartatik tőlünk, hogy e' könyvet a' Szent Irás közé számlállyuk, és beveszszük: méltó hogy a' több azon Anyaszentegyháznak Traditióit-is hiteleseknek és csalhatatlanoknak tartcuk. *Harmadszor*, Ha az Anyaszentegyházbeli Traditiónak tekintete miatt hinni kell, hogy e' könyv Isten szava; azon okból hinni köll, hogy ezeket, s-nem más czikkelyeket köll hit-ágazatinak tartani. *Negyedszer*, Ha az Anyaszentegyház hiteles szaváért hinni lehet, hogy ez a' meg írott

19.

Ebből mi következik?

ige, Isten Igéje; azon okból hinni lehet, hogy az Istennek meg nem írott igéje-is, a' felől valóságos Isten Igéje; mivel mind a' kettőt azon Anyafzent-egyház bizonyította.

20.
Az újítók al-
kalmatlan
utakon vis-
gállyak az
Isten szavát.

Némellyek azt álmodgyák-vala, hogy *ex titulo*, az Author nevéből, mely a' könyv eleibe fel-függesztetik: eléggé meg ismérhetni, mellyik könyv, Isten szava. Ha úgy volna, Sz. *Thamás*, avagy *Barnabás* neve-alatt íratott Evangeliomok-is Isten szavai lennének, és Szent könyvek, mivel Apostoli nével czifrálkodnak.

Mások az Iráfnak *materiájából*, *stylusából*, régiségéből, a' szóllás-módyából, az olvasónak szívében tapasztalt foganatos erőből. De néha a' nem Szent könyvekben-is tapasztalhatni ezen jeleket, nevezet szerint *Esdrás* 3dik és 4dik könyvében, *Manassés* könyörgésében. &c.

Vannak, a' kik arra vigyáznak, mellyik nyelven íratott a' könyv? De noha a' Proféták közönségeffen Zsidó nyelven írtak, de nem minnyájan; Sz. *Jób* Arabia nyelven írta könyvét; *Daniel* Káldæa nyelven; egyéb-aránt ha mely Proféta valamely argumentumról írt volna könyvet nem Isteni sugal-

gallásból, Zsidó nyelven, azért Szent Irás volna-e? vagy ha ki Isteni sugallásából írt volna Magyar nyelven Istenes dolgot, azért nem Isten szava volna-e?

Némellyek a' *Citatiókra* mutatnak, mellyek az új Testamentom könyveiben találatnak: Ugy de Szent Pál Apostol czitállya a' Pogány Poéták verseit-is, ki merné mind az-által azokat Isten szavának mondani? Ismét *Josue* és *Ruth* könyveit az egész új Testamentom sohúlt nem czitállya, mind azon-által Szent Irás könyvei, Isten szavai?

Sokan azt beszélik, hogy az ember ítéletet tehet csak abból a' belső sugallásból-is, mellyet téfzen az ő lelke kinek kinek; és a' Szent lélek Istennek titkos tanításából észre veheti az Isten szavát. A' mely belső sugallásról következik a'

IV. RÉSZ

A' fel tött kérdésben, alkalmatlanúl futunk a' privatus Spiritusra, a' vagy kinek kinek belső titkos sugallására.

AZ ellenkezők észre vévén az argumentomnak súllyát, midőn jól lát-

látnák, hogy sem az írásból bizonyos-
 fak nem lehetnek a' Szent Kőnyvek fe-
 lől, sem az Anyaszentegyház *Tradi-
 tióit* ismérni nem akarnák, jól tud-
 ván, hogy ha egyszer ahoz folyamod-
 nának, az egész vallások füstbe men-
 ne; azt találák föl, hogy a' *Canonicus*
 Szent Irás-béli könyveknek sem az
 Irásból, sem a' *Tradiióból* végire nem
 mehetni; hanem a' Szent Léleknek tit-
 kos tanításából, és belső lelki-sugal-
 lásából ki ki által-láthattya, és meg-
 ismérheti az Isten szavát.

22.
 Ez a' Tanú-
 bizony. á.,
 nem Szent
 Irás.

Kopasz mentség ez; mert ez a' tit-
 kos tanítás, és sugallás nem Szent Irás;
 tehát a' Szent Irásból bizonyosok nem
 lehetünk az Isten Igéje felől. *Másod-
 szor*, Az üdvösségre szükség azt tud-
 ni, ha ez, a' maz könyv, Isten szava-e?
 ez az igazság pedig az Irásban nem fog-
 laltatik, sem nyilván nem bizonyítta-
 tik; tehát mindeneftől nem igaz, hogy
 az Irásba foglalt Isten szava egyedül
 elégséges *regula* minden igazságra. De
 igyenes uton állunk szembe ezen tit-
 kos tanú-bizonyosság-tétellel.

23.
 Istenek bölcs
 gondviselése
 ellen volna,
 így hirdetni
 a' mennyei
 jelentéjeket.

Előbför, Nem fér Istennek szép
 rendes gond-viseléséhez, mellyel igaz-
 gattya az ő Anyaszentegyházát, nem-
 is illik, hogy az Hitnek fő fő, es kő-
 zönsé-

zónséges kormányozó *Regulája* (a' minémű a' Szent Irás, mely az egész föld népit kötelezi) világos szókkal ne adattassék a' közónségnek tudtára, hanem titkos sugallással taníttattassanak egygyen egygyen a' Hivek, és kinek kinek értelmére ilyen módon adattassanak a' lelki törvények, mint-egy alattomban, és rejtekben. Ez csak az emberi okofsággal sem egyez meg, kitől vifeltetvén a' világi *Legislátorok*, és Törvény-szerzők-is a' közónséges Törvényben halljad mit mondanak: *Leges sacratissima, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent.* Lib. 9. Cod. de Legib. A' szentséges Haza-Törvényit, mellyek az emberi délczegséget zabolán hordozzák, szükség minden embernek meg érteni; és hogy minnyájunk füleibe terjedgyenek, világ szokása szerínt, szükség világos szókkal ki hirdetni, és dobra verni, ugymint mindenek szeme eleibe ki tetetett, közónséges emberi életnek *reguláit*. Eképpen a' tíz Parancsolatot nem titkon írta Isten kinek-kinek szívében, hanem dob és trombita szóval hirdettette ki Moyses által a' Sinai hegyén. Exod. 19. & 20. Nem külömben az Uj Törvény-is Sz. Péter Apostol

ftol által ki kiáltatott sátoros Pünkösd-Innepiben, és az után a' tizenkét Apostolok, és azoknak követői által szélyes ez világon prædikáltatott, s' nem titkon oltattatott az emberek szívében a' Sz. Lélek által. Actor. 2.

24.
Az Isten igéjének az Ecclesia öröklője.

Másodszor. Az Isten Igéjének, és minden Isteni igaságnak őrizetét nem minden emberre, hanem az Anyaszentegyházra, és az Egyházi Elöl-járókra bízta Krisztus, azért mondatik az Anyaszentegyház *Igaság oszlopának, és erős támaszszának*, 1. Tim. 3. v. 15. Az Anyaszentegyházról tehát, és nem külön-külön a' hivektől (kik nem támasztyák, mint oszlopok, az igazság tárházat) köll venni, s' meg érteni, mellyik Isten szava? mellyik Szent könyv? A' mely igékből (*Oszlopa, és erős támaszsz a az igazságnak*) maga Calvinus azt hozza ki 1. 4. Inst. c. 1. §. 10. *Significat Paulus; ne intercidat veritas DEI in mundo, Ecclesiam esse fidam ejus custodem, quia ejus ministerio, & operâ voluit DEUS puram verbi sui prædicationem conservari.* Jelenti Pál; ne hogy az Isteni Igaság e' világon félben szakadgyon, tehát az Anyaszentegyház annak hív gondviselője, mert ennek szolgáltatója és munkálodása által a-

25.
Calvinus ezt maga-is helyén hadgya.

karta Isten az ő Igijének tiszta prædikállását fenn tartani. Mely szavaiból kihozhatni azt-is, hogy ne talán el fogyna a' világból az Isten Igafsága, szükség volt *Calvinus*, és *Luther* idejéig fenn maradni valamely igaz Ecclesiának, melyben az Isten igijének szep-lőtelen hirdetése, s'-következendő-képpen Istennek makula-nélkül-való igéje, és a' Szent-Irások igafsága megőriztetnék, és a' következendő időkre által-bocsáttatnék: mely Ecclesia más nem lehetett az Római közönséges Anyaszentegyházon kívül, mert azon-kívül nem vala más leg alább látható *Ecclesia* (magok szájok vallása szerént) hanem ha kaczagásunkra azt felelnéd, hogy a' Szent Irás valamely láthatatlan *Ecclesiában* fogott meg maradni, s'-attól szállott volna osztán *Lutherre*, és *Calvinusra*.

Azt mondhatod talán, hogy a' Római Ecclesia által jutottak ugyan a' Reformátusok a' *Canonicus* könyvek ismérétségére, de minek-utánna a' *Canonicus* könyvek egybe elegyedtek a' nem *Canonicus* könyvekkel, szükség vólt egymástól őket meg választani, mely dolog már véghez nem mehetett az Ecclesiának értelmiből, és ítéletiből, hanem

26.

Haszontalan
út-véztés.

hanem a' Sz. Léleknek belső bizony-
ság-tételéből. Erre azt felelem : így
immár tehát *el fogyott volna a' világ-
ból az Isten igazsága*, Calvinus tanítá-
sa ellen, mivel hogy a' Catholica Anya-
szentegyházban (a' kinél maradtanak
meg az Írások) nem találtatott volna
Isten Igéjének tiszta hirdetése, mert
ott nem tisztán hirdetik az Isten Igéjét,
a'hol az Isten Igéjének buzája konkol-
lyal elegyes, a' mint hogy elegyesnek
köllött lennie, ha az Ecclesia a' *Canonicus*
könyveket a' nem *Canonicusoktól*
nem tudta volna meg választani.

27.
A' kik ma-
goknak tu-
lajdoníttyák
a' belső sugal-
lást, magok
között sem e-
gyeznek meg
a' Szent Írás
könyveinek
bé vételében.

Harmadszor : önnön magok az Ró-
mai Ecclesiától el pártolt Tanítók,
meg nem egyezhetnek magok között
a' Szent könyvek meg választásában,
ezeket *Luther* bé vérszi, amazokat *Cal-
vinus*, amazokat *Socinus* & c. Nagyobb
az, hogy azon egy Tanítónak, és Isko-
lának nyája külömböző könyveket vé-
szen bé, noha ki ki közülök a' lelki
sugallást egyenlő-képpen tulajdonít-
tya magának, sem egyik párt a' másik
ellen meg nem bizonyíthattya, hogy
nagyob jussa volna a' Szent Lélekhez,
és csak ennek volna igaz ítélete, és
értelme, amannak nem; mivel tehát az
egymás ellen álló két pártnak külömb-
öző

bőző ítélete egyszer-s'-mind igaz nem lehet (másképpen a' Szent Lélek egyszer-s'-mind fehéret, és feketét taníthatna) az a' titkos sűgallás, és belső tanú-bizonyság nem alkalmas arra, hogy el végezze és válassza, mellyik Irás tartya Istennek szeplőtelen igéjét, mellyik nem?

Azt mondhatnád az Irásból 1. Joan. 2. v. 27. hogy *Az ő kenete tanít titeket mindenekre.* Ismét: *Mert maga a' Lélek bizonyoságot téshen &c.* Rom. 8. v. 16. tehát a' belső tanú-bizonyság elégséges az ítélet-tételre. *Felelet.* Többféle ellen-vetések meg rostállunk ide alább. Egyéb-aránt ezen Szent Irásbéli bizonyságokat nem húzhatnak magok részire a' *Lutheristák* inkább, mint a' *Calvinisták*, vagy *Unitariuskok*, ha e' czikely fölött magok között egy más hájába kapnának; tehát a' fel tött czélyokra alkalmatlan mentségek ezek. A' mi nagyobb, e' felelet nem egyéb, hanem csavargó *circulus*: az az, azon főre vizsgálva futó keringő, mert így az Irásból bizonyíttyák a' belső sűgallásokat, és a' belső sűgallásokból ismét bizonyíttyák az Irást Sz. Irásnak lenni, kinek szentségét egyébből sem ismérhetni meg, az ő tulajdon szavok szerínt,

V. RÉSZ.

Világosban meg mutattatik, hogy a' Szent Irás magán nem elégséges arra tellyességgel, hogy az hit-dolgában mindenkor egész végezést teheffen.

28.
A' Szent Irás
a' hol homd-
lyos értelmű,
magának
Tolmátsza
nem lehet.

A' Szent Irás, magán nézvén, még ha a' Szent-Irásbéli bizonyosságokat öszve hordgyuk-is, és meg egyezetttyük; úgy-is fok helyeken, még a' hol hitünk fő-fő ágazati fekszenek-is, nem éppen oly világos, hogy külömb-külobmb-féle értelemben ne leheffen azt venni, kivált-képpen a' gondolattal terhes elméknél; tehát magán nézvén elégtelen arra, hogy a' hit dolgában támadható egyenetlenségeket le csendesitse. Szent Péter Ep. 2. c. 3. meg vallya azt Szent Pál levelei felől, hogy azokban foglaltatnak némely nehéz értelmű dolgok, melyeket a' tudatlanok, és álhatatlanok meg vesztegetnek. David a' 118. Zsóltárban az Ur Istennek reménkedik mondván: *Földözdfel az én szemeimet: és gondolkodni fogok a' te törvényedben foglalt csudálatos dolgokon. Adgy nekem értelmet, és meg vizsgálom a' te törvényedet.*

det. A' szerecsen Királyné Afzfzony Komornyíkjának , midőn olvasná az Irást , azt mondá Phülöp : *Vélede' , hogy érted , a' miket olvasz ?* Act. 8. v. 30. Kri- stus Urunk az ő Tanítványinak ki nyi- latkoztattya vala az homályos irások- nak értelmét , hogy azokat meg ért- hetnék , Luc. 24. v. 27. & 46. Bizony fok szavait Urunknak nem mindenkor érthetik vala meg , még a' mellette-lévő tizen-két Apostolok-is , miképpen ol- vassuk Luc. 2. v. 50. ismét c. 18. v. 34. ki csudállya tehát , ha Irásba-fog- lalt Isten szavát annál bajosban érthet- ni meg , kivált ha a' kőtség kezére bo- csáttjuk ? Azon értelemben vannak az Anyaszentegyháznak fényes csillagi Szent *Agost. Chrysof. Hieron.* Dokto- rok , és a' többi ; ha nem-is minden cikkelyiről , de bizony nagyobb résziről az Irásnak Szent *Agoston* azt írja Ep. III. *Homályos értelmű az Irás , és az emberek értelmétől megszűze van , és* Ep. 119. nagy alázatossággal megval- lya , hogy az Irásba több , a' mit nem tud , mint sem a' mit tud. Szent *Jero- nymus* pedig noha Irásokban forgott , és próbált Szent *Atya* , in c. 7. *Eccl.* azt mondgya : *A' mely ember az Irások- ban tudósnak lenni láczatik , hová tovább*

tanúl, annál nagyobb homált tapasztal azokban napon-ként. Mikor magamba meg gondolom illy nagy emberek alá-
zatosságát, más-felől pediglen azok-
nak vakmerő bizakodását meg fonto-
lom, kinek szemei előtt a' Szent Irás
síma, és könnyű értelmű, magának elég-
séges magyarázója, és tolmácsa; min-
den Szent Atyák magyarázatnál vilá-
gosb; semmi abban nincsen (azt mond-
gyák) akadék szerző, sem olly magas,
és fölséges értelmű, melynek ők vilá-
gos magyarázattyaát könnyen fel né ta-
lállyák: bizony nyakokba sújthatom
én-is amaz ígét, mellyet hallott amaz
nagy dagályú Tyrus Királya: *Imé böl-
csébb vagy te Danielnél: nincs semmi ti-
tok el rejtve te előtted.* Ezech. 28. v. 3.

29.

*Még az Hit-
nek titkai-
ban-is homá-
lyos az Irás.*

Alkalmatlan felelet azt mondani,
hogy ha mely dolgokról homályosan
szóll az Irás, és a' bölcsék előtt-is ne-
hezek; azok nem a' hit derék titkaihoz
tartozandók: Bezzeg Szent Pál leve-
leiben hitünk fő-fő ágazati foglaltat-
nak, úgymint a' Romaiak levelében az
*el-Választásról, Igazulásról, Hitről,
Cselekedetekről*: még-is ezek homály-
ba boríttatva vannak. Nem külömben
az *Arianusok*, és mostani *Unitariusok*
előtt fetérnek lenni láczattanak az Irá-
fok,

fok, mellyek a' Sz. Háromságnak föl-
séges titkáról szóllanak; *Nestorianu-*
sók előtt, az Isten Fia meg testesülé-
sének titkáról: a' Zsidók előtt a' meg
ígért Messfiának eljöveteletét bizonyító
Óó Testamentombéli igék. Végezetre,
ha a' Szent Irás éppen olly világos ér-
telmű, miért hogy az ellenkezők, a'hol
hit-dolgában akadoznak, annak el iga-
zítására Synodust hirdetnek?

Mondhatod ugyan: hogy az Irás ma-
gán világos, a' menyire magát magya-
rázza: mert mikor egyik czikkelye ho-
mályos értelmű, ha a' másikával meg
egyezteted, nap-fényre hozod. *Felelet.*
Ha mind ugy van, mi az oka, hogy a'
Calvinisták, Lutheristák, Arianusok:
nevezet szerint a' Calvinisták között a'
Remonstránsok, és Contra-Remonstrán-
sók, és egyebek a' Szent Irás értelme fő-
lött éllel-állanak egy-más ellen, 's-
meg nem egyezhetnek? *Másodszor*:
Ha szinte több Szent Irás-béli bizony-
ságokat találnánk-is azon hit-ágazat-
tyáról (noha e' sem mindenkor esik
meg) a' kiket egybe lehetne hordani az
igafáságnak ki nyilatkoztatására: de
nyilván nem tudhatni, mellyik magya-
rázhattya meg a' másikat, ugymint vi-
lágosb az homályosbat? mert meg es-

30.

*Az Irás, ha
szinte a' Lo-
cusokat egy-
mással meg
egyeztet-
tyük-is: ugy-
is homályban
marad.*

hetik , hogy a' mely bizonyság egyiknek értelméhez-képeft világosb , amannak setétesbnek fog láczatni ; sőt néha napnál világosb bizonyság-is a' locufok egybe-hordatásával homályba boríttatik , nem igaz tehát (szólván közönségefen) hogy az Irás fölött támadható Controversiáknak le szállítására elégséges a' *Locusokat* egy-mással meg egyeztetni.

Igy amaz Kristus szavai : *Ez az én Testem* Matth. 26. v. 26. mellyek a' *Catholicusoknál* , és *Lutheristáknál* napnál világosb igék : a' *Zvinglianusok* , új *Ariánusok* , és *Calvinisták* előtt , a' több locufok egybe-hordatásából meg homályosodnak , midőn amaz igékből : *A' Lélek az , a' ki elevenít : a' Test nem használ semmit. Az igék , mellyeket én szóltam néktek lelek , és élet.* Joan. 6. v. 64 (noha ezen igéket sok-féle értelemben lehet venni , mely értelmek az fellyül- említett igazsággal nem ellenkeznek) az ő vélekedések szerént világosan ki hozattatik , úgymint hit-czikkelye , hogy az Oltári Szentségben Kristus Teste valósággal nincs jelen ; tehát a' locufok ószve-gyűjtésével-is a' Szent Irás , magán nem elégséges az hitben támadott egyenetlenségeknek le csendesítésére.

Talán itt-is valaki a' belső sűgallásfal menthetné magát, azt vítottván, hogy ez világosítja a' Szent Irást, és meg ismérteti, mellyik locust köll máfik által, ugymint világosb által magyarázni? De már ezen feleletnek hasonlatanságát meg mutattuk N. 21. és a' következendõ czikkelyekben. Hát arra mit mondasz? Ha e' titkos sűgallás világosítja az Irást, tehát már nem a' Szent Irás magyarázza õnnõn magát, hanem a' te benned lévõ Lélek? Mely Lélek mivel hogy oly szem-látomást különbözik a' *Calvinistákban*, *Lutheristákban*, és *Unitáriusokban*, és mindaz-által mindenik felekezet egy-aránt magának prætendálja: nem látom, mi módon engedhetnök meg nekik azon Szent Léleknek itt fehéret, amott feketét bizonyító sűgallását? Gondolja meg az okos ember, mi módon engedheti oda ennyi meg hasonlott élémeknek az igasság lelkét, melynek birodalmát sem egyik, sem másik párton lévõk nem bizonyíthattják *következendõ jelekkel*, és csuda-tételekkel, mint annyi benne szóló Ur Istennek nyilván-való szavaival; kikerõl az õ Tanítványinak Krisztus tón ígéretet. Marc. 16. v. 17. & 20.

31.
A' belső sűgallás nem magyarázza, sem világosít nem teszi az Irást.

VI. RÉSZ.

*Alkalmatlanúl, és okosság-nélkül bí-
zunk a' Hit dolgában-való végezést kinek
kinek tulajdon ítéletire: el hagy-
ván az egész Anyaszentegyház-
nak közönséges értelmét.*

32.
*Az Ecclesia
Igasságnak
támasz-osz-
lopa.*

AZ Anyaszentegyházat Szent Pál Apostol nem csak azért nevezi *Igasság oszlopjának, és erős támaszszá-
nak* 1. Tim. 3. v. 15, hogy a' Sz. köny-
veknek hív őrizője: hanem azért-is,
hogy az Isten igéjének törvény-szerint
való Tolmácsa, és magyarázója, kü-
lőmben miképpen lehetne igasságnak
támasz-oszlopa, ha vagy meg csalat-
kozhatnék, vagy a' híveket meg csal-
hatná az Istentől meg jelentett derék
igasságokban? Valaminthogy az el-
lenkezők-ként a' belső sűgallás nem
lenne támaszsa az igasságnak, ha szin-
te a' Szent Kőnyveket a' nem szentek-
től meg külömböztetné-is, de az írá-
nak igaz értelmét az idegentől meg
nem választhatná.

33.
*Az Ecclesiá-
nak tudni
köll az Ír-
sok értelmét.*

Bizony ha a' Szent Írással jól-is él-
het valaki, roszszúl-is (mivel minden-
féle pártos-tévelygés maga fazeka mel-
lé vonzza a' Sz. Írás tűzét) Idvőzítők
ele-

elegendő-képpen nem vigyázott volna az ő Ecclesiájára, ha annak keze alá bízta volna ugyan a' Szent Kőnyveket, kikben Isten Igéi foglaltatnak: de nála nem hatta volna az igafságnak Sz. Lelkét, kivel (mint valami kölcsfal) az Irások értelmét megnyithassa; mi-képpen a' cselédes gazda nem vigyázna elegendő-képpen az alatta-való-cselédekre, ha hosszú útra indulván a' láda pénzét a' feleségének keze alatt hagyáná ugyan, de a' kölcsöt magával elvinné, kivel kellene a' kincses ládát megnyitnia, és a' cselédek szükségére napon-ként abból ki vennie. Ide szolgál Irenæus mondása l. 3. c. 4. *Veritatem facile est ab Ecclesia sumere; cum Apostoli, quasi in depositarium dives plenissime ei contulerunt omnia, quæ sunt veritatis*; Az Anyaszentegyháztól könnyű az igafságot ki tanulni, mivel az Apostolok, mintegy gazdag tár-házba bőv kézzel le tettek ő nála mindent, a' mi az igafságé.

És mivel az Irásból tudgyuk, hogy az Anyaszentegyháznak vagyon meg ígérve az Szent Lélek, a' ki tanítsa minden igafságra; az okos ember maga tanácsában el végezheti, egy bogár után kölle' inkább indulnunk, a' ki tu-

34.
Ilik az Ecclesiának
hinnünk inkább, hogy
sem a' titkos sugallásnak

lajdoníttya magának hit-dolgában az ítéletet, és az íráfok értelmében a' Sz. Lélek vezérlését; avagy a' Keresztyén Gyülekezetnek országos végezését, követnünk, mely a' közönséges értelemből szól a' hit-dolghoz, és ítéletet téfzen? Mert ha egy illyen Anyaszentegyházbéli Gyülekezetbe menendőknek a' Sz. Lélek titkon meg súgja kinek kinek, mit köllefsék ez vagy amaz hit-ágazattyáról tartani? mi-némű értelemben venni ez vagy amaz Sz. Íráfbéli bizonytságot? Menyivel inkább ha többen a' Krisztus nevében őszve-gyűlnek azon Íráfok értelme fölött, mellettek fog állani az igazságnak Sz. Lelke? Bizony azért, hogy többen őszve ülnek a' Krisztus nevében, tőlők el-nem vétetik a' Szent Lélek, Krisztus Urunk kivált-képpen való ígíretiből: *A' hobbkettő, vagy három őszve gyűl az én nevében, ott vagyok közepettek.* Matth. 18. v. 20. tehát menyivel inkább közepettek leend, a' hol többen őszve gyülekeznek?

35.
Az Apostolok mi módot tartottak a' hit fölöttvaló végzésben?

Világos példát mutattak az Apostolok, mi módon köll az hit-dolghában végezni, mikor ellenkező új tudományok támadnak. A' Keresztyénség zsengejében veszekedés támada Antio-

kia

kia városában az Oó Törvénynek né-
 mely-résziben való meg tartása fölött.
 E' kérdésre az Apostolok, noha Szent
 Lélekkel tellyefek vólnának, nem ki-ki
 maga titkos ítéletiből tótt választ, ha-
 nem Jerufalembé Gyűlést hirdetvén
 az Vénekkel egyetemben, fok kérdéz-
 kedésekkel végezést tőnek mondván:
Teczett a' Szent Léleknek, és mi nekünk.
 Actor. 15. v. 28. hogy tudni-illik ezen
 példával a' törvény-szerint álló Gyű-
 lekezetnek képét, és hasznos vóltát
 előnkbe terjesztenék.

Nem külömben, midőn az *Arianus*
 vallás Nap-keletben a' fejét föl emelé,
 és kérdés támadá amaz igék fölött: *En,*
s'-az Atya egyik vagyunk Joan. 10. v.
 30. a' Keresztyén Anyaszentegyház kő-
 zönséges Gyülekezetet hirdetett Ni-
 cæa Városába, kiben-is Arius fejére át-
 kot kiáltottak. Ugy *Nestorius* ellen-is
 Ephesusban Conciliomot tartának, ki-
 ben a' meg testesült őrók Isten-Igéjé-
 nek vallását meg magyarázták. Igy
 (hogy most többekről ne szóllyak) *Be-*
rengariust, ki az Ur Vacsorájában Kri-
 stus Szent Testének valóságos jelen-
 létét tagadta, egynéhány rend-béli
 Conciliumok ki átkozták, és Kristus
 szavainak törvény szerint való értel-
 mit

mit meg erősítették. Nem de magok az újítók faját vallásoknak Sinóriját által-lépik, nem mindenkor bízván a' dolgot kinek kinek titkos ítéletire, hanem Synodust hirdetnek, kiben az hitdolgához szóllyanak. Bizony (hogy a' Calvinistákról, s' Lutheristákról ne szóllyunk) Conciliumra provocálnak még az Unitarius Atyafiak-is, midőn *in Agenda* Cap. 7. azt írják: hogy ha a' hitben veszekedés támad, országos synodus és gyülekezet tartassék.

36.
Nem ki ki külön: hanem az Ecclesia támasz oszlopa az igazságnak.

És bizony nagy bolondság, a' közönséges Religio-dolgában a' Sz. Írás értelme felől, kinek kinek agya-vele-jére bízni, az utolsó végezést (el hagyván az Anyaszentegyházat) csak azért-is, hogy tudgyuk a' Sz. Írásból, és láttyuk, hogy az Anyaszentegyház *oszlopa, és erős támasz-sza az igazságnak* 1. Tim. 3. v. 15. mely derék bizonyosság meg hamisíttatnék, ha az Ecclesia Isten igé-jének törvény-szerint-való magyarázója nem vólna. Magános személynek pedig nem igéri a' Szent Lélek külön külön hogy *oszlopa, és erős támasz-sza* legyen az igazságnak. De ezekről bővebben fogunk ide alább szólni.

VII. RÉSZ

*Egyéb bizonyságokból is meg rontatik
az Eretneki titkos lelki-
súgallás.*

EZen *privatus spiritus*, avagy belső
lelki súgallás ellen, több dere-
kas argumentumokat méltó fel jedze-
nünk ez okon, mivel ebben a' várban
folyamodnak a' Hittől minden el-pár-
toltak, és az ő tévelygéseket a' Szent
Léleknek titkos tanításával palástol-
nák, s' boronálnák el, ha lehetne.

37.
Ez a' belső
súgallás,
minden eret-
nekiségnek
palástja.

A' Catholicusok bizonynyal tudván
azt, hogy az *Ecclesia oszlopa, és erős tá-
maszja az igazságnak*, 1. Tim. 3. v.
15. és a' kitől a' hit-dolgában, az Irá-
fok magyarázásában köll halgatnunk,
úgy mint a' ki a' Szent Lélektől tanít-
tatik minden igazságra *Joan.* 14. v. 26.
Luc. 10. v. 16. Ez a' közönséges Szent
Gyülekezetekben mi-némű végezést
tőtt legyen? Mit tartanak a' régi Szent
Atyák? az Ecclesiától approbáltatott
Synodusokban és Gyülekezetekbē mit
voxoltanak? micfoda értelemben van-
nak? és mi módon szállott reánk az
Apostoli időktől fogva folyó hit ága-
zatinak, Szent Irás értelmének drága
örök-

öröksége? Ezekre, mint-egy toronyból ki tétetett lámpáfra vigyáznak a' Catholicusok.

Ellenben a' szakadás szerzők jól tudván azt, hogy az ő vallások, valaminben ellene mond a' Római Ecclesiának, fok Sæculomok előtt ki átkoztatott a' közönséges Sz. Gyülekezetekben: az Anyaszentegyház végezéfit meg vetik, és azt kiáltyák reá, hogy az Anyaszentegyháznak, és Conciliomoknak végezéfi nem elégségesek, hanem azokat-is *próba köre* lehet, kőll-isvinni. Ha kérdem, mellyik *próba-köre*? Előbfzör (azt felelik) hogy meg kőll vizsgálni ha az Anyaszentegyház, és Conciliomok végezéfi meg egyeznek-e' a' Szent Irással? Igen jól van. De mutass *Regulát*, a' melyből éfzre vehetsük, ha a' Szent Irással egyeznek-e'? vagy ellenkeznek? A' *Regula* (azt feleled) ő maga a' Szent Irás. Légyen úgy bár, de a' Sz. Irásból még abban sem lehetünk bizonyosok, hogy a' mely könyveket Sz. Irás gyanánt tartunk, valósággal Szent Irások-e'? Azt sem tanulhattuk ki magán az Irásból, hogy a' homályos bizonyosságot mellyik világosb bizonyosság által kőll magyarázni? mellyiket kőll tartani setétnek? mellyiket világos értel-

értelműnek? Mind az által az ellenkezők, csak a' Conciliomokhoz, Szent Atyákhoz, s'-Ecclesiának végezésihez ne köllésék folyamodniok (mert így minden épülettyők szakadozva hullana) azzal bízattatyák magokat, hogy a' Szent Lélek taníttya, és vezérli őket, s'-mellettek áll, hogy láthafsák, tudhafsák, és meg ítélfesék, minémű értelemben köll az Iráfokat venniök; külön külön ki ki ítéletet tehet a' Sz. Atyákról, Conciliomokról, és Ecclesiáról, ha az ő végezésőkben meg egyeznek-e' az Iráfal, vagy nem? Es így a' Szent Lelket, kitől a' kőzönséges Anyaszentegyházat meg fofztyák, oda engedik külön külön a' híveknek a' hitről, és iráfok értelmiről-való ítélet-tételben.

De ebből ki nagy zúr-zavar, és zenebona támadna Kristustól az Ecclesiában hagyatott szép rend-tartásban? Mert ebből kővetkeznék előbfzör, hogy a' Kristus juhait az előttők-járó Pásztornak szavát meg vethetnék, és meg ítélfetnék, kővetkezendő-képpen magáét Kristusét-is, mivelhogy a' Pásztorok száján a' Kristus szól: *A' ki (úgymond) titeket halgat, engem halgat: és a' ki titeket meg vét, engem vét meg.* Luc. 10.

38.

Igy a' Kristus szavát nem vólta szük-ség hallania, juhoknak.

Ű. 16. A' Pásztorok szavára-való figyelmetesség-is nem volna bizonyos jele, és meg külömböztető bélyege a' Kristus juhainak, Szent János ellen cap. 10. Ű. 3.

39.
Ha az igazságnak Lelke illeti a' Tanítványokat: annyival inkább a' Tanítókat.

Másodszor. Ha ki ki a' hívek közül ítéletet tehet az hitről, és az íráfok értelmiről: e' lelki ajándékot annyival inkább meg kell engedni azoknak, kik Kristustól vettek hatalmat a' tanításra, mivel hogy leg alább ezek-is hívek, és Kristus pásztorsága alatt való juhok. Ha ezeknél-is vagyon Szent Lélek, nem illik, hogy a' nyájtól halgasanak a' Pásztorok, s-kövefsék a' halgatók ítéletit, mivel hogy a' Tanítóktól köll fuggeni a' Tanítványoknak, a' Pásztortól a' juhoknak; s'-nem viszföntág. Ha a' Pásztoroknál vagyon pedig a' Sz. Lélek, annyival inkább a' Pásztorokból álló közönséges Gyülekezetenél, mely az Ecclesia, *Igazságnak osz-lopa, és erős támaszszá.* 1. Tim. 3. Ű. 15.

40.
Sem nem minden Híveket illet ez a' Lelki sá-

Harmadszor. Ez az Istennek belső tanítása vagy illet minden hívet? vagy nem? Há minden hívet illet, mitől esik, hogy az ellenkező Atyafiak azon egy meg oszolhatatlan Szent Lélektől vezérel-

zéréltetvén, nem egy ítéletben vannak a' hit-dolgában, hanem *Synodus* hirdetnek, és a' világi *Magistratus*hoz appellálnak? Vagy ha nem azon egy Lélektől vezéreltetik mindenik, az hitről, és írások értelmiről-való ítélet tételben: ki nagy fő-szédülés kerekedik-ki ebből, mert már ki-ki méltán félhet, és kételkedhetik benne, mellyiknél vagyon a' bölcseségnek Sz. Lelke? Írásoknak igaz magyarázatya? és a' hit-ágazatit meg választó igyenes ítélet? Hanem ha ismét a' régi bakot nyúzd, és más új Lélekre mutatsz, kinek tisztiben áll, meg választani azokat a' Tanítókat, kiknél tétel le az igaz bölcseségnek kölcsa? De erről az új Lélekről a' kérdés megint vízfza kerekedik, mert ha ezt a' Lelket nem tulajdoníthattya magának inkább eggyik, mint a' másik, éppen azon kerengőben jutunk ezzel az második Lélekkal, mint amaz elsővel.

Negyedszer. Valaki azzal jöhetne elő, hogy az említett lelki sűgallás éppen csak a' választattakat illeti, a' kik mind végig meg maradnak a' hitben, és attól soha el nem szakadnak. *Felelet.* Ha szinte ezt meg engednők-is, ugyan ebből hozhatnók ki, hogy ez a' 41.
Az el-Vá-
lasztattak
titkos lelki
sűgallása.

belső sűgallás elégtelen arra , hogy valaki abból ítéletet teheffen vagy Irások értelme , vagy hit-ágazati felől ; mivel hogy előttünk titokba van , ki választatik az űdvűsűgre ? ki marad meg végig a' hitben ? Mivel *Nem tudgya az ember , szeretetre méltó-e' vagy gyűlűlsűgre.* Eccle. 9. ✕. 1. előttünk hordozván a' példát , hogy a' Kristus Apostola , és a' Tanítványok a' hittűl el szakadtak ; senki tehát nem bízhatya magát más ember titkos lelki sűgallására , hogy a' mit ez el végez , azt hit-ágazattjának tartsa ; tehát az irás magyarázattjánban , és hit ágazatinak meg választásában más egyéb *normát* , ez *regulát* kűll nyomoznunk.

Lűgyen szabad tűlletek vűtt példával mondáfomat erűsűitenem. Hollandiában a' *Gommaristák* és *Arminiánusok*-kűzűtt nagy veszekedés támadván a' Prædestinatio , és egyéb Isteni Decretumok fűlűtt : annak le cfendefítésűre Synodust hirdettének *Dordracum*-nűvű Városban , melybe *Anglia* , *Francia* , *Nűmet* országo kbűl a' *Reformatus* fű-fű Páfztorok , és Tanítók *Arminiust* az ű nyájával egyűtt átok alá veték. Okát akarnám tudni , miűrt ? Arminius nem vűlt-e' egyik a' *Reformatu-*
matu-

matufok közül a' Római Ecclesiának halálos gyűlölöje? Nem tulajdonította-e' magának a' Szent Lélek belső sűgallását szinte ugy, mint a' másik pártton lévők? Mi okból vethették tehát átok alá? A' jó *Arminius* (azt mondgyátok) rűtűl meg csalatkozott, és noha hinni láczatnék, mindazon-által ő nála se hit, se Szent Lélek-tanű-bizonyság-tétele nem vólt a' hit dolgában. De vallyon, miért nem vólt? Azért, mert az ő tanítáfa nyilván ellenkezni találtatott az Irásnak igaz értelmivel. Hallom. De én azt gondoltam vólna, a' ti vallástok-ként, hogy két ellenkezű sentsentiákban mellyik légyen a' Szent Irással egyezű, ti a' Szent Léleknek belső sűgallásából tudgyátok meg választani; de már ugy látom, viszfzontag az Irásnak valóságos értelmibűl ísméritek meg, mellyik részen légyen az igazság, és a' Szent Lélek vezérlése?

Mit tészen ez? Nálatok lenni az igazságnak lelkét bizonyíttyátok abból, ha meg egyez az irásnak igaz értelmivel; viszfzontag hogy ti igazán értitek az Irásokat, bizonyíttyátok abból, ha meg egyez a' Sz. Léleknek titkos tanításával. A' kinek szeme van, jól láttya, mely

42.

Kerengűbe forognak, kik a' belső sűgallást tulajdoníttyak magoknak.

rendetlen kerengés ez, és csavargó *circulus*, valamit bizonyítani olyan dologgal, melyről van a' kérdés. Mint ha mondanád: *János bizonyval fia Péternek, mert Péter bizonyval apja Jánosnak; és viszfzontag Péter Jánosnak apja, azért, mert János fia Péternek.* Ez a' bölcsék előtt nem okoskodás, hanem gyermeki játék: azzal bizonyítani valamit, a' miről a' fő kérdés van.

43. *Mit felelnek a' Római Catholicusok az ilyenekre?* Azt költhetnéd reánk-is, hogy mi *Catholicusok-is* hasonló kerengő beszéddel élünk, mikor az Ecclesiának hiteles méltóságát állattjuk abból, hogy azt az *Írás bizonyította*, mely *Írás az Ecclesiát Igasság oszlopának, s' erős támaszszának* mondgya *1. Tim. 3. v. 15.* Viszfzontag a' könyveknek szentségét állattjuk az *Ecclesiának* meg csatlakozhatatlan hiteles méltóságának bizonyításából; nem külömben (ugy mond) mind ha ki el hinné, hogy Pál nem hazug ember, mert azt Péter bizonyította; viszfzontag Péter sem hazug ember, mert azt Pál bizonyította. *Felelet.* Ha ki el hiszi Péterről, és Pálról, hogy ők nem hazug emberek, éppen csak abból, hogy egymást a' hazugságtól mentik, igenis ez kerengő beszéd volna: de mikor eñek, vagy amañak hiteles jámborsá-

borságát más okból-is bizonyíthatni, nem csak magok szájak tanú-bizonyosságából, méltán el-hihetni Péter szavát Pálról, hogy ez nem sík-szájú ember. Mi hasonló-képpen, ha a' könyveknek szentségét csupán az Ecclesiának hiteles méltóságából állatnók, és viszfzontag az Ecclesiának hiteles méltóságát csupán csak az Irásból bizonyítanók: ugy hogy sem az Ecclesiának hiteles méltósága másból, hanem csak az egy Irásból: sem az Irásnak szentsége egyébből, hanem csak az *Ecclesia* szavából volna isméretes; világos kerengőbe forognánk. De mi nem így cselekezzünk.

Micsoda uttal, móddal szoktunk tehát járni? mi nálunk ha ki egyszer az *Ecclesiának* hitelre-való méltóságát megismérvén, kételkednék a' könyvek szentsége felől, nevezet-szerint ha a' *Titkos jelenésekről* írt könyv valósággal Isten szava-e? Vagy ha mely Szent Irásbéli bizonyyságnak értelme fölött kétség volna? Hogy az igazságot ennek meg mutassuk, folyamodunk az *Ecclesiának* ítéletéhez, s'-meg mutattyuk, hogy e' könyvet *Canonicus* könyvnek lenni isméri az *Ecclesia*, vagy régi időktől fogva, az Irást így

võtte, értette, magyarázta, más érte-
 lemben tudni-illik, hogy sem õ véfzi,
 s'-érti. És nálunk vége van a' kérdés-
 nek. Ha pedig valaki az Irásnak szent-
 sége felõl ugyan nem kételkedvén, az
 Ecclesiának hiteles méltóságát az íti-
 let-tételben akarná meg ismérni: ez
 ellen hadakozunk mind a' Szent Irás-
 ból, (melynek õ fejet hajt) mely bi-
 zonyította az Ecclesiát *Igafság oszlopá-
 nak, s'-erõs támaszszának lenni*, ki-is
 meg-mozdíthatatlan kő-szálon van fel-
 építetve Kristus által. 1. Tim. 3. v. 15.
 Matth. 16. v. 18. mind pediglen az
 Irást félre tévén-is, egyéb derekas
 okokból állattjuk annak hiteles méltó-
 ságát, ugymint az igaz *Ecclesiának*
 tükör-jegyebõl; példának okáért: a'
 hitet követõ, és meg ismértetõ fok
 csuda-tételekbõl. Abban hirdetett tu-
 dománynak szentségébõl, mert sem-
 mi gyalázatosf nem tanít, sõtt nagy
 tisztességre vezérli az õ hiveit. A'
 Szentséges Pápáknak Szent Pétertõl
 fogva, a' mi idõnk-ig következendõ
successiojából. Kristus Urunk tanácsit
 követõ fok ezer emberekbõl, kik Kri-
 stus szerelméért minden kedvek sze-
 rint-való jovakat, jofzágokat, be-
 csületõket, testnek kedvezõ gyönyõ-
 rüsé-

rűségőket, (mellyeket természet szerint szabadon meg tarthatnak vala-is) el-hagyták. A' tanításnak egyefségéből, melyben meg egyez az Apostoli idő a' mostanyival. Sok ezer dűcsőséges hit Bajnokinak meg beszélhetetlen bátorságából, kik az hitért vért nem kímílették. Az Hitnek terjedéséből a' bárdolatlan pogány Nemzetségek között, minden Népek, Országok, Birodalmok ennek az *Ecclesiának*, s'-nem más idegennek, hitre hódólván meg. Számlálhatatlan fok csuda-tévő Jámborokból, kiket az Anyaszentegyház kebele nevelt. Hogy a' testnek, vérnek nem kedvező Hit tudománya, mint mennyei mag, a' föld kerekiségén el hintettetett, és meg fogant, s'-örök életre gyümölcsözött. És más több jelekből-is, mellyekről, rövidségnek okáért, nem szóllok; a' kikkől minden okos, és jó lelki ísméretű embernek szíve gerjedhet, hogy szemre-főre nem tekéntvén, minden Vallások közül, ezen Római Ecclesiának igaz, és üdvözítő hitit vála-fszza magának, fel-kiáltván Richarduffal à S. Victore amaz lelki Atyával: *Domine si error est, quod credimus, à te decepti sumus.* l. i. de Trinit. *Uram,*

ha csalatkozás, a' mit hiszünk, te csaltál meg bennünket. De ti, jó Atyafiak! hogy ilyen, s'-nem más értelemben köll venni az Irást, ezt bizonyíttjátok amaz isméretlen, és hasonlóképpen bizonytalan belső sűgallástokból; viszfzontag a' belső sűgallásnak igafságát bizonyíttjátok abból, hogy ez ismét meg egyez az Irásnak igaz értelmével, mely előttünk hasonlóképpen bizonytalan; és így egyiket sem állattyátok valamely külső derekas fundamentomból vött kötéssel.

44.
Másk csavargása az ellenkezőknek.

Illyen csavargó *circulusban* tétováznak az ellenkezők, mikor elejekbe illyen okoskodást támasztunk: Kristus Urunk, ki noha ugymint Isten, első, és fő-fő igafság vala; ugymint Ember, malasztal, és igafsággal tellyes férfiú: nem akará mindazáltal, hogy az ő szavainak adnánk hitelt, hanem ha az Atyától való jövetelét tagadhatatlan jelekkel, és csuda-tételekkel bé-pecsétezné, a' mint maga szentséges szájával bizonyíttya Joan. 5. v. 31. *Ha én bizonytságot tészek magam felől, az én bizonytságom nem igaz; Az az, nem törvény szerínt-való, csak abból, hogy magam felől tészek tanú-bizonytságot; azért utánna veti: Mert a' cselekedetek,*

tek, mellyeket adott az Atyám, hogy végbe vigyem azokat, bizonytságot tévnek felőlem, hogy az Atya küldött engem. *Ű.* 36. Ismét Matth. II. *Ű.* 4. Luc. 7. *Ű.* 22. Keresztelő Szent János Követyeinek, midőn tudakoznák ő tőlle, ő vólna-e' az várt Messiás? Tanácsosb-nak ítélte lenni, csudálatos jelekkel, mellyeket szemők-láttára művel vala: hogy sem (ha szabad ugy mondani) puszta szóval választ tenni; annál egyebet nem mondván: *El menvén, beszéllyétek meg Jánosnak, a' miket hallottatok, és szemeitekkel láttatok: a' vakok látanak, a' sánták járnak &c.* Mikor, mondám, illyen okoskodást tévünk elejekben: Krisztus Urunk nem akará, hogy az ő Isteni tanításának, és mennyei küldetésének hinnénk, hanem ha azt jelekkel pecsételné; s' ti Római Hittől idegenek, micfoda orczával kíványhattátok azt tőlünk, hogy a' ti tanítástokat mennyekből eredett tanításnak lenni hidgyük, s'-ismerjük? hogy ti nálatok van a' Szent Lélek az *Ecclesiának reformálására*, az Irás értelminek meg választására? hollott ti ezeket semmi-féle jelekkel nem bizonyítván csak puszta és mezítelen beszéddel vátattyátok? Azt mondgyátok:

tok : Nagyobb pecsétetes levelét a' ti küldetéfteknek nem kerestek, mint a' Szent Irást, mellyel tanításotok meg egyez. Ihol jó Atyafiak! kőzöttünk, s'-kőzöttetek szinte az a' kérdés, a' ti tudományotok, s'-írás magyarázása nálatok törvény-szerínt való-e'? Isten Igéjével egyező-e'? Mi tagadgyuk, ti bizonyittyátok ugyan, de mivel? Hogy (ugymond) a' ti tudományotok az Isten-től vőtte eredetit, és a' Szent Lélek sűgallásából. De mivel hogy azt mi tagadgyuk, s'-ti pedig semmi derekas bizonyossággal, a'vagy jellel nem erősíthetitek, csak azt nyefitek, hogy az a' ti tudományotok, és nálatok lévő Irás magyarázattya az Isten szavával nyilván meg egyez, mely meg egyezés, az igaz tudománynak, és Isteni kővetségnek pecsétetes levele : kiből ki teszik, hogy út vesztésben vattok ; mert az a' kérdés, ha a' ti tudományotok, és Irás magyarázástok meg egyez-e' az Isten szavával ? s'-azonban azt adgyátok feleletül ; a' mi fő-kérdésbe van előttünk ; és a' mit mi tagadunk, ahoz, mint vég-aczél-bástyához ragaszkodtok, és így meg menekedhetlen kerengőbe forog vallástok.

VIII. RÉSZ

Az eretneki Lelki sűgallás más bizonyosságokkal-is meg-rontatik.

R*eformatus* jó Uraim, akarom töl-
 letek meg-tudni: az Anyaszent-
 egyháznak első sengéjében, külön-
 külön a' Hívek, és kivált-képpen amaz
 nevezetesb Jámborok el-vőtték-e' a'
 Szent Lelket titkon a' hit-ágazatinak,
 és Szent Irás értelmének meg vála-
 zására? vagy nem? Nevezet-szerint
 amaz híres Szent Atyák, *Justinus, Ire-
 neus, Athanasius, Basilius, Nazianze-
 nus* Szent Gergely, *Chrysofostomus, Am-
 brosius*, Szent *Agoston, Jeronymus* Dok-
 torok, és a' többi? Ezek, mondám,
 illy emlékezetes Férfiak, kik az Eccle-
 siában tündöklöttek bölcseséggel, és
 szentséggel, mint annyi fényes lám-
 páfok; kik hitnek bajnoki vóltanak
 az ő idejőkben, és annak pártját fog-
 ták mindē támadott tévelygések ellē;
 nagy csuda-tételekkel-is fényeskedtek:
 érzették-e' belől a' Szent Léleknek tit-
 kos tanítását, vezérlését, sűgallását,
 mellyel ti kivált-képpen dicfekedtek?
 Vagy ő nékik nem adatott ez az aján-
 dék? Ha adatott; igazság tehát, a' mit
 ezek

45.

*A' Sz. Atyá-
 kot titkon ta-
 nitotta-e' a'
 Szent Lélek?*

ezek vagy tanítottak, vagy végeztek a' ti vallástokkal ellenkezőt, ugymint a' Szent *Misének áldozattyaról, a' dűcsö-ült Szenteknek segítségül-hívásáról, az Halottakért-való imádságról &c.* ki-vált, hogy ezen hit ágazati nem-is el-lenkeznek az Isten f zavával, ha igaz, hogy mikor azokat irták, tanították, végezték, a' Szent Lélek vezérlette őket, tanította, oktatta; Ti vétkez-tek tehát, és nagy bünt cselekeztek Isten ellen, mikor ellenkező vallást hirdettek; sem az Istennek Szent Lel-ke nincs veletek, ki magában meg nem hasonlott. Avagy hogy kívánhattya-tok azt tőlünk, hogy néktek hidgyünk inkább, mint a' Szent Atyáknak, azért hogy (a' mint ti befzéliitek) az Ur Lel-ke ősztonöz benneteket; holott ti nem hisztek a' régi Szent Atyáknak, noha nem tagadgyátok, hogy azokat-is az igafságnak lelke vezérlette, a' mint benneteket-is?

Hanem ha talán azt mondanátok, hogy a' ti időtökig sem a' Szent Atyák, sem az első Keresztyének nem vöttek Szent Lelket a' végre, hogy meg vá-laszszák a' hit-ágazatit, és az Irásoknak igaz értelmet meg rostállják. Azokat az Atyákat fosztyátok-e' meg ti a' Sz. Lélek-

Lélektől, kiknek józan, és jámbor életit, bölcseségit, csuda-tételeit a' világ csudálta? kik roppant Országokat, és Tartományokat a' pogány vakságból Kristushoz hódúttattak? kik Kristus szerelméért keserves próbákon men-
 tenek által? Az nevekedő Anyaszentegyháznak nem vólt-e' Szent Lelke, mely annyi dicsíretes, és Szent Lélekkel tellyes fiakat nevelt kebelében? mely életit nem kímílvén a' Kristusért, fő-képpen vére ontásával kicsinyből nagyra nevekedett? Hanem e' nagy ajándékot csak ti érdemlettétek meg, kik faját vallástokat femmi-némű jelekkel, és csuda-tételekkel nem bizonyíttjátok, kik testnek és vérnek kedvező tudományokat hoztatok bé? Ezt a' feleletet nem méltó, hogy tovább czáfollyam, és kergeffem; csak azt kiáltom, a' mi az Istentelen Tyrus Királynához mondatott: *Imé te bölcsőbb vagy Danielnél: femmi titok nincs el rejtve te előtted.* Ezech. 28 v. 3.
 Mintha Kristus az Anyaszentegyháznak Jegyessé, az ő el jedzett Mátkáját fok ízáz esztendő-k-alatt felejdé-
 kenségbe hagyhatta vólna, kinek oly szem-látomást való szüksége vólt mingyárt eleitől fogva a' fejedelmi Lélekre,

re, ki által sisakba, és pánczélba öltöztetnék: mintha nem minden igazságra tanította volna eleitől-fogva, hanem már most a' világ sóprején, Evangeliomi tanácsokat ostromló, s'-megtapodó, hite-szegett Barátoknak, és hittől el pártolt Papok tanítványinak tartotta, s'-beléjek öltotta volna ezen igazságnak Lelkét?

46.

Minden E-retnekek egyaránt tulajdonítyák magoknak a' titkon-tanító Szent Lelket: de egyik sem bizonyíthatya meg.

De hiszem ha két kézzel oda engednök-is ingyen nékik ezen titkos lelki sűgallást: mivel mindazáltal ebben a' Hazában a' Római Catholica-Ecclesián-kívűl három *Recepta Religio* talál-tatik: a' *Reformata*, mely-is Calvinus-fal tart: *Lutherana*, mely tisztefségesb nével *Evangelikának* mondatik; és az *Unitaria Religio*, mely a' Fiúnak, és Szent Léleknek az Atyával természetben-egyenlő örök Istenséget tagadgya: mivel ezek egyenlő-képpen magoknak tulajdonítyák a' Szent Léleknek belső tanítását, vezérlését, és sűgallását, azt akarnám meg tudni *Reformatus* jó Uraitól, ha az *Evangelicus*, és *Unitarius* Atyafiakat azon Lélek igazgattya-e' a' hit dolgában, a' ki a' *Reformatusokat*? avagy nem? Ha azon Lélek igazgattya, tehát a' *Reformatusokban* nincsen Szent Lélek, mert a' Re-

a' Reformatufok lelke éllel-ellene áll az Unitárius, és Evangelicus Léleknek, a' mint a' külömböző hit-ágazati mutattyák; az Istennek Szent Lelke pedig magában meg nem hasonlott. Ha pedig a' *Reformatus* tagadgya az *Evangelicusokban*, és *Unitariufokban* lenni a' Szent Lelket, ők ellenben ví-tattyák, ő nálok lenni a' Szent Lelket; mert annak jelen-létit (ugymond) magunkban tapasztallyuk, a' mi sűgallásunk meg egyez az Írással, mi vagyunk azok, a' kikre újal mutat Szent János 1. Joan. 2. §. 20. mondván: *Ti megvattok kenve a' Szenttől, és mindeneket, tudtok. És alább: Nem sűükség, hogy valaki tanítson titeket, hanem a' mint az ő kenése tanít titeket mindenekről.* §. 27. Vallyon *Reformatus* Uram mit fog itt mondani? hanem ha azzal bizonyította a' nálok-lévő lelki sűgallás igazságát, hogy ez valóba meg egyez az Szent Írással, az *Unitariufoké* pediglen, és *Lutheranufoké* nem, a' kik csak álmodgyák hogy már a' benne lévő lélek meg egyez az Isten szavával. Jó volna, ha ezt el hitedhetnéd az *Unitárius*, és *Lutheranus* Atyafiakkal. De ők szinte ezen kerék-vágásba járnak. Egyéb-aránt illyen módon *Reforma-*

formatus Uraimék ismét a' régi csavar-
gásra szorúlnak , mikor tudni-illik , a'
Szent Irásnak törvény-szerint való ér-
telme , avagy Isten szavával való meg-
egyezése által (a' kiről van a' kérdés)
bizonyíttyák a' lelki sűgallásnak igaz-
ságát : vizszontag a' lelki sűgallás ál-
tal(mely azon-képpen ismérletlen)pro-
bállyák az Irásnak igaz értelmet, és tör-
vény-szerint-való magyarázattyát. •
Még ennél-is nagyobb baj vólna, meg-
óltani a' veszekedést, mely az Irás ér-
telme fölött támadna azon egy Reli-
giónak nyája között, a' minémű tá-
madott vala egy időben a' Reformátu-
sok között *Arminianusok*, és *Gomma-
risták* hadakozásakor : melyről ide-
alább bővebben emlékezünk ; mi-
vel hogy ő nálok az Isten szaván kí-
vűl , más el-igazító Sinór és *regula*
nincs a' hit-dolgában, és ki-ki egyen-
lő-jussal tulajdoníttya magának a' Sz.
Lélek vezérlését az Irások magyarázá-
sában, Isten Igéjének meg-választásá-
ban ; és valamit magában el végez , an-
nak mind Isten igéjével meg egye-
zönck kell lenni.

IX. RÉSZ.

IX. RÉSZ.

A' Hitnek regulája az újítóknál áthatatlan, és változó.

AZ új hit szerzők szokásba vették már azt, hogy a' hol kötelesek volnának magok értelmőket a' Hitnek titkaihoz meg alázni, szabni, és kapcsolni: ott ők ellenben a' Hitet magok tulajdon értelmőkhöz alkalmaztatták, és szabják. Innét vagyon, hogy midőn nem a' hit titkait, hanem magok elévé meg szeretett vélekedéseket követik, ugymint hit reguláit: annyiszor füleinkbe rágiák és dicsekedő szókkal hirdetik, *először*, hogy ők semmi *regulát* bé nem vésznek az Istennek írott igéjén kívűl. De itt sem állapotnak meg, hanem (a' mint az idő hozza) egyel-mással pótolgatták, a' mint gondolnák, hogy vallásoknak dölledező sővénye inkább meg állapothatnak. Effélék, a'kik az Isten írott igéjéhez az *Hiszek egy Istent-is* melléje tészik, még a' *Nicaabéli*, és Sz. *Athanasius symbolumát-is* hozzá adgyák; vagy az ő tulajdon Synodusok *Catechismusát*, ugymint hitben vezérlő *Kalauzt*: noha ezek nem Istennek írott igéi;

E

a' mint

47.
Némellyek a'
Hit regulá-
ját a' ki adott
Symbolu-
mokból
toldgyák.

a' mint hogy a' *Hiszek egy-Istent-is* nem írásba vöttük az Apostoloktól, a' mint bizonyíttyák Szent *Ambros. August. Hieron. Doktorok*.

48.
Mások a' ki
hozható vi-
lágos conse-
quentiakkal.

Mások noha az Isten világos szavát tartják hit *regulájának*, de azt oly fok féle-képpen mesterségesen himezik és csávállyák, hogy azon mit értsenek, mit akarjanak, még az okos embernek is mesterség által-látni, annál-is inkább ki tanulni az ő hiteknek formáját; meg nem gondolván azt, hogy a' Hit-is dőlő-félben van ott, a' hol a' hitet vezérlő *Regula* bizonytalan, és változó. Melly ki tetczik abból-is, mert mikor azt mondják, hogy ők semmit nem hisznek, nem tanítanak, valamiről világos írás nincsen; azonban Uraiméktől kérdjük: Hol van ez, vagy amaz Vallástok cikkelye világos szókkal meg írva, példának okáért ez: *Semmit nem köll hinni, valamiről világos Szent Írás nincsen?* Eszékbe vévén, hogy inat ütöttek, tudományokat, hallyad, mivel festik: *Semmit (ugymond) nem köll hinni, valamiről világos írás nincsen, vagy a' mit világos következesek által abból ki nem hozhatni.* De már ez illyen pállást-fordítással magok mutatták, hogy

az bé-vőtt híres *Regula* mellől el-állanak ; bizony a' mi az írásból akár-mely következés által ki facsartatik, az már nem tisztá, és világos Isten-igéje, hanem emberi okoskodással fel-ruháztatik, és szépíttetik.

Mikor ismét azt kívánnyuk, hogy Vallásoknak fok rend-béli czikkelyit világos *consequentia*k által hozzák-ki a' Szent Írásból, nevezet-szerint, hogy a' Római Pápa *Anti-kristus*, vagy : a' *Kristus teste nincs valósággal az Ur vasforájában &c.* Ismét torkok bé-reked, és magok mentségőkre homályos és rekedező feleletekkel azt mondgyák : hogy a' hit-regulája, egyedül az isten igéje, mely írásba van foglalva : mikor az Írás csupán a' hitnek *ANALOGIA*JA-szerint magyaráztatik. Mely ígéken ha egyebet nem értenének, hanem csupán azt, hogy az Isten szava hitelre méltó magán-nézve-is, és nincs szükség a' külső magyarázatra vagy azért, mert magában elég világos, vagy ha mi homály vólna-is benne, a' több *locusok* őszve hordásából meg világosíttatik : így már meg értenők a' dolgot ; de mikor azt melléje téstik : *Mikormagán az hitnek ANALOGIA*JA-szerint magyaráztatik ; ezek már tapasztalha-

49.
Mások a' hit
Analogiájá-
val.

tó kődös szózatok a' jelen-való materiában, és fejtegető Oedipus eleibe köll vinni, hogy magyarázattyát vehetsük; holott a' hit-vezérlő *Regulának* déli világofságnál világosbnak köllene lenni.

Mondám; *A' jelen-való materiában*: mert egyéb-aránt Szent Pál külömböző dologról irván, ezen igékkel él. Rom. 12. *¶* 6. *Sive Prophetiam secundum rationem fidei*, akár a' Prófétálást a' hitnek módgya-szerint, ugymond. A' Görög-bötüben az *Ratio* helyet, *ANALOGIAT* találunk, mely fetétes szót az utánna következő igékből könnyű meg érteni; mivel itt Szent Pál egyebet nem akar, hanem a' kiknél van Isten ajándéka a' profétálásra, vagy prédikállásra, és Irások magyarázására, azzal éllyenek a' nekik adott hitnek, értelemnek, és bölcseségnek mértéke-szerint, sem saját elméjékből valamit hozzá ne töldgyanak; annyival inkább az hit *reguláján* kívül ne szóllyanak, és ne vélekedgyenek. Hasonló értelemben mondá oda fellyebb: *Ne értsetek többet annál, a' mit köll érteni, hanem értsetek józanság-szerint: és a' mint Isten osztotta kinek kinek a' hitnek mértékit.* Rom. 12. *¶* 3.

De a' jelen-való *materiához* az említett

Ennek az
Analogiá-
nak tikkat
meg nem ért-
hetni.

Ítétt ígét alkalmaztatni nem lehet ;
mert itt arról van a' kérdés : Az elő-
vőtt dologban mellyik az a' *REGULA*,
mely az ember elméjét vezérelvén in-
díttya föl arra, hogy ez vagy amaz hit-
ágazattyát, úgymint Istentől meg je-
lenterett igazságot el hidgye? Holott
az elő-hozott Sz. Pál igéjének értelme
csak az, hogy ki ki köteles arra, hogy
az Ur Istennek, mikor valamit szól,
hidgyen azon Istentől néki adatott
értelemnek mértéke szerint ; kiről
most nincs semmi kérdés. A' derék
kérdés pedig abban fekszik : Mi ér-
telsék azon az *Analogián*, s'-hitnek
módgyán ? mert minden *Analogia*,
Proportio, mérték, mivel leg alább két
dolog között szokott meg lenni, mely
által egyiket a' másikhoz mérjük : fo-
ha nem tudhatni, azon szón értik-e' az
ellenkezők, hogy az Isten igéje mére-
tik a' hithez ? vagy ellenben hogy a'
hitet kellefsék mérni az Isten igéjéhez ?
Egyik sem helyes értelem ; Mert ha
az Isten igéjét a' hithez méred, és sza-
bod, már illyen érteleme fog lenni :
*Az Isten égéjét magyarázni köll a' hit-
szerint, mellyeket hinni szűkség* : E' pe-
dig mit téfszen egyebet, hanem hogy
nem az Isten igéje vezérlő *Regulája*,
E 3 avagy

avagy mértéke a' hitnek, hanem inkább a' hit, avagy a' hit-ágazati vezérlik az Isten igéjének magyarázattját. Ha pedig a' hitet az Isten igéjéhez méred, annyit térszen: hogy *Az Isten igéjét magyarázni köll azon hasonlatosság, proportio, és mérték-szerint, melly találtatik a' hit, avagy hitnek ágazati: és az Isten igéje között.* Mely magyarázat el nem határozza, s'-végezi, miben áll az a' proportio, és mérték; és nem egyéb, hanem új ut-vezetés, és csavargó *Circulus*, mivel az illy szóllás módgyának ez az értelme: *Az Isten igéjét így köll magyarázni, mert a' hit ágazattját így köll érteni; és viszszontag: Ezt a' hit-ágazattját így köll érteni, mert az Isten igéjét (mely a' hitnek mértéke) így köll érteni.*

Hogy pedig, az említett *Analogián* azt értik, hogy tudni-illik az Isten igéjét az hitnek módgya-szerint, avagy bé-vött Vallásnak czikkelyi szerint köll magyarázni; illy móddal akarván a' tulajdon Vallások ágazatit mértéknek, és *regulának* tenni, mely szerint magyarázzák a' Szent Irást: Világos bizonyosság a' *Genevai Biblia*, kit Francia nyelven bocsátottak ki 1573. esztendőben, a'hol az elő-járó beszédben,

cia

a' Franczia Tolmácsok, ugymint sügalló Lélekkel ruházott férfiak, nyilván meg vallyák, hogy a' Biblia fordításában némelleyeket meg tóldottak, és némelleyeket ki vakartak, el-csíp-tek, és a' darabos Sidó szónak módgyát el igyenesítették; *Usos in eos sanctâ aliquâ libertate (az ő szavok) secundum quod Deo placuit illis elargiri de suo discretionis spiritu. Eltenek (ugymond) abban valamely Sz. szabadsággal, a' mennyiben az Istenek tet szet nekik adni a' maga választást bölcsétévő lelkéből.* és utána vetik, hogy (nekik adatott hatalomnak méltóságából hogy már) szabadságára hadgyák kinek kinek a' Szent Irást fordítani, mindazáltal olly okkal mód-
dal: *Dummodo eorum versio conformis sit nostris Articulis fidei, csak éppen hogy az ő fordítások meg egyezzen az mi vallásunk ágazatival.* Illyen szabadsággal éltek a' Bibliának Magyar nyelvre fordítói azon Calvinista szomfédok-is, kik az előbfőri öt rendbéli fordításokban (a' mint magok megvallyák az elől-járó irásban az hatodik *Amstelodami* Editióban 1685. esztendőben) fok ezerig-való szókat, egész constructiókat ki hadtak; ismét fok ezerekkel magokéből meg tóldot-

dották, nem különböztetvén meg azokat, az Isten szavaitól ; némellyeket el-változtattak ; tudni-illik akarván az Ur Isten parancsolattyához magokat szabni, Deut. 4. v. 2. Apoc. 22. v. 19. a' hol erőssen tilalmaztatik a' Szent Iráshoz, mint Isten szavát valamit adni ; vagy abból el-csípni.

Vedd eszedbe itt azonban kegyes Olvasó, ha(a' mint magok vallyák) így becsüllik a' Sz. Könyveket, mint biztathatták azzal magokat, hogy ők Istennek tiszta, és makula nélkül-való igéjét követik ? Micsoda orczával mondhatták magok Ecclesiáját Kristus *Ecclesiájának* lenni ? melynek jegye ő nálok, az Isten igéjének tisztán-való prédikállása ? Bizony a' mely Irás sok ezer szent igék, és egész constructiók ellopásával meg csonkított, és sok ezer idegen ragasztásokkal meg tóldatott ; Istennek tiszta igéje nem lehet, sem tisztán nem hirdettetik. De térjünk vissza, a' honnan el-tértünk.

Vetted-e' eszedbe az utolsó szavát a' *Genevai Fordítoknak* ? Csak éppen (ugymond) *fordítások meg egyezzen a' mi Vallásunk ágazatival.* Melyből világossan ki teszik, hogy ők az magok vallások czikkelyeit tezik a' Sz. Irás

regu-

regulájának és mértékének, s'-nem el-
 lenben az Isten igéjét az ő hitek-ágazat-
 tyai mértékének, jóllehet szóval ezzel
 dicfekedgyenek.

Sótt *Plessaus-is* nem utolsó Calvi-
 nista Doktor, hallyad mit mond? *Ut*
interpretatio, quam verbo Dei damus,
aut recipimus, retineat semper analogi-
am fidei, proportionata sit, aut corre-
spondens corpori doctrinae Christianae.
 Hogy a' magyarázat (ugymond) mellyet
 az Isten igéjének adunk, vagy bé-vesz-
 szünk, a' hit mértéke (avagy módgya,
 formája) szerint legyen, szükség hogy
 meg egyezzen a' Kereszt yén tudomány-
 nak sommájával. Ezzel mit akar egye-
 bet jelenteni, hanem hogy olly érte-
 lembe köll venni, s' magyarázni az Irá-
 fokot, meg tartván mindenekben a'
 hitnek mértékit, hogy mindenkor a'
 Híveknek egyik szeme a' *Calvinista*
 Valláfra légyen szegezve, és az ő tu-
 lajdon tudományok sommájára, mint
 előttök-járó fáklyára, hogy valami-
 képpen lábokat a' kőbe meg ne űssek,
 kivel éppen csak hogy nyilván ki nem
 mondgyák, hogy ő nálok a' bé-vőtt
 hit ágazatok a' hitben való mérték, és
regula, kihez szabják az Iráfok magya-
 rázását.

51.
Minden-fé-
le Vallás al-
kalmaztat-
hattya ma-
gának ezt a
Regulát.

Igy lévén pedig a' dolog, bizony nem találunk egy vallást-is, mely hasonlójussal nem alkalmaztathattya magának ezt a' Regulát : *Unitarius, Lutheranus, Uj-kereszttyén* azon uton, mellyen a' *Calvinista* ; noha úgy-is a' hit ágazatiban soha közöttök egyesség nem léfzen.

X. RÉSZ

A' kik ily vakmerőn a' Valláshoz alkalmaztattják a' Szent-Irást, s'-nem a' Szent Iráshoz a' Vallást : az Irások magyarázásában igen igen hibáznak.

52.
A' Kereszt-
ség iránt
való Ana-
logiának
módgya.

MEly kárhozatos dolog légyen, az ilyen *Analogiával* szabadságába élni, csak abból-is meg ismérhetni, a' mit a' kereszttség dolgában tartanak (az embernek egyedül a' hit által való igazulásáról mit mondgyanak, lásd a' következő Részben) mivel világossan mondgya Idvőzítőnk : *Haki újlag nem születik vízből, és Szélekből, nem mehet bé az Isten Országába.* Joan. 3. v. 5. Még-is, némű-némű hasonlatosságnak, és *Analogiának* miatta egyéb nedvesítő eszközzel is keresztelhetni ő nálok, ha a' szük-ügy hozza. A' Kereszttyén Atyáknak szülőtti kereszttség-nélkül-is üdvözülhet-

hetnek ; sőt a' parázna ágyból születtett gyermeket , nem-is méltó meg kerestelni. Több illyé gyümölcsit láttuk a' szabadgyába-való Analogizálásnak.

Ez-e' , jó Atyafiak ! az Ur igéjének tisztán-való prédikállása ? szóval mondgyátok , hogy ti semmit nem hisztek , bé nem vésztek , nem tanítotok azon-kévvül , a' mit világos szóval előtökbe ad az Ur Isten ; de mikor ebben meg akadtok , a' *consequentiákhöz* folyamodtok. *Semmit* (ugy mond) *nem köll hinni , valamiről világos Szent Irás nincsen , vagy valamit szükséges következtések által abból ki nem hozhatni*. Kivel noha nagy rés nyíttatik meg , hogy ki-ki a' micfodás hitet szeret , olyat kövessen , és Isten-igéjének tisztességes neve alatt a' mit szeret azt adgya a' tudatlan kőtség eleibe ; mivel hogy a' természet hajlandó arra , hogy olyan *consequentiát* hozzon-ki , mely az ő Vallása-szerető embernek mind itéletivel , s'-mind kedvével meg egyezzen , sőt déli világosságnál világosbnak láttafsék lenni előtte az-is , a' mit más okos ember csak el-hihetőnek sem állítana lenni ; mint amaz propositiót , hogy : *A' Pápa Anti-kristus* , és több hasonlókát. Mindazonáltal

által még ebben-is meg nem állapodhatván, tovább mentek amaz vak-mérő, és eretneki szabadság-nevelő *Analogiára*, avagy hit-módgyára, kinek színe alatt szabadoffan minden tévelygést hit-gyanánt el-adhafsatok. Menél világosb, igyenesb, és bizonyosb uton járunk mi *Catholicusok*, kik hitvezérlő Regulának, és mértéknek tartjuk az Isten igéjét, akár irva légyen az, akár csak kézről kézre adatott, mit árt? csak éppen bizonyosok legyünk benne, hogy mind a' kettő Isten szava; olly értelemben vévén mind az irott, s'-mind az nem irott Isten-szavát, melyben véfzi, s'-előnkbe adgya az *Igafságnak oszlopa* az Ecclesia 1. Tim. 3. v. 15. Kit-is a' Sz. Lélek *tanít mindenekre*, Jo. 14. v. 26. De mi szűkség ezen csudálkozni? Az Igafság földetlen, mezítelen, és együgyű szokott lenni; mindē Hamiság pedig, és Tévelygés kerengőbe forog, és kendőzött ajakkal kőszönt, hogy a' vigyázatlanokat meg csalhassa.

XI. RÉSZ.

Minden Eretnekségnek bé-vőtt szokása volt, s'-ma-is az, hogy nem a' magok értelmüket szabják a' Szent Íráshoz, hanem inkább a'

Szent Írást alkalmaztatták magok értelmökhez.

A Dná Isten, követhetnők minnyá-
 jan Szent Jeronymus Doktor ta-
 nitását, ki szépen int bennünket in
 Cap. 10. Matth. *Prudens Lector cave*
superstitiosam intelligentiam, ut non tuo
sensui attemperes Scripturam, sed Scri-
pturae jungas sensum tuum. Okos Olva-
 só (ugymond) ójad magadat a' felettéb
 való szorgalmatos értelemtől, ne hogy
 saját értelmedhez szabjad az Irást, ha-
 nem inkább az Iráshoz alkalmaztasd a'
 te értelmedet. Bezzeg e' vólna ám a'
 rendi; de nagy bajembernek elméjét
 el fogni attól, a' mit egyszer meg ked-
 vellet. Az elme dolgában kivált, az
 egyszer szeretett opiniónak és véle-
 kedésnek tűzön vizen csak igaznak
 köll lenni, és mivel nem akarna meg-
 csálatni az elme abban, a' mit jónak s'
 helesnek ítült egyszer, vétket abban
 nem akar ismérni. *Quia falli non vult,*
non vult convinci, quòd falsus sit, ugy-
 mond Sz. Agoston l. i. conf. c. 23. Ezen
 nyomó jártak mind a' régi szakadás-szer-
 zők. Az ő ideiben-lévőkről azt írja *Ter-*
tullianus de Præscrip. c. 17. hogy a' Sz.
 Irást fok-féle-képpen az ő Vallások
 rendi szerént vesztegetik vala, és ki ki

53.
 Az Eretnek-
 ségnek termé-
 szetes szoká-
 sa, és erede-
 te.

a' hit

a' hit tudományát, a' mint szerette, úgy építette. A' *Manichaeusok*ról-is azt beszéli Sz. *Agoston* Doktor, hogy a' saját magok elméjüket tötéék birónak a' hit-dolgában, valamit ez jóvá hagyyna, vagy nem szeretne, a' tévők vóltanak. Őszveséggel az Eretnekekről igazán mondgya Szent *Ambrus* Püspök in c. 3. *Epist ad Titum: Heretici sunt, qui per verba Legis Legem impugnant; proprium enim sensum verbis astruunt Legis, ut perversitatem mentis suae, Legis auctoritate commendent.* Az Eretnekek, azok (ugymond) a' kik a' Törvény igéivel a' Törvényt ostromolják; mert magok értelmüket a' Törvény igéivel úgyekezék támogatni, hogy így az ő elméjük feslettségét a' Törvénynek hiteles méltóságával palástolhassák. Innét vötte eredetit minden-féle Eretnekség, a' mint jól vötte észre Szent *Hilarius* az *Ariánusok* ellen irván l. 7. de *Trin. Ex vitio mala intelligentiae, Fidei extitisse dissidium, dum quod legitur, sensui potius coaptatur, quam lectioni sensus obtemperet.* A' rossz értelemnek vétkeiből esett, hogy a' Hit két-felé szakadott, midőn a' ki mit olvas, azt saját értelmihez al-

kalmaztatt ya, nem hogy az olvasásnak engedelmeskedne az értelem. A' kiből következik az-is, a' mit azon Szent Atya ott ír : hogy A' hitet ők magok építik inkább, hogy sem mint más kezétől vegyék, midőn tudni-illik emberi szelefségtől hordoztatván *Quæ volunt, sapiunt : & nolunt sapere, QUÆVERA SUNT*; a' mi teszik, azt értik : és nem akarják érteni az igazságot. Szinte e' tánczot járnak a' mi időnk-béliek-is, kikeről azt mondhatjuk igazsággal, a' mit az ő idejében szeleskedő *Arianusokról* mond vala *Constantius Római Császárhoz* írván *Szent Hilarius* : *Periculosum nobis admodum, atque etiam miserabile est, TOT nunc FIDES existere, QUOT voluntates ; & TOT novas doctrinas, QUOT mores ; dum aut ita FIDES scribuntur, ut volumus ; aut ita, ut volumus, intelliguntur.* Igen veszedelmes (ugy-mond) és meg siratható dolog ez mi nálunk, annyi Hitet faragni, a' menyi a' különböző akarat ; és annyi új tudományt bé hozni, a' menyi a' különböző erkölcs ; midőn a' Vallásokat vagy úgy írjuk, a' mint szerettyük ; vagy úgy értyük, a' mint akarjuk.

E' dologban Zászló-tartó volt Luther :

54.
*Mi módon
 támogatya
 Luther, az
 embernek hit
 által-való i-
 gazulásáról,
 az ő tevely-
 gését?*

ther : ki midőn magának czéllül ve-
 tette volna , és fundamentomúl , az
 Embernek *egyedül a' Hit által-való i-
 zulását* , melly első kő-szálon akarja
 vala fel emelni az új-Vallást : üdő-jár-
 tában eszébe vévén a' dolgot , hogy
 Szent Jakab Apostol azt mondgya Le-
 velében Jac. 2. *Ű. 24. A' cselekedetekből
 igazíttatik meg az ember , és nem csak
 a' hitből ; mit cselekezik ?* Szent Ja-
 kab Levelén , kit az egész Anyaszent-
 egyház törvény szerint-való Sz.Könyv-
 nek lenni ismért mindenkor ; elébb
 adott. Ez nem vólt elég , hanem az
 új-vallásnak támasz-ofzlopot akarván
 vetni , Szent Pál Apostol szavait Rom.
 3. *Ű. 28. Mert az embert Hit által ál-
 líttjuk meg igazúlni* , illy tóldalékkal
 fordítá meg : *Mert az embert egye-
 dül Hit által állíttjuk meg igazúlni.*
 mintha *egyedül a' Hit által igazittat-
 nék meg az ember Szent Pál-ként.*
 Az új Testamentombéli számlálhatat-
 lan sok bizonyságoknak pedig , mel-
 lyek a' jóságos cselekedetek érdemít,
 és a' Törvénynek meg tartását állat-
 tyák , hogy inát vágná , azt fogá reá-
 jök , hogy azok csak merő *IRONIAK*
 mintha csak tréfa cserével mondotta
 volna

vólna azokat a' Szent Lélek, és azért nem tulajdon-álló értelmiben, hanem ellenkezőkben köllene venni az olly igéket.

Ha mind így: ez uton amaz Krisztus igéit-is, *Ha akarsz az életbe bé menni, tartsd meg a' parancsolatokat*, Matth. 19. v. 17. csak kaczagó-styluson köll venni, és azon ellenkező dolgot érteni illyen formán: *Ha akarsz az életre bé menni, NE Tartsd meg a' parancsolatokat.* Szörnyűség ezt hallani! És ha ezeket; a' többit-is csak nevetségesen köll venni, és külömböző értelemben, ugy más helyt-is csak illy ellenkező értelemben köll venni, midőn azt mondgya Idvözítők: *Ha az én parancsolatimat meg tartjátok, meg maradtok az én szeretetemben: mint én-is az Atyám parancsolattját meg tartottam, és meg maradok az ő szeretetiben.* Joan. 15. v. 10. Itt már ennek a' hasonlatofságnak vagy csak egyik részit köll *ironice*, nevetségesen venni, és ellenkezőt rajta érteni; vagy mind a' kettőt? Ha csak egyikét, tehát a' Krisztus szava annyit téshen: *Ha az én parancsolatimat meg NEM tartjátok, meg maradtok az én szeretetemben* (A' kinek esze van, mondhat-e' F illyet,

illyet, kérlek? A' léfzen kedvemben, a' ki parancsolatimat meg nem tartandgya?) *Mint én-is az Atyám parancsolattját meg tartottam, és meg maradok az ő szeretetiben.* Ki-ki itílye meg, okos emberhez férhet-e ilyen hasonlatofsággal élni? *Ne tartsátok meg az én parancsolatimat, hogy meg maradjatok az én szeretetemben: mint én-is az én Atyám parancsolattját meg tartottam, és meg maradok az ő szeretetiben?* Ha pedig mind a' két részt nevétséges, és ellenkező értelemben véfzed (tudni-illik, *per Analogiam Fidei*, az tévelygő hitnek módgya fzerint) a' Kristus szava annyit téfzen: *Ha az én parancsolatimat meg nem tartjátok, meg maradtok az én szeretetemben: mint én-is az Atyám parancsolattját meg NEM tartottam, és meg maradok az ő szeretetiben.* Az Isten Fiáról pedig a' ki azt itílné, hogy az Attyának parancsolatit meg nem tartotta, nem de nem fzörnyű káromkodással vétkezne-e? Itílye meg akármelley jó lelki isméretű ember. Bizony ilyen móddal a' Szent Irás szavaival jádzáni, nem egyéb, hanem záfzlót emelni minden Istenteleneknek, hogy ki ki a' mint akarja, ugy kohollya a' Ke-
refz-

refztyén Hitet, és minden ember magát *regulának* tegye, és Zászló-tartónak az Ecclesiában, a' ki után szeleskedgyünk, és fársángollyunk.

Némellyek a' Keresztyén Hitet kedvek - szerint magyarázván, mint egy aczél fundamentomúl vetik azt, hogy minek előtte valaki hidgyen, annak nem csak arra köll vigyáznia, mit mond a' Szent Irás; hanem az természetnek szokott renditől, és belső értelemtől-is tanácsot köll kérni, mindenkor előttünk hordozván azt, hogy az emberi okofság mit hozzon magával? mit érhetünk föl elménkel, mit nem? Ha valamire ollyanra akadunk az Irásban, mely az értelmünket meghaladgya, már azt nem tulajdon-álló értelmében köll vennünk, hanem egyebet valamit köll rajta értenünk okofsággal meg egyezőt, a' mint szokása a' *Metaphorica, Hyperbolica, Ironica* szójáráfoknak. Így, mivel a' természet egy testet egy helyre határoz, és soha nem tapaszttallyuk, hogy egyfzer-s' mind két helyet foglalna magának egy test, vagy külső telepedés, és elterjedés nélkül vólna: ebből ki hozzák: hogy Istennek mindenható erejéből sem foglalhat magának egy test két kü-

55.
Mások a'
Természet
rendihez ha-
tározzák az
Szent Irást.

lőmböző helyet egyszer-s'-mind ; melyből következik , hogy a' Kristus Szent Teste-is (mely a' nélkül-is menyekben van) az Oltári Szentségben nem lehet valósággal jelen. Mások ezen fundamentomból tagadgyák az Őrök Isten Igéjének meg testesülését , a' tellyes Szent Háromság titkát , s' éppen ezen okoskodással élnek , a' ki-vel az első ; jóllehet mind ezek , s'-mind amazok gonoszúl ; azért , hogy a' mit elméjőkbe egyszer fel tésznek , fajnállják *fogságba vinni az hit engedelmére* , a' mint Szent Pál kívánnya , 2. Cor. 10. v. 5.

56.
A' Catholicefok inkább meg becsülik az Isten-igéjét , mint az Ellenkezők

Ebből tovább az-is ki teczik , hogy a' *Catholicusfok* inkább meg tudgyák bőcsülleni az Isten igéjét , mint az Ellenkezők ; mert a' *Catholicusfok* bizonságnak okáért leg-előbször-is az Isten igéjéhez folyamodnak , és az-után mint emberek az okofsággal , és értelemmel-is illendő-képpen tanácskoznak. Ellenben az Eretnekek mindenek előtt arra vigyáznak , a' természetnek rendi , és faját vékony értelmők mit jovall ? minémű tanácsot ad ? hogy ebből ki tanulhassák , és végére meheffenek , minémű értelemben köllefsék venni az Isten igéjét ? Példának okáért így okos-

kod-

kodnak ők : Tellyes lehetlen egy testnek egyszer-s'-mind két helyen, vagy külső terjedés nélkül lenni; mert ezt soha nem tapasztallyuk szemünkkel : a' Kristus teste pedig bizonynyal mennyekben van, nem lehet tehát egyszer-s'-mind az Oltári Szentségben-is ; minek okáért a' Kristus szavait : Ez az én Testem Matth. 26. v. 26. nem köll tulajdon-állo értelmében venni, hanem csak metaphoricè, a' Testen testnek valami pecséttyét, és bélyegét értvén. Mi Catholicusok pedig így okoskodunk : A' Kristus teste bizonynyal mennyekben van, de a' felől bizonynyal és valósággal az Oltári Szentségben-is jelen van, mert azt jóvallya mind Kristus szavainak álló, tulajdon, tiszta értelme ; s'-mind a' régi Keresztyénségnek ez ideiglen örökös hite, és azon igéknek meg nem szűnt igaz magyarázattya ; tehát Istennek határozhatatlan hatalmával egy test egyszer-s'-mind két helyet foglalhat. Mely két okoskodást egy más mellé tévén, kőzöttők ilyen külömbséget vehetsz eszedbe : hogy az Eretnekek magok okoskodását fundállják, és építik a' természetnek tapasztalt rendin, és az emberi okofságon : a' kiből osztán ítíletet tésznek, és végezést az Isten igé-

je felől, lehesse-e' azt álló tulajdon? avagy más idegen értelemben venni? kiből nyilván ki teczik, hogy ōk, a' jobb-szemőket (a' mint szoktuk mondani) a' természetre szegezük, a' bal-szemőket pedig az Isten igéjére; az az: az emberi okofságnak természet-szerínt-való világofságát emelik, és téfzik birónak, vagy Isten igéjének értelmet el igazító *Regulának*: holott inkább kőllött volna az Urnak felséges igéjét (kinél se bizonyosb, se nagyobb Igafság nincsen) tartani vezérlő lámpásnak a' mennyei dolgokban, kinek világánál az emberi fetétes értelem bátorságoosan vezetettnek az igafságra.

Mi *Catholicusok* leg előbfőz-is arra nézünk, ugyan-is mellyik értelem lehetne meg egyezőbb az Szent Irással? Melyre minek-utánna reá találunk, nézvén mind Isten szavának álló tulajdon magyarázattyára, s'-tífzta együgyű értelmire, a' kitől most semmi szükségét nem láttyuk, miért kőllene el-távoznunk: s'-mind pediglen az *Ecclesiának* (mely az Isten igafságának Tolmátfa, a' Proféta-ként Isai. 59. v. 21.) végezéséből, s' tráditiójából ki tanúlván bizonynyal a' Kristus Szent Testének mind mennyekben, s'-mind a'

Szent-

Szentségben valóságos jelen-létit ; amaz természet rendin-való okoskodásnak eképpen felelünk meg : hogy tudni-illik , noha a' Természetnek , és Isteni *Providentiának* közönséges mód-gya s'-rendi-szerint egy test soha két helyet egyszer-s'-mind nem foglal , mindazáltal az Ur Istennek fölséges hatalmára nézve a' sem lehetetlen , mivel hogy meg mérhetetlenül fellyül-halad-gya a' természet-rendit , és az emberi okofságnak erőtelenségén triumphál , s'-véghetetlenül azt meg győzi ; és így a' job szemünket függesztyük az Ur Istennek csalhatatlan igéjére , a'balt a' Természetre ; követvén ebben Sz. Pál Apostol bölcs intését 1. Cor. 2. v. 5. *Hogy a' ti hitetek ne legyen az emberek bölcsességében , hanem az Isten erejében.* Nem akarjuk az Isten titkait emberi értelemnek csekély erejéhez mérni , és szabni , előttünk hordozván , a' mit mond a' Szent Lélek Bölcsesség Könyvének 9. Rész. v. 16. *Nehezen arányozzuk meg , a' mik a' földön vannak , és a' mik előttünk vannak , munkával talállyuk fel ; a' mellyek pedig mennyekben vannak , ki vizsgállya meg ? A' te gondolatodat pedig ki tudgya , hanem ha te adsz bölcseséget &c.* Aristo-

teles Philosophus-is , hallyad , mit mond : *Quòd sicut oculi Vespertilionis se habent ad lumen diei : ita intellectus animæ nostræ ad manifestissimam naturæ ;* A' Denevérnek szemei a' déli- nap-fényhez : és a' mi értelmünk a' természetnek tapasztalható dolgaihoz , egy-aránt vannak. Annak csekély világánál miképpen láthatná hát meg a' természet-főlött-valókat ? De ezekre nem figyelmez , a' ki egyebet nem hiszen-el annál , a' mit lát , s'-meg ért ; sem maga értelmét Isten igéjének való engedelmetségére meg aláznai nem akarja , hanem azt inkább maga értelmihez alkalmaztattya ; tudni-illik a' kinek hite *emberek bölcsességében* nagyon felépittetve , kitől távoztat bennünket az Apostol , I. Cor. 2. v. 5.

XII. RÉSZ.

A' Reformátusok tulajdon-Vallása nem támaszkodik a' Szent-Iráshoz , ugyanint Hitnek regulájához.

57.
A' Reformátusoknak tulajdon Vallása.

A' Reformátusok tulajdon-vallásán értem *Calvinus* szerínt azt a' hitet , mellyel minden Keresztyén hív tartozik el hinni , hogy ő a' *Kristus* igazságával igaz , és annak drága érdemiből

miből az örök életre el-választatott Istennek kivált-képpen-való kegyelméből: a' mely hitben, Calvinus fzerint, áll a' meg igazító hit, l. 4. Inst. c. 17. §. 2. *Ebből következik (úgymond) hogy magunknak bizodalmassan meg ígérhetjük, hogy az örök élet mi-sajátunk, melynek ő (Krisztus tudni-illik) örökösfe: sem mennyeknek országát, kiben már bé jutott, senki tollunk el-nem veheti inkább, mint ő tölle.*

Tegyük azért hogy ez vagy amaz Calvinista-renden-lévő Ember (ha te-
 czik, nevezzük JÁNOS-nak) hite által
 legyen igaz, Istennek választotta, és
 üdvözülendő. Akarom meg tudni,
 mellyik irott Isten-igéjén fondáltatott
 ez a' hit? avagy mellyikből hozatott-
 ki világos következés által ez a' pro-
 positio, és mondás: *János igaz Krisztus
 híve, és üdvözülendő?* mert ha se vilá-
 gos írás nincs arról, se az írásból ki
 nem hozhatni világos következés-ál-
 tal azt a' propositiót: csak azért-is
 vagy hitelre nem méltó, vagy ha méltó,
 a' Szent-Iráson-kívül köll keresni
 Regulát. Amaz közönséges ígíret,
 mellyel a' végig meg maradandó Hí-
 veknek meg van ígírve az örök élet,
 nem elégséges arra, hogy valaki ab-

58.

*Nem tá-
 maszkodik a'
 Sz. Íráshoz.*

ból világosan ki hozhassa, *tehát Cálvini-
nista-renden-való JÁNOS az örök élet-
re menendő* ; szükség tehát, és ké-
vántatik a' mellett, hogy azt a' közön-
séges ígíretet JÁNOS személlyéhez
alkalmaztassuk, határozzuk, hogy ő
bizony Kristus híve, és a' jóban végig
meg maradandó ; és egy ilyen for-
mán kellene okoskodni :

*Valamely Kristus híve hűségében
végig meg maradand, bé-jut az örök
életre ; JÁNOS pedig a' Kristus híve,
és hűségében végig meg maradand ;
tehát bé-jut az örök életre.* Bezzeg az,
de az a' kérdés, JÁNOS-nak az hűv-
ségében végig meg maradása hol van
az Isten ígében meg írva, hogy el
hidgyük ? Mellyik Írásból hozhatta
azt ki világos következés-által ez a'
JÁNOS : *tehát En bé-jutok az életre?*

Ha azt mondod, hogy arra vólt a'
Szent Lélektől belső sűgallása ; én
tőstént ebből azt hozom-ki : tehát az
Írásba foglalt Isten szava nem egyedül-
való *Regula* a' hitben, mert már a' bel-
ső sűgallás nem Írásba-foglalt Isten
ígéje.

Ha mondod, hogy az idvőtségnek
bizonyysága elegendő-képpen meg ál-
lapodik azon, a' mit a' Rómaiak Leve-
lésben

lében mond az Irás : *Mert maga a Lélek bizonytságot tész en a' mi lelkünknek , hogy Isten-fiai vagyunk.* Rom. 8. v. 16. Először erre azt felelem : hogy itt Szent Pál nem szól ugy mint hitnek bizonytságaról , hanem csak némely *moralis certitudóról* , az az némű némű ritkán csalatkozható bizonytságról , mely történik akkor , a' mikor lelkünk ismémentiben vétket nem ismémentünk , azért-is Istennek jó-vóltában bízunk ; külömben ellenek mondana a' több Szent Irás-béli bizonytságnak , mellyek , hallyad , mit mondanak : *Ki mondhattya : tiszta az én szívem , tiszta vagyok a' büntől ?* Proverb. 26. v. 9. *Vannak igazak , és bölcsék , és azoknak cselekedeti az Isten kezében : és mindazáltal nem tudgya ember , szeretetre-e' ? vagy gyűlölségre méltó legyen ?* Eccles. 9. v. 1. *Semmiben nem vádol a' lelkem ismémente ; de abban meg nem igazultam.* 1. Cor. 4. v. 4.

Másodszor azt felelem : ha szinte meg hagynók-is a' *Reformatusokat* abban az értelemben , melyben Szent Pál szavait vésszik , *ad Rom. 8. v. 16.* még ugy-is a' fel tött czélra semmi alkalmas mentségek nem jó-ki. Mert ugyan-

ugyan-is más az, mikor az említett textusból a' Kriftus hívei, a' Szent Léleknek belső tanításából, vagy világos jelentéséből magok igazságoknak bizonyosságát vészik, és tudgyák, mint egy *reflexè*, és kettőzött gondolattal; más ismét azon textusból igyenessen, és mint egy világos *regulából* kihozni, s'-ahoz támaszkodni, ugy hogy nevezet-szerint ki-ki (példának okáért, JÁNOS) magában formállyon hitet az ő tulajdon igazsága felől; világos dolog, hogy ez nem lehet, mivel az említett textusban foglalt Isten szava fenkit személlye-szerint nem biztat, hanem éppen csak *conditionatè* okkal móddal és mint-egy *hával* bizonyítja, hogy a' ki igaz, a' Léleknek belső sűgallásából bizonyos lehet abban, hogy Isten fia. Melyből ki teczik, hogy az a' hit, és magokkal való el-hitetés az igazakban, nem az Irásban szóló Szent Lélektől vagyon, és származik, hanem azon Szent Léleknek más belső, és titkos bizonyosság-tételéből, mely-is nem Irásba-foglalt Isten szava. A' mely tanításból végre nyilván ki-teczik, hogy a' *Reformátusok* tulajdon hite (ha hitnek szabad mondani, és nem inkább vélekedésnek) nem
a' meg

a' meg irott Isten szaván van fel-épít-
tetve , ugymint hitnek bástyáján , és
reguláján : hanem egyéb valami regu-
lát követ ; következendõ-képpen (a'
mi a' kérdésbe vólt) a' Szent Írásban
foglalt Isten-szava nem lehet egészen,
s'-egyedül-való igazgató-regulája a'
Keresztyén Hitnek.

XIII. RÉSZ.

*Az Ujítók a' világi Fejedelmek , és Fõ-
Rendek elejbe miképpen viszik a' hit-
ben támadott egyenetlen-
séget.*

Mondgyák ugyan szóval az ellen-
kező Atyafiak , hogy ők más
Regulát nem ismérnek a' Szent Íráson
kívül , sem más Bírót a' hit dolgában ,
a' Szent Lelken kívül , ki nékik az Írá-
sok által szól : ezen szín alatt-is a'
Pápának szavát , az *Ecclesiának* , és *Con-
ciliomoknak* végezését , *Traditióból* vótt
Isten igéjét , ugymint emberi tanálmá-
nyokat meg tapodgyák ; meg nem gon-
dolván magok felől azt , mint folya-
modnak magok a' világi Fõ-Rendek-
hez , és Magisztrátusokhoz nem csak
külső segítségért , vagy óltalomért , és
a' rendnek meg tartásáért ; hanem
ugyan

59.
*A világi Fõ-
Rendek a'
hit-dolgában
Bírdi az el-
pártolt Ec-
clesiáknak.*

ugyan a' hit dolgait-is azokkal közlik, azoktól halgatnak, azok tanácsával élnek, mint Isten szájából ki-jött Oraculummal; és annak térdet, s'-fejet hajtanak. Így Hollandiában halgatnak a' *Statusoktól*. Scotiában Hatodik JACOBUS Király-alatt a' *Parlamentomi* Tanács Uraktól Vallást, és *Confessiót* Kóldútlak. Az Anglus Királyt Anyaszentegyház fejének emelték, és tőtték_.

Ide-bé Erdélyben nagy egyenetlenség támadván az Ur-Vacforája fölött; annak el igazítására meg találák az Ifjú Zápolya János-Sigmond, Kristus Isteni természetit tagadó Fejedelmet: ki-is Nagy-Enyeden Synodust hirdetvén, maga Udvari Doctórat BLANDRATA Györgyöt a' hit-dolgában Bírónak rendelé. Ugy a' Keresztség fölött egyenetlenkedő Unitarius Atyafiaknak Bírójok vólt az öreg RÁKOCZI György Fejedelem, ki-is törvényt szabott, hogy a' következő időkben mind nagyát, apraját nem hármasmártással, avagy főrószttéssel (a' mint az Unitaria Vallás hozza vala) hanem mosogatással kereszttelnék meg, megtartván a' közönséges formulát: *Atyának, és Fiúnak, és Szent Léleknek nevében;*

vében ; kit-is mind az ideig nem ufualnak vala. Egyéb hasonló példákat, rövidségnek okáért, elő nem hozok.

De mi haszna ez ilyen világi Főrendekhez való folyamodásnak ? Mert vagy a' *Prédikátorokat* a' Szent Lélek vezérli, oktattya, és taníttya titkon a' hit dolgában ? vagy nem ? ha nem vezérli, mi-végre tulajdonittyák hát magoknak a' Szent Lelket ? És miképpen talállyák fel a' Magisztratusoknál, és a' Fejedelmek Udvarában a' Szent Lelket, mely fokkal inkább illetné az Ecclesiának hivatalos Páfztorit, kiknek bottya alatt hagyta Krisztus az ő juhait ? ha pedig a' *Prédikátorokat* a' Szent Lélek vezérli, mi szükség a' FőRendek ajtaján zörgetni ? Miért le nem csendesíthetik magok ; ha mi egyenetlen zenebona támad közöttök ? Az a' nagy csuda, hogy egyenetlenkedhetnek-is magok között a' jó *Prédikátorok*, és a' hit-dolgában egy-más üstökibe kaphatnak, holott a' Szent Lélek (a' ki őket hordozza) nem hadakozásnak, hanem békeségnek, és egyességnek Istene ; kinek ajándékából fok szívök őszve forranak, a' mint írva van *Actor. 4. v. 32.*

60.
A' világi
Urakra ha-
szontalanság
futni.

Ugyan-is azok az emberek, a' kik
illyen

61.
*A' Magi-
 stratusokat
 titkon meg-
 sügarollyae'
 a' Szent Lé-
 lek ?*

ilyen Lélekkal bírnak, (a' ki minden igafságot fülökbe meg süg, és igyenes utakon vezérli őket) hogy szenvedhetik a' világi Fejedelem, vagy Magistratus eleibe-való menetelt ? holott (a' mint nekünk ők szemünkre igyekeznek vetni) ez nem egyéb, hanem emberi itülethez provocálni, folyamodni, és az Isteni igafságot farkas kaszájára bocsátani. Mert nem látom, micso-da fundamentomból tehetnének a' világi Bírák bizonyos ítéletet a' hit dolgában, mivel rend-szerínt nem lehetnek se tanúltabbak, se tudósba a' hivatalos Papoknál, és Ecclesiának tanító Doktorinál ; éppen nem-is illik, hogy a' nyáj igazgassa az ő Pásztorát a' lelki dolgokban. Azt sem mondhatni, hogy a' Szent Léleknek jelesb erejével, és tanátsával bírnának a' világiak, mivel Szent Pál-ként Eph. 4. v. 12. Nem a' Fejedelmeket, és Magistratusokat ; hanem a' lelki-Pásztorokat, és Doktorokat rendelte Kristus az Ecclesiában *A' szolgálatnak munkájára, a' Kristus testének épülésére : míg minnyájan el jussunk a' hitnek egységére &c. Hogy ne legyünk többé habozó kisedek, s'-ide s'-tova ne hanyattassunk a' tudománynak minden szelétől*

létől *ψ.* 14. A' kiből következik, mivelhogy az ilyen Biráknak végezése (akár-mely oldalán nézzük a' dolgot) erőtelen, s'-meg nem állapadó; ha ki közzülők más vélekedésben vólna, lelki-isméretiben nem tartoznék az ilyen Birák szaván járni, ha talán békeségnek okáért, *politiából* halgatásba venné-is a' dolgot; mivel-hogy a' világi Birák végezése után-is szinte azon homályban maradnak minden dolgok, mint az előtt.

Bizonyosb, és álhatatosb móddal járunk mi Catholicusok a' hitnek, és üdvösségnek dolgában: mert mi, ha a' hit dolgában valamely viszfzálkodás, vagy az értelemben egyenetlenség történik, nem a' *privatus spiritus-tól* kérünk tanácsot, sem nem kolompozunk a' Fejedelmink ajtaján; hanem az Anyaszentegyháznak (kinek magos kő-szálon-álló épületin, és igazságnak támasz-ofzlopán tudgyuk, hogy soha semmi-féle Eretnekség erőt nem vészzen *Matth.* 16. *ψ.* 18. 1. *Tim.* 3. *ψ.* 15.) a' támadott új kérdés fölött-való értelmet, traditióját, végezését nyomozzuk, és keressük; kiben ha egyszer el-igazodhatunk, együgyü, és séreny engedelmezséggel ahoz meg mozdúlha-

62.
Bátorságosb
uton járnak
a' Catholicusok.

dúlhatatlanúl ragaszkodunk minnyájan meg egyezett akarattal, és értelemmel, bizonyosok lévén abban, hogy az Anyaszentegyház szó-fzólló nyelve, és nyilván-való tolmátfá a' Szent Léleknek : és valamit annak magyarázattyából vészünk, atyai örökség ; és valamit el-végez, meg csalatkozhatatlan örök igafság. *Isa. 59. v. 21.*

63.
A világi Fejedelmek, és Magistratufok a' mit egyszer végeznek, mdszszor meg változtatták.

Ellenben a' világi Hatalmaságokhoz való-menetellel azt meg nem nyerhetni, hogy azoknak végezésin minnyáján egy szível, lélekkel meg álljunk, mind azért, hogy magok a' törvény-szerző Fejedelmek, és Felsőségek, vagy azoknak Successori könnyen el állanak a' mellől, a' mit egyszer végeztek, és gyakorta szabadoknak tartják magokat az előbbi végezésben-való meg-maradásra, vagy a' mellől-való el-állásra ; s'-mind azért is, hogy soha azt meg nem nyerhetik, hogy még azon-egy Vallásnak követői-is minnyáján egyet értsenek a' hitdolgában, mellyet annyiszor újítanak, és koholnak ; azért csak habozni fognak, és tétovázni nagy fő-szédelgéssel. Tanúllyunk példát Hatodik JACOBUStól : a' ki a' Scotiai *Puritanus Calvinista* Vallást esküvéssel, és kezének alája-

alája-írásával amplectálván és bé-vé-
vén protestált, hogy ő az említett hit-
nek minden ágazatit jó lelki isméret-
tel bé-vefzi, és helyén hadgya, ugy-
mint Istennek meg csalatkozhatatlan
igafságát. Az alatt Anglia koronára
hívattatván, Puritanusból *Protestánsá*,
avagy *Formálistává* lön ; az nem elég
vólt, hanem Királyi hatalmával az
rendekeket őszve gyűjtven, Synodust
tartott, melyben-is ki-bocsáttatott az
Anti-puritana, fok-féle rend-tartáfok-
kal, és cæremoniákkal terhes vallás, a'
kikre a' *Puritanusok* a' bálvány-béllye-
gét sűtik. Ezt látván a' Puritanusok
eleggké mérgelődtek ugyan, mindzál-
tal minek-utánna a' Királyt Anyaszent-
egyház-béli Fejedelemségre egyszer
emelték, a' szájokra lakatot kellett
vetniek. Az Iffiu ZÁPOLYA JÁNOS-
SIGMOND, Erdélyi Fejedelem, Ca-
tholicusból Lutheránussá lön, Luthe-
ránusból Cálvinistává, Calvinistából
Kristus Istenségét tagadóvá.

Több hasonló Urak példáját elő-
nem hozom, a' kik a' mint a' szél fűtt,
ugy változtatták a' hitet ; ma Luthert
bé fogatták, holnap Calvinust válasz-
tották ; most erre, most amaz hit-ága-
zatira esküdtek, és az alattok-való

népeknek az UDVARBOL adgyák-
 vala ki a' hit-formáját, és rendit. Bi-
 zonyos utozásában egy Catholicus Pa-
 punk a' Gazdától, a' kinél meg telepe-
 dék, egykor tudakozza vala : ő nálók
 micfoda rend-tartás vólna a' Religio-
 ban? *A' múlt esztendőben (felelé a'
 Gazda) így tartottuk, így hittük ; már
 a' jövő esztendőre nem tudom mit fo-
 gunk hinni, mivel még az hit-formája
 ki nem adatott a' Fejedelem Udvarából.*

64.
 Az ellenkező
 Tanítóknak
 nagy iga-vi-
 seléjek.

Az ellenkező Tanítókra szépen il-
 lik, mit mond Szent Jób c. 6. 16. *A'
 kik a' hó-harmattól félnek, hó esik azok-
 ra.* Ugy van, mert az Evangeliom-béli
 szabadságnak palástya alatt, a' földön
 lévő Krístus-képének engedelmeisége
 alól (kit ők kegyetlen uralkodásnak
 tartottak) el-pártoltak, és ki szöktek ;
 most már a' világi Uraktól (kik a' hit-
 dolgában felsőségre vágnak) kellett
 halgatniok. Vagy azért-is nagy kereszt
 ez, és kemény iga, hogy a' világiaktól
 köll halgatniok azoknak, a' kik saját
 Vallások fundamentoma-szerínt, a' Sz.
 Lélektől igazgattatnak, és taníttatnak
 mindenekre.

Mondhatod ugyan, hogy a' Fejedel-
 mek, és Magistratusok midőn valamit
 végeznek a' hit-körül, az emberek lel-
 ki

ki ismérétit nem kötelezik annyira, hogy ne legyen szabad azoknak más ítéletben lenni belső-képpen; csak éppen a' közönséges békeségnek, és jórend-tartásnak okáért cselekedzik, elakarván távoztatni minden támadható zúr-zavart, és egyenetlenséget; egyéb-aránt a' többivel nem sokat gondolnak; ki-ki a' mit akar, azt hidgye, tudván hogy *Az igaz maga hitiből él.* Habac. 2. v. 4.

Felelet. Ugyan ez okáért tehát a' világi Urak a' hit-dolgában *Regulák*, és bírák nem lehetnek: a' kiknek szavok, és végezések-után-is az *Ecclesiában* forgó controversiák azon cserben maradnak, a' kiben vóltanak. És bizony ez nem-is egyéb, hanem az örök üdvőség-dolgában keresett játék; ha a' Religióban egy olyan *Ideát*, és módot tartunk, mely által az Haza-béli POLITIÁNAK szolgálojává tézfzük az Isteni Tiszteletet és *Religiót*, azt meg nem gondolván magunkban, mire kötelez az Isteni Tiszteletnek méltósága? mit kíván az Igafság? Ha az előnkbe adott Isteni Tiszteletnek csak külső színit meg tartván kinek kinek szabadságába hagyuk azt hinni, a' mit akar, és szeret; lassan lassan bé-lop-

ja magát a' vakmerő szabadofság, hogy éppen semmit se hidgyünk, s'-ezen a' sík uton nincs könnyebb mint az Istennek meg tagadására lépni, test kínyesztető gyönyörűségek keresésére csufzomodni, hogy nem már Kristuffal, hanem *Epicurussal*, és *Machiavellussal* őszve szövetközvéen, azokkal együtt Gehenna fenekébe vettesünk.

Az említett Habakuk versét forgatya-vala az Angliai Király az ő Leveleiben, melyben reménkedik vala az Europai Fejedelmeknek, hogy az ő példájához magokat szabván a' Szent Írást magok olvasnák meg, és a' hitben formát szabnának magoknak, mivel-hogy az Irás mondgya: hogy *Az igaz maga hitiből él, és ki-ki saját tulajdon hitiből üdvözül*. De ez igen sovány élmélkedés. Mert Habakuk cap. 2. v. 4. azt bizonyította, hogy *Az igaz maga hitiből él, magáéból* mondám, mely *subjectivè* az ő tulajdon lelki-isméretiben találta; de nem magáéból nézvéen a' hit-ágazatira, mintha ki-ki faraghatna magának hitet, a' minéműt szeretne, s'-nem inkább köteles volna az Anyaszentegyháztól eleibe adott hitet, és Religiót követni. Ez uttal a' Török-is magának hitet formál-

málhatna, és abban üdvözülhetne. Ládde', hogy itt-is az ellenkező Atyafiak a' földnek nem szegezhetik lábokat, sohult meg nem állapodhatnak, sem bizonyosok nem lehetnek magok Vallások felől?

XIV. RÉSZ

Az Ellenkezők Synodusi, a'vagy az Ecclesiák nevével-való Gyülekezeti alkalmatlanok arra, hogy a' hitben támadott Controversiát mególták.

HOgy azt-is meg mutassam, hogy az Ellenkezők még a' Synodusok által-is nem szerezhetnek békeséget az Ecclesiák között, mikor veszekedés támad a' hit-dolgában: csak egy nevezetes Gyülekezetet hozok elő, kit a' múlt saekulumnak kezdete felé tartottak; kinek ki-meneteléből nyilván ki-teczik, mennyi haszna legyen az Eretneki Gyülekezeteknek.

Hollandiában JACOBUS *Arminius*, és GOMMARIUS Ferencz, Leydai Calvinista Theológiának Tanítói, és azoknak Tanítványi között, Istennek örök rendelése fölött, és embernek vagy el-választásáról, vagy örök kár-

65.
Egy emléke-
zetes Calvi-
nista Gyüle-
kezetnek Hi-
storidja.

hozatra vetéséről, és egyéb ahoz tartozandó *Decretumokról* nehéz, zúrza-varos, és Reformata Religiót botránkoztató hadakozás nagy csattogással támadott vala. Az *Arminius* pártján lévők hogy az *Hollandiai Fő-Rendeknek* Irást nyújtottak bé, az-okáért *REMONSTRANSOK*nak neveztettenek; ellenben a' *Gommaristák*, hogy annak az Irásnak más Irással nyomába voltak, *CONTRA-REMONSTRANSOK*nak hívatattanak. Mindgyárt az hadakozás kezdetiben az *Arminianusok* a' világi Magistratushoz, avagy a' *Hollandiai Statufokhoz* folyamodának, úgy mint a' hit-dolgaiban fő-Bírákhoz. A' *Statufok* pártját fogák az *Arminianusoknak*, avagy *Remonstransoknak*, és magok Uri hatalmával Synodust hirdetvén, *Arminianusoknak* kedvező *Decretumot* bocsátának ki, az *Gommaristák* tudományát pediglen átok alá veték, és azt továbbá az *Academiákban* taníttatni meg tilták. Kin a' mint hogy az *Arminianusok*, avagy *Remonstransok* elméje igen meg nyugodott, és a' Synodus végezését nem külömben vőtték, mintha a' Szent Lélek az által szóllott volna: ugy ellenben a' *Gommaristák*, avagy *Contra-Remonstransok* nagy ké-

szü-

szűlettel fel-támadtak , és tagadni kezdék , hogy a' világi Magistratusnak valami hatalma volna a' hit-dolgában , és kemény Irással meg támadván az Hollandia Fő-Rendeket , meg mutatják vala , ki nagy botránkozások következhetnének a' *Remonstránsok* igyekezetiből. Teczék azért a' *Statusoknak* , e' dolognak nagyobb hatalommal véget vetni ; és minden *Reformált* Országokból , és birodalmokból bölcs , és tudós embereket magok költségén hívatni , és mint-egy *Generalis Synodus* tartani : mely-is *Dordracum*-nevű Városban celebráltatott egynehány rend-béli Seffiók által.

A' Synodusban helyén hagyák és ^{66.} *A' Synodus.* approbálák a' *Contra-Remonstránsok* ta-
 végezése. nitását , kit annak előtte átok alá vetének , és meg tiltának ; a' *Remonstránsok* sentencziáját pediglen , mely kevés idővel az előtt , mint Isten szava , bé vétetett a' *Statusoktól* , átok alá veték. Mi-némű haszonnal ? Lásd meg az Országos Gyülekezetnek haszontalanságát , a' dolognak ki meneteléből.

Előbför tehát okot adott ez a' vé-
 gézés , hogy a' *Remonstránsok* faját ta-
 nításokban annyival inkább meg ke-
 ményed-
^{67.} *A' Remonstránsok*
 vizsgálko-
 dája.

ményednének, nem csak oly exceptiókkal élén, a' minéműekkel a' régi *Ariánusok* a' *Nicaabéli*; és a' mostani Eretnekek a' *Tridentumi* Szentséges Gyülekezet ellen élén, szót fogadni nem akartak; példának-okáért, hogy a' gyűlés nem vólt szabados, az ő szavokra nem halgattak, az ítélő Birák-is vagy tulajdon indulat-tyokból, vagy akarván a' Fejedelmeknek kedveskedni, elévé meg főzött voxokkal rohantak a' Gyűlésre; ki-ben-is talán méltó panaszok-is lehetett, azért, mivel az a' Synodus keményen bánt vélek, s'-irgalmatlanúl.

A' mi nagyobb; a' tulajdon *Calvinista* Vallás-ágazatiból azt kezdék kiáltani a' Synodus ellen, hogy az ő Religiójok-szerint, más Birót nem lehet ismérni az Isten igéjén kívül; ők pedig készek meg esküdni azon, hogy valamit tartanak, tanítanak, abban egyedül az Ur Istennek déli-napnál világosb igéjéhez támaszkodnak. Annak fölötté a' Religiónak fundamentomi szerint az Evangeliom-béli szabadságot-is be-széllik vala, kihez-képest senkinek lelki-isméretit nem kőll fojtogatni, hanem inkább szabad akarattyára kőll

bizni kinek kinek , hogy azt hidgye, azt tartsa , a' mit ő néki jovall , és titkon súgarol az Irások által szóló Szent Lélek. Így beszélgettek űk , és , tulajdon Vallások fundamentomi szerínt , nem helytelenűl.

A' *Remonstránsoknak* ennyi fok panaszszára mit feleltenek? A' kőrűl-álló hivatalos személlyek tanácsát értvén , azt kiáltaták a' Synodus-nevével az itűlő Fő-Birák : *Mivel hogy a' Fő-Magistratus hiteles méltóságával végeztek e' dolog , azoknak itűletin megköllnyűgodnotok : Lelketek ismérét it nem kötelezzűk : ki-ki szabad , a' mit jobbnak itűl , azt követni , de titkon és rejtetekben ; csak éppen nyilván-való szózáttal , vagy irással ne ellenkezzetek.* Lásd e' dolog fűlűtt Sandæust Part. 1. Hyd. Hollan. 1. 2. c. 3.

Nézhedfze' már , valaki ezt olvasod , és vedd eszedbe ; A' Keresztyén hitnek (a' mint mind a' két párton-lévűk meg vallyák) fő-fű , és fundamentalis ágazatiban támadott nagy Controversiát hogy meg óltsák , őszve-csopor-tófodnak Angliából , Francziából , Belgiumból a' Reformata Religiónak fő-fű oszlopi , híres gyűlést tartanak , a' hit-ágazati fűlűtt villonganak , meg hán-

68.

A' Synodus maga vége-zését úgy magyarázza, mintha semmit sem végezett volna.

hánnyák vetik, mit kőll azok felől tartani az Isten igéjéből ? Mindeneket meg vizsgálván, a' *Remonstránsok* tudományára átkot kiáltanak ; és ezekkel ellenkező *Contra-Remonstránsok* sentenciáját és ítéletit kevés exceptioval és ki vétellel Evangeliombéli igafságnak ismériük lenni, és végézik, s'-fejők-vefztése alatt kőtelezik a' kőfséget annak bé-vételére. s'-mind ennyi készület után-is azt hirdeti a' Synodus, hogy senkinek lelki-isméretit nem kőtelezik, és azokat, a' mik el vannak végezve, nem ugy adgyák elejőkbe, mint hit-ágazattyát, hanem éppen-csak tilalmazzák a' nyilvánvaló ellenkezőt ; titkon s'-rejteekben szabadságba hagyván kinek kinek, a' mit az ő lelke néki jóvall, azt kővetni ; és kővetkezendő-képpen azoktól, a' miket a' Gyűlés végezett, jó lelki ismérettel el állani.

Tehát egy illyen országos, és a' *Reform.* Religiónak fő-fő Doktoriból álló Gyűlekezet csak azért tartatott, hogy az Hazának külső csendesége, és politiája meg ne bomollyon ; s'-nem hogy az Hitnek igafságára, lelkek ismiretinek nyugodalmára, és örök üdvőtségére czéloznának annyi igye-

igyekezettel ? sem hogy a' Kerefsztyén Hívek meg ismérnék, mihez kóllefsék szükséges-képpen magokat tartani az Isten igéjéből ? hanem éppen-csak hogy meg tudhassák, mint kellyen magokat külső-képpen alkalmaztatni a' kőzönséges Haza-jovához, és ahoz-képepest a' Religiót-is ékes *Politiából* szabni : mintha nem-is oly dolgok fölött tartatott volna az a' tanács, mellyek lélek-üdvösségbe járók vólnának, mivel hogy szabadságában hagyatik kinek kinek titkon azt követni, azt választani magának, a' min az ő lelke ismerete inkább meg áll, és a' mi az igazsághoz inkább közelíteni láttatik, nézvén az Isten igéjére, azon kinek kinek meg állapodni.

Ebből azis nyilván következik, hogy ha ismét más alkalmatossággal meg újúlna ez a' régi ellenkezés, a' mint hogy változók az emberek elméji ; és valami-képpen a' vert tábor meg birná a' veretlent ; tehát a' Fejedelmek, és Magistratufok, új gyűlést hirdetvén, ha a' kőzönséges jó már ugy kívánná, az ellenkező tudományt ismét talpra állíthatnák, ugy mint Isten igéjével meg egyezőt, azt mindazáltal hozzá adván, hogy *a' lelkek ismeret in nem akarnak erő szakott tenni.* Ból-

69.
A' Keresz-
tyénségben
eleintén-tar-
tott Synodu-
sok nem így
mentenek el-
dolgokban.

Bóldog Ur Isten ! Mikor amaz ne-
vezetes Gyülekezetek *Nicaában, Ephe-
susban* a' Keresztyénség-között táma-
dott controverfiákat átok alatt végez-
ték, vallyon csak arra czéloztak-e',
hogy meg mutatnák, a' Religióban,
avagy Isteni tiszteletben mint köllene
magokat külső-képpen viselniök, és
nem inkább mit köllene belső-hittel-
is vallaniok az üdvőrségre ? Mintha a'
a' Szent Lélek (kit az ő Ecclesiájának
Kristus meg ígirt, Joan. 14. v. 26.)
nem jött volna minden igafságra ve-
zérteni az Ecclesiát, hanem csak eleibe
adni, és meg tanítani, az Hazáknak
változó állapottyokhoz-képpest, a'
közönséges csendeségnek meg tar-
tására, mint köllene a' Religiót és tu-
dományokat alkalmaztatni, a' Religió-
nak formája akár igaz volna ofztán,
akár nem ; üdvőrséges, vagy üdvőf-
ség-rontó ! kit meg gondolni-is ször-
nyűség.

70.
A' Synodus-
nak és az el-
lenkező Pár-
toknak tétő-
vázó habo-
zása.

Lásd meg azért, kegyes Olvasó,
ily érdemes és nagy dolgokban ki rut-
habozás ez ? ki nagy álhatatlanság, és
fergeteges zúr-zavar ? Egy az, hogy
magok a' világi Bírák, kik egy kevés
idővel ennek elötte, a' *Remonstránsok*
jovallásából, Isten-igéje szerínt (a' mint
akkor

akkor mondák) és Religiókon-lévő
 egyéb Fejedelmeknek példájából, ma-
 goknak tulajdonítván a' támadott *con-*
troverfiákban az fő-Bíróságot, és ití-
 letet: a' *Contra-remonstránsok* senten-
 cziáját Istent meg sértő, és a' Reforma-
 ta-Religiót szemébe-gyalázó tudománynak végezik lenni, és az Acade-
 miákban taníttatni meg tiltyák: azonban csak hamar meg fordítván a'
 palástot, azon fő-hatalommal meg engedik, hogy azon sentencziákat, ugy-
 mint Isten-igéjével meg egyezőket, szabadosan tanítsák a' lelki Pásztorok,
 azoknak fogják pártját; és a' *Remonstránsok* tudományát (kiről minap azt
 végezzék, hogy Isten szavai) átok alá vetik, dühös nevét kőltik, kergetik; és annak követőit, ha csak az elejek-
 be adott kemény conditióknak nevőket alája nem irják; szám-ki-vetéssel,
 fenyegetik. Mert az említett Synodus (a' mint az Előljáró Leveléből ki-
 teczik) nem csak a' Fő-Rendek akaratyából tartatott, hanem ugyan azok-
 nak kedvek, és teczések szerínt végződtenek mindenenek; ki teczik abból-
 is, hogy annyiszor emlegetik az Synodus Historiájában: *SIC mandârunt Ordines &c.* a' Fő-rendek így paran-
 csolták. &c.

71.
A' pörösök
álhatatlan-
sága.

A' *Contra-Remonstránsok* azonban mi tévők voltak? A' világi Magistratusnak (kinek az elébb semmi lelki-Biróságát, és hiteles méltóságát nem akarák ismérni) már mondom, azon Magistratusnak végezését, és Synodus nevével fel-ruházott *Decretumit* nem különbben, mint Evangelium-béli igazságokat két kézzel fogadták, és csókolták; a' holl ellenben a' *Remonstránsok*, kik az elein a' politicus-Rendek-hez, ugymint hit-dolgában Lelki Fő-Birákhoz folyamodtak-vala; már a' hajótörés után mind Biráiról, mind Synodusjáról lemondának, és protestálnak fölötte, hogy ők a' hit-dolgában más Birót nem ismernek az egy Isten igéjén kívül.

72.
A' Reformd-
tusok semmit
nem végez-
hetnek Syno-
dus által.

Egy szóval: mind a' két párton lévő Tanítók abban meg egyeznek, hogy A' meg irott Isten-igéje, egyedül-való regulája, s' igazgató Sinóra a' hitnek; a' Szent Lélek pedig meg világosítván az el-választattak szívét, lelkét, bizonyosságot téveszen az igazságról, bé-pecsételven azt azoknak lelkében; a' hol két dolgot mondanak: egyik az, hogy a' Szent-Irás, a' hitnek regulája: másik az, hogy a' Szent Lélek titkos súgalása az igazságot bé-pecsételi a' szívekben.

ben. De mivel-hogy mind a' két párton lévők mind a' Szent Irást, s'-mind a' lelki bizonyság tételt egy-aránt tulajdoníttyák magoknak ; valaméddig közöttök, törvény-szerint-való Bíró fel nem támad, a' ki meg itílye mind az Irásnak törvény-szerint-való magyarázattját, s'-mind a' belső lelki sűgallást, ha ugyan Istentől van-e' ? nem látok módot benne, mint lehef-sen vége a' hadákozásnak, sem nem reménlhetni mind addig az Anyaszent-egyházbéli békeségnek talpra-állását. Már pedig a' Reformatusok szerínt a' synodus-béli gyűlekezet nem lehet a' hit-dolgában ilyen Bíró ; mert ő nálok nem mingyárt léfzen törvény-szerínt-való magyarázattya a' Sz. Irásnak azért, hogy a' Concilium így magyarázta, így értette, így vőtte ; hanem a' mellett a' Concilium végezését-is lehet még *próba-kőre* vinni, tudni-illik az Isten igéjének *próba-kővire* : mely-szerínt magánosan minden Kristus híve, akár tudós, akár tudatlan ; *akár férfiú légyen, akár aszszony ember* ; meg vizsgálhattya : és ha a' belső sűgallásból az Isten igéjével meg egyezőnek nem talállya lenni, jó lelki ismérrettel el távozhatik a' Concilium vége-

zésétől ; tehát a' Synodus után-is a' *Reformátusoknál* mindenek azon-képpen haboznak, azon bizonytalanságban, s'-kétségben maradnak, mint annak előtte valának.

73.
Itt-is csavargó circulusban akadoznak.

Végezetre az-is nyilván van, hogy ebben az egész dologban a' régi megmenekedhetetlen akadék, és csavargó *circulus* és kerengő ismét elő jő ; mikor tudni-illik a' hit ágazatának megválasztását a' titkos lelki-ismérettől fogják, s'-vizik a' synodus-béli gyülekezetre : a' Synodus végezését pedig ismét vizfza vizik kinek kinek lelki vizsgálására.

74.
Egy alkalmatlan ellenvetés megfejtetik.

Ők azt mondgyák : hogy maga hitiben ki-ki BÍRÓ : az Ecclesiának hitiről pedig az Ecclesia ítél. De ez alkalmatlan mentség ; mintha más hitben vólnának a' tagok, másban az egész épülete a' testnek. Nyilván mondgya a' Nemzetségek Doktora, Eph. 4. hogy Kristus rendelt az Anyaszentegyházban Pásztorokat, és Doktorokat &c. kik a' Kristus testét, mely az Ecclesia, úgy építsék föl, hogy *végre jussunk minnyájan* (avagy, ki-ki személlye-fzerint) *az hitnek eg yességére* &c. és *nehányattassunk minden tudománynak szelétől.*

Tovább

Tovább vagy az egész Ecc'esiának hite bizonyos lészén, és meg c'falatkozhatatlan; vagy bizonytalan, és kétséges? Ha bizonytalan és kétséges; már nem lészén Isten Ecclesiája, mert az Isten Ecclesiája, *Oszlopa, és erős tamaszsa az igazságnak* 1. Tim. 3. v. 15. Ha pedig az ő hite bizonyos, és meg c'falatkozhatatlan; nem köll tehát meg engedni kinek-kinek, hogy saját elméjének s'ugallásából magának hitet faragjon, mivelhogy az nyilván hamis hit fog lenni, ha a' közönséges Anyaszentegyház hitivel ellenkezni talál-tatik.

XV. RÉSZ.

Az Eretneki tudománynak rövid som-mája a' Hitnek Regulája felől.

ELőbför-is azt mondgyák, hogy ők semmit egy általlyában nem hisznek, sem a' nép eleibe nem adnak ugymint hit-ágazattyát, valami nin-csen világos szóval meg írva a' Szent Irásban. *Másodszor*, Mikor ebből a' bokorból őket ki űzzük, futnak a' *Consequentiákra*, avagy a' Szent Irásból ki-hozható világos következesekre. *3szor* Mikor ismét nyomokba vagyunk,

75.
Az Ellenke-ző Tanítók-nak nagy dl-hatatlansága

és kívánnyuk , hogy Vallásoknak né-
 mely ágazatit hozzák-ki a' Szent Irás-
 ból világos consequentiák által ; a'
 consequentiákról csavarodnak az hit-
 ben-való *Analógiára* , mely fetétes , és
 isméretlen szóval boríttják el a' fele-
 letet , semmi bizonyos választ nem
 adván. *Negyedszer* : A' titkos lelki
 sűgallást tartják leg-kőzelebb-való
normának , mely a' hit ágazatihoz szab-
 ja a' hit-*Reguláját* , avagy a' Szent-Irást ;
 melly sűgallás által , akarják meg vá-
 lasztani az Irásnak törvény-szerint-
 való magyarázattját az idegentől ; és
 kővetkezendő-képpen a' hit-czikkelyit
 a' nem hit-czikkelyitől. A' világi *Ma-
 gistratusok* ajtaján-is zőrgetnek , Syno-
 dus-béli gyűlekezeteket tartanak , és
 azoknak *definitióit* , és végezést meg
 ismét a' kőfségnek itéletire huzatni en-
 gedik ; minden habhoz kapnak , mint
 a' vízbe halók ; ide , s'-tova tétováz-
 nak , ugymint a' kiknek nincs sohült
 lelki-lábokat mihez meg vetni. Mond-
 gyunk igazat , ő nálok minden *norma
 regula* a' hit-dolgában csak az tulajdon
 akaratos értelmek , és az cleve meg
 kedvellett vélekedések ; az az : *igy
 hiszem , mert igy szeretem* ; kihez-kép-
 pest csávállják osztán az Irásokat-is,
 és

és alkalmaztattyák magok tulajdon értelmökhöz, nem hogy azt fogságba vinnék az Hitnek engedelmére, és Isten igéje előtt meg aláznák magok nagyzófokat. Az ő Religiójoknak egész épülete hasonló *Nabukodonosor* Bálványához, mellyet álmában magának képzett: mert ezek Vallásáról-is méltán mondhatni azt, hogy a' *Feje* ugy láczatik, mintha aranyból vólna, a' Reformálásnak, és Evangeliom-beli tisztaságnak színlése miatt; de a' *lába eszerép*, mert az Isteni tudományok neve alatt, ki-ki maga találmányit, és hamis vélekedésit árullya. Az ő Vallásoknak bár ne többet, csak egy főbbik cikkelyit rántfuk elő, kiben taníttyák, hogy *Egyedül a' hit-által igazítottatik meg az ember*. Ezt ha meg vizsgálod, mit találsz benne? hanem minden Keresztyéni, és Istenes jámborságnak tövestől s'-gyökereftől-való ki irtását; és minden úndok vétkeknek őszve-folyó bűdös mocsárját. Ugyan-is ha e' két dolgot jól eszedbe vészted: a' *spiritus privatus*, avagy a' titkos sűgallásnak követése, s'-az Irásoknak szabados értelemmel-való magyarázása, eleitől-fogva minden-féle szakadáfok, és Eretnekségek sötét.

Vendég-fogadója volt ; az pufzta hitbéli színes Igafság pedig, mi egyéb ? hanem minden el-követhető latorságnak, és szemtelenségnek fődőző palástya ?

XVI. RÉSZ.

A' Catholica Anyaszentegyháznak, a' hit-dolgában szokott Rend-tartása.

76.
*Az Ecclesia
bölcsej jár. el
dolgában.*

A' mód, és ok, mellyel a' *Római-Catholica* Anyaszentegyház a' hit dolgában szokott élni, Keresztyén okossággal meg egyező, szent, és együgyű, szíves, nem színes. Mert a' Catholicusok egy-felől az Isteni hatalomnak főlségét, más-felől az emberi értelemnek erőtlenségét előttök-vifelvén ; a' hol ezekben véhetik világosan, hogy valamit az Ur Isten az Irások által meg jelentett, ottan mingyárt minden érzékenységeknek szárnyait le cersztvén, térdet fejet hajtanak az Ur Istennek, és az ő szavát bé-vészik, meg lehető dolognak gondolván lenni, valamit ő meg jelent, az ellen akár-mint tufakodgyon az emberi beteg értelem ; magokkal el hitetik, hogy a' főlséges Ur Isten többet cselekedhet, hogy sem

az

az mi elménk meg foghasson, tudván,
Hogy nagyobb az Isten a' mi szívünknel,
 I. Joan. 3. v. 20. akarván amaz men-
 nyei Allátok-példáját az engedelmes-
 ségben követni: a' kik *Mikor szózat*
lészzen vala az ég-fölött, mely az ő fe-
jök fölött-vala; meg-állanak vala, és
le-eresztik-vala az ő szárnyokat. Ezech.
 1. 25. Mert ha mi derekas nehétség tá-
 mad az Irásnak valóságos értelme fő-
 lött, azt nem bízzák kinek-kinek tit-
 kos sűgallására, avagy itéletire; ha-
 nem föl keretik, s'-nyomozzák az Ec-
 clesiának Apostolok ideitől fogva
 azon dologról-folyó értelmét, s'-kéz-
 ről-kézre adott tudományát, jól tud-
 ván, és hittel-valván, hogy sem meg
 nem csalatkozhatik a' Kristus Anya-
 szentegyháza a' hit-dolgában, sem meg
 nem csalhat minket, mert ő az *Osztlo-*
pa és erős támaszja az Igasságnak,
 I. Tim. 3. v. 15.

Ezzel nem-is lopunk el az Isten-igéjé-
 nek böcsületiből (az mint némely tu-
 datlanok kiáltyák) mintha mind eddig
 bizonytalannak tartanók a' Szent Irást,
 míg emberektől nem vészen hiteles bi-
 zonytságot; Mivel magok a' *Reforma-*
tusok-is, kik az Irás magyarázásában
 a' belső lelki-sűgallásra vigyáznak:

77.
 Az Isten igé-
 jét nem tá-
 mogattya
 emberi érte-
 lemnek segít-
 ségével.

nemde nem puszta emberek-e? mind-
azáltal ezeknek sűgallásától vévén az
Isten szavainak magyarázását más Re-
formátusok, az Iráfok méltósága-ellen
nem vétkeznek magok tanítások-ként:
mennyivel inkább tehát nem vétkez-
hetünk mi az Ecclesiához folyamod-
ván, kinél bizonyosan tudgyuk hogy
az Istennek Szent Lelke van; vagy az
Ecclesiának lelki-Páfztorihoz, kik a'
kőzönséges Szent Gyűlekezetekben
az egész Anyaszentegyháznak képiben
űlnék; mivel-hogy az ő Ecclesiájának,
(s'-nem az hívek különős sűgallásá-
nak) ígírte meg Isten az ő Szent Lel-
két, és azt állította fel ugymint *osz-
lopát, és erős támaszszát* az igazságnak.
1. Tim. 3. v. 15.

Távuł légyen mi tőlünk olyan vé-
lekedésben lenni, mintha Isten igéjé-
is szűkség-vólna emberi segítséggel
támogatni; már meg mondám, hogy
valahun az Isten igéjének világos ér-
telmére találunk, minden kéfedelem
nélkül fogságba vízfűk a' hitnek en-
gedelmére értelműnköt; a' hol pedig
bizonytalan, vagy még nem olly vilá-
gos a' hitnek titka, hogy első tekin-
tettel mingyárt által-értsük: mivel
még akkor a' szóllásban tellyefséggel
ma-

magát ki nem adgya az Ur-Isten : azokhoz köll folyamodnunk , kiket az ő szavai magyarázóinak rendelt ; ilyen mi nálunk az *Ecclesia*. Ha az *Ecclesia* egyfzer meg magyarázza , azonnal engedelmefféggel értelmünket Isten igéje alá vettyük , böcsülyük azon Isten szavát.

Ekképpen tehát nem támogattya az Isten igéjét az *Ecclesia* , mintha hiteles méltóságát az *Ecclesiától* köllene venni ; csak éppen azt cfelekefzi , hogy már bizonyosok lehetsünk benne , hogy a' fölséges Ur Isten nekünk ilyen értelemben szól : kit egyfzer meg értvén , ugymint Isten-szavát véfszük , nem az *Ecclesiának* magán hagyott emberi méltóságáért , hanem az Isteni revelációknak fölsége kedvéért , melynek világos értelmire az *Ecclesiának* közbe-járó szolgálattya által jutunk. Miképpen-hogy mikor Isten a' Próféta által valamit szól minékünk , nem adunk hitelt éppen csak azért , hogy a' Próféta beszéll , hanem az Istennek fölséges igéjéért , melly a' Próféta által elönkbe adatik. Hogy pedig az Isteni szóllásnak bizonyosságát az *Ecclesiától* véfszük inkább , hogy sem valakinek különös súgallásából

sából, ezt igen helyyefen cselekefzszük, mivel az Irásból tudgyuk az Ecclesiát *igasság oszlopának* lenni : mely nagy méltóság a' titkos sűgallásnak nincs meg ígírve. Inkább halgattyuk amannak szavát, hogy illyen, vagy amollyan értelemben szóll az Ur, tudván, hogy az *Igasságnak oszlopához* hazugság nem férhet ; a' mint férhet a' belsű sűgalláshoz ; melly ki teczik az hamis Proféták-ból, kik azt gondolván, hogy mind Isten szavát beszéllik, tévelygéseket hirdettének amaz igikszerint : *Az Ur mondgya : holott én nem szóllottam.* Ezech. 13. v. 7.

78.
A tévelygű Atyafiak itéletit kerűlven, az Anyaszentegyházhoz appellálunk.

Nem emberi itílethez futunk azért a' Szent Irástól; (a' mint az Atyafiak hazudgyák) akkor mondhatnák ezt méltán felűlűnk, mikor mi világos értelmű látván az Irásnak, attűl el távozván ellenkezű tudományok után csavarodnánk, csak azért, hogy az *Ecclesia*, vagy a' Szent Atyák ellenkezű értelemben vannak, kit mi soha nem cselekefzűnk, sem az *Ecclesia*, vagy lelki-Tanítók azt tűlűnk nem kívánhatgyák ; de mikor az Irás értelme kétseges, és nem oly világos ; akkor a' Szent Atyák, és *Ecclesia* magyarázatgyához folyamodván nem emberi itílethez

lethez appellálunk el-távozván a' Sz. Irástól ; hanem ti-tőletek , kik üressék lévén , Szent Lélekkel dicfekedtek ; s'-azt fel-tévén magunkban egyszer , hogy a' régi Szent Jámboroknak , és Anyaszentegyháznak ítílete végetlenül meg haladgya a' ti eleve meg vesztegetett értelmőtök , minden irás-magyarázástokkal együtt , kit-is tulajdon értelmőtökhez ugy tekertek , a' mint szeretitek. —

XVII. RÉSZ

A' Traditiókról : avagy kézről-kézre adott Isten-igéjéről.

A' *Traditio* neve alatt közönségesen olyan tudomány foglaltatik , mely akár irva légyen , akár nem , az Emberek között kézről-kézre adatik. A' mint az Apostol-is jelenti , mondván : *Tartsátok meg a' hagyományokat , mellyeket tanúlatok vagy beszéd által , vagy a' mi Levelünk által , 2. Thef. 2. v. 14.* Bé vött szokás már a' Theologusoknál , a' Traditióon olyan tudományt érteni , mely Irásba nincs foglalva , hanem csak kézről-kézre adatik. A' Traditiót pedig híjuk *nem irásba foglalt tudománynak* , nem azért , mint-
ha

79.
*Micsoda a'
Traditio? és
hány-dgai
vannak.*

ha arról femmi irás nem vólna ; hanem csak hogy , a' ki annak első kezdője és szerzője vagy hirdetője vala , azt Irásba nem foglalta.

A' *Traditiók* pedig három-rend-béliek ; Első rendben vannak az *Isteni Traditiók* , avagy Istentől meg jelentett tudományok , mellyek ugyan nincsenek Irásba foglalva , ugy mint az Három Isteni személyeknek természetben egyenlősége ; hogy a' Szent Lélek az Atyától , és Fiútól , mint egy eredettől és *principiumtól* származik &c. Második rendben számlálatnak az *Apostoli Traditiók* , kiket magok az Apostolok szerzettek , jóllehet nem a' Szent Lélek igazgatása nélkül , ugyan csak nincs azokról nyilván-való irás az ő Levelőkben ; és ezeket híjuk tulajdon Apostoli Traditióknak. De már szokásba vötték az Isteni Traditiókat-is Apostoli Traditióknak nevezni , azért , hogy előbfőz-is a' Sz. Apostolok hirdették az Anyaszentegyháznak , kik az előtt magától Kristustól vötték ; és viszfőzontag az Apostoli Traditiók Isteni Traditióknak hívattatnak , nem azért , mintha Isten személyeszerínt szerzette vólna azokat , hanem az Apostolok szerzették ugyan , de a' Sz. Lélek

Lélek vezérléséből. Illyen-képpen mondatnak az Apostolok levelei Isteni, és Apostoli Irásoknak. Harmadik rendben jönnek az *Anyaszentegyház-béli Traditiók*, mellyeket az Apostolok után-való Atyák hoztanak bé.

Már pedig azokat köll *Isteni Traditióknak* tartani, a' kiket az Anyaszentegyház minden időkben ollyanoknak lenni ismért, a' kiket vőttek az Apostolok Kristus tanításából, ha szinte azokról nyilván-való Irás nincs is; példának okáért, hogy ennyi számú Szentségek vannak; ismét a' mik a' Szentségek *materiájához*, és *formájához* tartozódnak, mivel az illyenekről nem igen fokot találunk föl Irásban, és mindazonáltal oly bizonyos, hogy a' Szentségek szükséges *materiáját*, és *formáját* nem rendelhette senki egyéb, Kristuson kívül. Azokat köll tulajdon Apostoli Traditióknak ismérni, mellyek nem a' hitet nézik, és mindazonáltal az egész Anyaszentegyháztól minden időben böcsületesen bé vétettek, sem valamely Conciliumban azokat nem szerzették: ugyanint a' Negyven-napi Bőjtőt, hogy az Oltári Szentséghez éh gyomorral köll járulni &c. Anyaszentegyház-béli Traditiók-

80.
A Traditiók
külömbözte-
tése.

ditióknak azokat köll tartani, mellyek vagy bizonyos Conciliumtól, vagy a' Szentséges Pápáktól vötték eredetöket, ugymint, hogy a' Templomokat, Oltári edényeket, és Oltárokat szükség meg szentelni.

81.
Es azoknak
szükséges-
képpen-való
bé vétele.

Elegendő-képpen eszünkbe vehetük ugyan az egész eddig folyó Irásunkból; hogy a' Szent Irásban nincs meg irva akár a' hitre, akár az erkölcsökre néző minden szükséges tudomány, tehát az Irásba foglalt Isten szaván-kívül a' meg nem irott Isten-szava, avagy az Isteni, és Apostoli Traditiók-is kívántatnak. Mellyeknek bizonyosságát teczik több okokkal-is állatni.

Először, Ha a' Traditiókat ki rekeszted, magáról a' Szent Irásról sem lehet sz bizonyos, hogy az Isten-igéje legyen; (a' mint oda fellyebb bőven meg mondtuk) sem az Irásnak értelméről: mert ha a' Traditióra nem mégy, az Oó Testamentomban alig talál sz egy sententiát, a' Sidó bötű-szerint oly világost, mellynek fok külömböző, sőt ugyan kárhozatos értelmi, s'-magyarázati ne leheffenek. Nyisd meg a' Teremtésről irt-könyvnek első Részt. Mingyárt az első vers, mely a' mi *Vulgata* Edi-

Editionk-szerint világos : a' Sidó bő-
tű-fzerint fok-képpen különbözõ ér-
telmü. *Kezdetben teremté Isten* (a' Si-
dó bötün azt-is értheted, hogy ki-vá-
gá, el-rontá, meg újítá, az Éget vá-
lasztá, az égről jövendölt, teremte-
tett ebből az égből, ebből az_
földből) *Ismét Teremté Isten* (terem-
ték a' hamis Istenek, Angyalok, Fő-
Rendek, avagy Bírák) *A' mennyet, és*
földet. E' nagy különbség származik
azon egy igének fok-féle-képpen kü-
lönözõ magyarázattyából, és hogy
az conjugatiók egyenetlenségéhez-
képpest a' szókban-is esik meg válto-
zás; könnyen meg eshetik egyik bő-
tűnek a' másik bötűvel való nagy ha-
sonlatofságából-is, vagy egyik pun-
ctumnak a' másikával való el-váltózta-
tásából, s'-el cseréléséből, és egyéb-ef-
féle fogyatkozásokból.

Másodszor : Mivel hogy a' Hitnek
fundamentoma, és indító oka maga a'
szóllás, avagy Isteni jelentés, a' kihez
támaszkodik a' hit; s'-azon-kévvül-is
tudgyuk, hogy az Ur Isten nem csak
az Ő Iró-Deákinak keze, avagy pen-
nája-által szóllott, hanem maga Sz.
akarattyát régi időkben a' Szent Atyák-
nak, és egyéb Jámboroknak, az An-
gya-

gyalok által-is meg jelentette, és az ő népét a' Próféták szája által oktatta, feddette, és fenyegette; vallyon miért nem az ő el jegyzett Mátkája által-is, mely az Ecclesia, kivel ő jelen van, és léfzen *világ végezeté-ig*? Matth. 28. v. 20. Mellyet ő maga Szent Lelkével elevenít, oktat, igazgat, és tanít *minden igasságra* Joan. 16. v. 13. Mellyet az ő Apostolinak, és Tanítványinak élő nyelvek által tanított; miért, mondám, hogy maga szent akaratyát meg nem jelenthetné nekünk az Ecclesia által?

82.
Az Ó Törvényben
Traditiókkal
élni szokás
völt.

Harmadszor: Az Óó Törvényben, a' fölséges Ur Isten az ő Ecclesiáját az Atyáknak kézről-kézre adott tanításával igazgatta, s'-nem az írások-által; még-is az Óó Testamentombélieknek völt hitők, tehát az igaz hitre elegendő az kézről kézre adott Isten-igéje. Az első része nyilván ki-teczik Teremtés könyvének 18. Résziből, v. 19. *Mert tudom, ugymond, hogy meg hagyja az ő Fiainak, és házának maga után, hogy őrizzék meg az Urnak uttyát, és cselekedgyenek itületet, és igasságot.*

Vallyon, Abrahám adhatott-e' más parancsiolatokat az ő maradékinak, az élő-nyelvel-való Traditióon kívül? Mivel-

vel-hogy Moyses idejé-ig (ki Abrahám után több száz esztendőkkel élt) az Ecclesia Irás nélkül fenn maradt, mert Moyses ő volt, a' ki először-is irásba foglalta az Isten igéjét. Moyses után ísmét Krístus Urunkig csak az egy Sido Nemzetnél volt az Irás le-téve, jól-lehet a' Sidokon-kívül-is voltak Istennek hív-szolgai más Nemzetekből, ugymint Szent Jób, és annak jó-Baráti.

Nagyobb az, hogy maga a' Sidóság-is gyakrabban Traditióval élt, hogy sem mint Irással, Exod. 13. v. 8. *és meg beszéllyed (ugymond) a' te Fiaidnak, azon a' napon, mondván: Ez az, a' mit cselekedett nékem az Ur, mikor ki-jöttem Ægyptusból. És ísmét v. 14. Es mikor kérdeni fogja tőled a' te Fiad holnap, mondván: Mi dolog ez? Felly meg néki: erős kézzel hozott ki bennünket az Ur Ægyptus földéről, a' szolgálatnak házából. Judic. 6. v. 13. Hol vannak az ő Csuda-tételei, mellyeket beszéllettek az Atyáink, és mondotak? Psal. 43. v. 1. Isten, a' mi füleinkel hallottuk, a' mi Atyáink hirdették nekünk a' dolgot, mellyet cselekedtél az ő idejökben, és a' régi napokban. Psal. 77. v. 6. Mellyeket parancsolt a' mi Atyáinknak, hogy tudokra adnák azokat az ő*

I

Fiok.

Fioknak, hogy meg tudgya a' következendő Nemzetség: a' fiak, a' kik születnek, és fel kelnek, és meg beszéllik a' fioknak, hogy az Istenben helyheztesék az ő reménségöket. Eccli. 8. v. 11. Ne mulyon el tőled a' Vének beszéde, mert ők Tanulták az Attyoktól: mert azoktól tanulsz értelmet, és a' szükség idején adnifeleletet. Bizony Esdras idejé-ig a' Sz. Irás nem vala könyvek-módgyára elkészítve, hogy ki-ki hona alatt magával hordozná, és fok idők el-telének csak abban-is, míg azt fel találhatták; a' mint ki teczik 4. Reg. 22. v. 13. & 8. Az Oó Törvény-béli Ecclesia tehát többire majd inkább kézről-kézre adott, hogy sem Irásba foglalt Istenigéjével élt, s' igazgattatott.

83.
Az Uj Törvényben.

Negyedszer, De még az Uj Törvényben-is Urunk dicsőséges menybe-menetele-után nem mingyárt foglalák irásba az Evangeliomi igéket, s' affelől azokat hittel vallották. Szent Irénæus, ki élt Urunk születése után 150-dik esztendő-tájában, az ő idejében némely Keresztyén Nemzetségekről emlékezik, kik Keresztyén törvényt tartnak vala, minden igazságban eljárván, csak éppen az Apostoli Traditiónak vezérléséből. Valamint azért

az Oó Törvényben a' Proféták irási előtt az Isten népének volt hite, kire-is elégséges vala a' kézről-kézre adott Isten igéje: ugy az új törvényben előljárt a' Traditió, és idővel elébbi volt az Evangelisták, és Apostolok irásinál. A' mely Apostoloktól, és Evangelistáktól nézve egynehány bizonyság, mellyel erőfittetik a' Traditiónak hiteles méltósága. Lássuk meg előbfőz, közönségesen mit mondanak.

Ha pedig az Ecclesiát nem halgattya, legyen előtted mint a' Pogány, és Publicanus, Matth. 18. v. 17. Es imé én ti veletek vagyok minden napokban világ vigezeti-ig. Matth. 28. v. 20. A' ki titeket halgat, engem halgat: és a' ki titeket meg vét, engem vét meg. Luc. 10. v. 16. Deut. 17. v. 8. & 12. azt parancsollja az Ur Isten, a' híveknek, hogy a' nehéz értelmű dolgokban járullyanak a' Leviticus-Rendeváló Papokhoz, és azon időbéli Bíróhoz az igazságnak ki-tanulásáért, és azok tanátsán járjanak; ugy hogy ha ki kevélységtől vífeltetvén szavokat nem fogadná, halállal halna meg. Men-nél nagyobb lelki-figyelmetésséggel tartozunk tehát mi Kristus Urunk szavait halgatni, mikor bennünket az Ő

Ecclesiájához igazít, kinek csak árnyéka, és elől-járó képe vala a' *Synagoga*? Ha Kristus méltó volt, kinek szavát fogadnák a' hívek akkor-is, mikor még Moyses Törvényéről szólván azt mondá: *A' Moyses székiben ültek az Irás-túdok, és Pharisausok; mindeneiket azért, a' miket mondandanak néktek, tartsátok meg, és cselekedgyétek*, Matth. 23. §. 2. bizonyára azon-képpen méltó, hogy őtet halgassuk abban az igéjében, mikor oktatóván az Apostolokat az Anyaszentegyháznak kormányozására, és igazgatására, mind nékik, mind a' következő Elöl-járóknak azt mondá: *Mert nem ti vagtok, a' kik szóllotok: hanem a' ti Atyátok Lelke, a' ki szóll ti bennetek*. Matth. 10. §. 20. Es másutt: *Bizony mondom néktek, valamit meg kötök a' földön, meg léssen kötve mennyben-is*. Matth. 18. §. 18. kőlőmben nagyobb hitelre való méltósága lótt volna a' Sidó Synagogának, mint a' Kristus Anyaszentegyházának. Ezek *generaliter*, és közönségesen állattják az Anyaszentegyháznak a' Hívek igazgatásában-való méltóságát, és hatalmát. Halhadsza többet-is.

Még sokat köllene ti-néktek szóllanom,
(ugy-

(ugymond édes Idvözítettök) *de el nem viselhetitek most. Mikor pedig el-jövend az igazságnak Lelke, meg tanít titeket minden igazságra. Joan. 16. v. 12.* Tehát az Ecclesiát a' Szent Lélek taníttya minden igazságra; nem lehet tehát, annak vagy meg csalattatni, vagy meg csalni a' híveket. Taníttya az Ecclesiát *minden igazságra*, tehát nem fér hozzá a' tévelygés, mert így már nem tanítaná *minden* igazságra az alatta-való híveket, mivel lehetetlen minden igazságnak, csak egy igazságtól-való el-tévelygéssel-is szövetkezni; az Ecclesia tehát sem nem szólhat, sem nem rendelhet egyebet igazságnál.

Vannak pedig sok egyébek-is, (azt írja Szent János) mellyeket cselekedett JESUS, mellyek ha meg irattatnának egyenként, állítom, hogy a' világ sem foghatná-bé a' könyveket, a' mellyeket írni köllene. Joan. 21. v. 25. Meg-is mutatá magát elevenen az ő szenvésése után sok bizonyítások által, negyven napig jelenvén nékik, és Szólván az Isten Országáról. Act. 1. v. 3. Bizony ezeket az Ecclesiával közlötték az Apostolok, nem közlötték pedig irás által, a' mint nyilván tudgyuk: tehát az egy *Traditio* által;

mivel sem nem mondhattuk őket oly álmofoknak, hogy azokat el-felejtették volna az Anyaszentegyháznak megjelenteni; sem oly irigyeknek, hogy nem akarták volna egyebekkel közleni.

Szent Pál Apostol-is, azt mondgya: *Dicsőrlék titeket Atyámfiai, hogy mindenekben meg emlékeztek rólam, és a' mint előtökben adtam, az én PARANC SOLATOMAT meg tartjátok. Mert én vöttem az Urót, a' mint előtökbe-is adtam. I. Cor. II. 5. 2. 23.* Mivel-hogy az Imádságnak, és az Ur vételének rendihez tartozandó *parancsolatok* (a' kikiről ott szól) sohúlt föl nem talállyuk az Szent Pál más Írásiban, meg köll vallani, hogy élő nyelvel adatott-ki azon Isten igéje. Melly igafság csak abból-is nyilván ujjalag ki-teczik, a' mivel bé fejezi az említett Részt: *A' többit pedig, mikor oda megyek el-rendelem. 5. 34.* miket rendelt légyen pedig, nincsenek sohúlt meg írva; méltán azt mondhatni tehát, hogy Szent Pál a' Korinthiusoknak sok *parancsolatok* nem írásban adott-ki, hanem élő nyelvel.

Lás még világosb bizonyságokat: *Az okáért Atyámfiai legyetek álbátatók, és tartsátok meg a' hagyományokat,*
a'

a' mellyeket tanultatok vagy Beszéd által, vagy a' mi Levelünk által. 2. Thef. 2. v. 14. Végezetre amaz igéket, mellyekkel Szent János a' 2dik Levelét bé-fejezi : *Több lévén a' mit néktek írnék, nem akarám papyros, és ténta által : mert reméltem, hogy nálatok léfzek, és szemtöl-szembe szóllok, hogy az örömötök tellyes legyen.* A' kikből méltán azt hozhattuk ki, hogy a' tizenkét Apostolok fok-képpen oktatták az ő Tanítványokat, kik által-is osztán az közönséges Anyaszentegyházzal közlötték a' tudományokat, azokat kézről-kézre szállítván.

A' Calvinisták némely Editiókban a' *Traditio* nevét el hagyván a' Bibliában, *Documentára* fordították. De könnyen utól-éri őket, a' ki csak megtekénti-is a' régi Görög, és Deák bő-tüköt. Ha mi gáncsol találnának pedig a' *Traditio*kban, és ostromra való okokat, azok vagy csupán illetik az Isten-igéjével tufakodó emberi *Traditio*kat, mellyek nálunk-is ismételtenek ; vagy a' hol az Ó, vagy Uj Testamentomban olvassuk : *Non addideris*, hozzá ne adgy ; értsd reá : *Tu lajdon magadtól.* Ha külömben volna, maga Szent János a' titkos Jelenések-

néfeokról irt könyve után fogván az Evangeliom irásához, maga fejére átkot mondott volna. Hasonló-képpen a' hol az Oó Testamentomban elő hozatnak azon említett igék, nem köllött volna Uj Testamentommal az Oót meg szaporítani. Szent Pál Apostolis mondván: *Ha szinte az Angyal hirdetne-is &c.* Galat. 1. v. 8. nem a' meg iratott Igéről szól, mert így magátátkozná meg, ugymint a' ki némely rend-béli tanítást az után bocsátotta-ki irásban.

XVIII. RÉSZ

Az Ellenkezők bé-vefznek-e' valami Traditiót?

84.
*Az Ujítók
bé-vefzik a'
Traditiót.*

F*Elelet.* Az Ellenkezők bé-vefzik a' Traditiókat. Vallyon, hol van meg írva a' Három Isteni személyeknek egyenlő természetete? Hol van meg írva a' Szent Léleknek az Atyától, és Fiútól, ugymint azon egy kút-főtől-való eredete? Hol olvasod az eredendő véteknek orvofságát az Oó Testamentombéli férjfiu Gyermekek iránt, a' kik nyolczad-napja előtt (a' melyben lehetett a' törvény-szerintvaló környül-metélkedés) a' világból ki multanak? Hol találod fel azon orvos-

orvosságot a' Leány gyermekek-iránt? Hol az irás a' Pogányok ödvősfelől, kik az Oó Testamentommal egy időfiek vóltanak, holott a' Sidokon kívül-is Istennek hív emberi vóltanak, ugymint az imént említett Szent Jób, és annak jó Baráti? Hol az Irás, mely parancsolná a' Sidó Szombati Innep-lésnek Vasárnapra való változását, vagy el-cserélését? Hát az Húsvéti sátoros Innepet Vasár-napra ki rendelte? Karácfont, Pünkösdt hármas Innep-léssel országostól meg ülleni, és meg tartani ki fzerzette? Az Irás hol foglallya Lajstromba vagy a' Szentségeknek, vagy a' Canonicus Sz. Könyveknek számát; és hogy egyik Canonicus vólna, a' másik nem? Hol olvasod ezeket? Hol az Irás az Apostoli Vallásról, és hogy abban foglalt tizen-két hit-ágazati az Apostoloktól származtanak vólna? Hol az Irás a' Szeplőtelen Szűz MARIÁNAK örökös szűzeségéről? &c.

A' Traditiók ellen ha mit mondand az ellenkező Atyafi: válaszfzon-ki egyet a' most elő-hozott Traditiók közül, mellyekben velünk együtt meg egyez: és önnön magának a' csomot könnyen meg fejti.

XIX. RÉSZ.

*Az Anyaszentegyháznak örök állan-
dóságáról, csalatkozhatatlanságáról,
és Láthatóságáról.*

85.
*Az Ecclesi-
án mit ér-
tünk.*

AZ ECCLESIAN értyük az Hívek Seregit, és Gyülekezetit, kik az igaz Kristus-Hitit vallyák az egész világon. Néha pedig az Ecclesián értünk bizonyos meg határozott Gyülekezetet, kit-is (példának okáért) KOLOSVÁRI, FEHIR-VÁRI, CONSTANCZINÁPOLYI Ecclesiáknak, nevezünk ; FRANCZIA, NÉMET, és MAGYAR-Országi Ecclesiáknak &c. mellyek őszveséggel fondálnak egyközönséges Keresztyén Anyaszentegyházat, minthogy egy kezdőjök, egy hitök, egyenlő Szentségök, egy Fejök vagyon. Néha a' Püspökök-ből álló Szent Gyülekezet, sőt magánosan-is az Anyaszentegyháznak látható Feje, az Hitet illető Törvényekben, *Ecclesiának* mondatnak, mivelhogy az Ecclesia képeben ülnek ; a' mi-képpen az Ország-Gyűlésében a' Fő-Rendek ; és néha személlye-szerint-is a' Király, ugymint Ország-Bírája : *Országnak* hívattatnak, mert egy Ország képit viselik.

Az Ecclesia el nem fogyhat, mert ő 86.
az Ország, mely örökké el-nem bomol. *Az Ecclesia*
 Dan. 2. v. 44. Ő a' Város, kinek fun- *állandó és*
 damentoma örökös. Pfal. 47. v. 9. *meg csalat-*
kozhatatlan.

Sem el-nem tévelyedhetik az igaf-
 ságtól, mert ő *Osztlopa, s²-erős támasz-*
sza az igazságnak, 1. Tim. 3. v. 15.
 Mert ő SZENT Eph. 5. v. 27. a' mint
 az Apostoli Vallás is mondgya; ha pe-
 dig az igafságtól el-tévelyednék, nem
 volna SZENT, mert hamiságra, és kár-
 hozatra tanítana minket. *A' pokolnak*
kapui-is erőt nem vesznek rajta. Matth.
 16. v. 18. erőt vehetnének pedig rajta,
 és meg bírhatnák, ha valami-képpen el-
 tévelyednék az igafságtól, és meg csa-
 lattatnék. Mert ha meg csalattatnék az
 Ecclesia, Kristus csalatkoznék meg, és
 a' Sz. Lélek: mivel-hogy az Ecclesiának
 tudománya nem annyira magáé az Eccle-
 siáé, mint Kristus, és a' Sz. Léleké. *A' ki*
titeket halgat engem halgat, Luc. 10. v.
 16. *A' Sz. Lélek tanít titeket mindenekre,*
 Joan. 14. v. 26. *Teczet a' Sz. Léleknek,*
és nekünk. Act. 15. v. 28. *Az én igéim,*
mellyeket tőttem a' te szájadba, el nem tá-
voznak a' te szájadtól &c. most, és mind
örökké. Isa. 59. v. 21. Egy szóval lelkun-
 ket halálos veszedelembe ejtené az Is-
 ten, parancsolván, hogy halgassunk az
 Eccle-

Ecclesiától, ha az Ecclesia el-tévelyedhetnék az igafságtól.

87.
A' Kristus
Ecclesiája
látható.

Ezen-kívül a' Kristus Ecclesiája szentől-szembe látható; ámbár, más-ként álmódgyanak az ellenkezők, két-részre szakasztván az Ecclesiát, midőn egyiket a' *Hivatalosokon* építik, és azt mondgyák, hogy ez mind a' jámborokat, mind a' gonoszokat; mind a' juhokat, mind a' gődölyéket kebelében tartya, és azért ezt látható Ecclesiának mondgyák; a' másik Ecclesiát pedig az *el-választottakon*, és üdvözülendőkön fondályák, mellyet láthatatlannak mondanak. De a' Kristus Ecclesiája, mondám, e' földön látható-képpen vagyon.

Mert *Először* A' Kristus Ecclesiája *Világ világossága: Hegyen épített Város*, Matth. 5. v. 14. *Mind a' kik láttyák őket, meg isméri őket, hogy ezek a' mag, mellyet meg áldott az Ur. Isa. 61. v. 9.*

Másodszor. A' Kristus teste látható, mert láthatók voltak azok, a' kikről mondá Szent Pál, 1. Cor: 12. v. 27. *Ti vattok a' Kristus teste.* Az Anyaszentegyház pedig Kristus Teste, 1. Cor. 12. v. 14. Coloss. 3. v. 15. Az Anyaszentegyház tehát látható.

Har-

Harmadszor. Kristus az Ecclesiához igazit minket, hogy annak szavaira figyelmezzünk, és tanácsával éllyünk, Matth. 18. v. 17. *Mond meg az Ecclesiának: ha pedig az Ecclesiát nem halgattya &c.* Ha láthatatlan volna, ki halgatná? ki menne hozzá tanácsot kérni? Osztan a' láthatatlan Híveknek mi-képpen prédikáltatik az Isten igéje? A' Szentségeket mi-módon szolgáltatták ki?

Negyedszer. A' mely Ecclesiában Conciliumokat hirdetnek, a' hit-dol-gában támadott vízfza-vonásokat el-igazítanak, a' bűnöket meg büntetik; annak szemtől-szembeláthatónak kőll lenni; de mind ezek végbe mennek az Kristus Anyaszentegyházában; lát-hatónak kőll tehát annak lenni.

ötödször. A' Pogányok, és Sidók üdvözülése, lehetséges dolog; lehetetlen volna pedig azoknak üdvözül-niök, ha az Anyaszentegyház nem vól-na látható; mert mi-képpen üdvö-zülnek, ha az Anyaszentegyházban nem lesznek? miképpen lesznek, ha soha nem tudhatták, világnak mellyik szegletiben kőll fel keresni? Ha nem láthatták? szembenem lehetnek vele?

Azért hamissan mondgyák az szom-
szé-

38.
*Az Ecclesiá-
 nak el rejté-
 séről ki-gon-
 dolt Mese.*

szédok, hogy a' Kristus Ecclesiája el-
 ső őt száz esztendőig láczatot ugyan
 a' földön : de az után láthatatlanná
 lőtt volna, és ezer Esztendőknél to-
 vább rejtekben, és árnyékban lappan-
 got; sem a' hitnek tiszta tudománya
 nem emelheté fel a' fejét, jóllehet az
 Igazak, és el-Választottak akkor-is
 tisztán hittek, mindazon-által Anti-
 Kristustól-való félelmőkben (az az, a'
 Római Pápa-miátt, a' mint ők beszél-
 lik) nyilván nem merik vala hirdetni.
 De ez költött hamiság. Mert

Előbször. Így a' Kristus Ecclesiája
 el-szakadott volna a' Hittől, a' ki le-
 hetetlen, a' mint ide fellyebb meg mon-
 dók Num. 86.

Másodszer. Mert így lehetetlen lőtt
 volna egész ezer esztendeig a' Sidók-
 nak, és Pogányoknak üdvözülni, mert
 sohúlt nem ismérhettek volna azokra,
 a' kiktől Istennek igaz tiszteletiben
 nevelő Tanítókat kérhettek volna.

Harmadszor. Mert a' Kristus Anya-
 szentegyháza SZENT ; nem lőtt vol-
 na pedig SZENT, ha annyi fok esz-
 tendők alatt nem mért volna a' setét
 rejtekből ki-jőni, és az igaz hitet pré-
 dikállani, a' mint tartozott volna ;
 mert *A' ki engemet szegyenl, és az én*
bejze-

*beszédimet : azt az Ember-Fia szégyen-
leni fogja. Luc. 9. v. 26.*

*Negyedszer. Látható-képpen való
Ecclesia az, kiben jámborok, és go-
noszok meg telepednek, a' mint ma-
gok az Ellenkezők meg vallyák ; az
ilyen Ecclesia pedig fenn marad világ
végezeté-ig, Krístus szava-ként : *Had-
gyátok mind a' kettőt fel nőni az ara-
zásig, Matth. 19. v. 30.* hazugság te-
hát, hogy láthatatlanná lőtt volna
valaha. Az Ecclesia olly mennyeknek
Országá, melly hasonló a' tengerbe bé-
vettetett, és minden-féle halakat, jó-
kat, és rofszszakat egybe-gyűjtő *Var-
sához. Matth. 13. v. 47.**

*ötödször. Senki még ez ideig bizo-
nyosan meg nem határozhatta az időt,
melyben láthatatlanná lőtt volna az
Ecclesia. Némelleyek beszélik Szent
Gergely Pápa idejéről, hogy akkor-táj-
ba kezdett volna ki bontakozni ; de
a' Pápista hitben mutassanak egy cik-
kelyt, mely az idő-tájba vőtte volna
eredetét, és a'kit annak előtte nem tar-
tott volna a' Keresztyénség ?*

*Hatodszor. Ha ezer esztendőök alatt
a' Krístus igaz Anyaszentegyháza lát-
hatatlan volt, tehát egéiz ezer esz-
tendőök-ig az Ecclesia nem volt *Hegy*
a' he-*

a' hegyek tetején ; nem vólt hegyen építetett Város , fényes Nap-közepén helyeztetett Sátor , Ország , Krístus Mát-kája , és Teste ; sem a' Lelki Pásztorok mind addig meg nem ismérték az ő tulajdon nyájokat , sem a' nyáj az ő Pásztorát ; sem Conciliumokat nem tarthattak , senki tanácsért nem folya-modhatott az Ecclesiához , bűnök bocsánattyáért , Krístus Testének , és Vé-rének éltető Szentségéért &c. Mel-lyek szörnyű dolgok , és Isten igéjével ellenkezők.

XX. RÉSZ.

Az Anyaszentegyháznak látható Fe-jéről.

89.
Az Ecclesiá-
nak szükség-
ges az igaz-
gató Fő.

Kristus Urunk mennyekbe készül-
vén , az Ecclesiának igazgatásá-
ban állított maga képében bizonyos
Embert , a'kitől az Ecclesiának egyéb
gondviselői , és Pásztori minnyájan füg-
genének. Oka az : Mivel Krístus leg-
jobb rendben akarta venni az ő Ec-
clesiáját , azért választotta az egy-Fő-
től-fuggó Monarkiát , kinél a' nagy , és
roppant Birodalmok igazgatására jobb
nem lehet. Másodszor Mert az Ec-
clesia egy Akol , egy Ház , egy Ország ,
egy

egy Had-vifelő Nép, egy Test, Joan. 10. v. 16. 1. Tim. 3. v. 15. Dan. 2. v. 24. Cant. 6. v. 3. 1. Cor. 12. v. 13. Egy akolnak pedig egy Páfztora van, egy cselédes háznak egy Gazdája, egy Országnek egy Királya, egy tábornak egy Hadi-fő Kormányozója, egy testnek egy feje. *Harmadszor.* A' Sidó Synagogának egy külső, és látható Feje vólt, Aaron, Eleazarus, Phinees, és a' következendő Fő-Papok: tehát van az Ecclesiának-is, kinek elől-járó képe vala a' Synagoga. *Negyedszer.* Mert külömben nem lehetne a' Hitnek egyefségét meg tartani, vagy a' hitet alkalmatosan elébb mozdítani, vagy leg alább nem oly könnyen. Kire nézve Szent Jeronymus Doktor 1. 1. in Jo. vin. *Inter duodecim unus eligitur, ut Capite constituto schismatis tollatur occasio:* A' Tizen-két Tanítványok közül egy választatik, hogy Fejedelem tétetvén közöttök a' szakadásnak alkalmatosága el távoztatnék.

Maga-képiben pedig nem állított világi Fejedelmet, vagy külső Magistratust; mert a' Szent Lélek nem Herodest, vagy Tiberiust választotta, hanem a' Püspököket, kik igazgatnák az Isten Ecclesiáját. A' Nemzetségek Do-
K. Etora-is

90.
De nem Lai-
cus, avagy
világi.

Étora-is elő számlálván az Ecclesiának Fő-Rendeit 1. Cor. 12. v. 28. sohúlt nem emlékezik a' világi Magistratus-ról, hanem az Apostolokról, Profétákról, Doktorokról. Ezzel meg egyez, a' mit tanít Eph. 2. v. 20. Hogy az Ecclesia fel-építettett az Apostolok fundamentomán, s'-nem a' Királyokon, és külső Magistratuson.

91.
Hanem Sz.
Péter Apo-
stol.

Az Ecclesiát pedig Szent PÉTER-RE bízta, és azt maga képiiben hadta. Melly igafság így bizonyíttatik.

92.
Krisztus igl-
reti, mellye-
ket Sz. Pé-
ternek tótt.

Előbízor, abból a' Krisztus szavából: *Te Péter vagy, és e' kő-szálon fogom építeni az én Anyaszentegyházamat*. Matth. 16. v. 18. A' mely kő-szálon a' Conciliumok, Szent Atyák, és azok között Szent Ágoston *Serm. de Cathedra Petri*, Szent PÉTERT értik. És bizonyára Szent PÉTERT kell ott érteni, a' mint-hogy ilyen hasonlatosságból ki-teczik; mert ha ki azt mondaná: *Tu es FULGENTIUS, hoc FULGORE FULGEBIT mundus*: Te vagy FÉNYESI, és ezzel a' fényességgel fényleni fog az egész Világ: senki kétséges nem lehetne abban, hogy a' fényesség által FÉNYESI értesék. Másodszor. Meg bizonyíttjuk a' Syriai börtüből-is, mely-szerint így eskü a'

a' Kristus szava : *Te vagy Kipha* (avagy kő-szál) és e' *Kiphán* (avagy e' kő-szálon) fogom építeni az én Anyaszentegyházamat ; a' Deák Tolmáts pedig a' Kiphát Péterre fordította, azért hogy alkalmatosb vólt Emberi személy jelentésére PETER, hogy sem Kipha ; a' Görög nyelven pedig Πέτρος, és Πέτρα kő-szálát tészen. *Harmadszor.* Hogy a' kő-szálon Szent Péter értetik, nyilván ki-teczik az elől-járó, és következő dolgokból, mellyek a' Kristus szavát Szent Péterre határozzák ; mert a' Kristus szavának értelme ez : Mivel-hogy te Simon Bar-Jona, avagy Jónás-fia, engem Isten-Fiának lenni vallottál, az-okáért én-is mondom néked ; *Hogy te Péter vagy, és e' kő-szálon fogom építeni az én Anyaszentegyházamat.* Mely kő-szálnak, avagy fundamentomnak méltóságát a' hitnek érdeme által nyerte, mikor Kristust Isten-fiának vallotta. De amaz foglaltató particula-is ET, ÉS, haszontalanúl tétetnék oda, mely által őszve foglaltatik PETER a' következő igékkel : *E' kő-szálon ;* sőt ily még a' következő szók-is nem czéloznának Szent PÉTERRE, tudni-illik : *Es néked adom menny-Ország kőlcsait &c.* ha

a' kő-szálon nem Szent PÉTER jelen-
tetnék. Már illyen móddal okosko-
dunk : A' Kristus Ecclesiája építtetett
a' kő-szálon, avagy Szent PÉTEREN ;
tehát Szent PÉTER vólt az Anyaszent-
egyháznak fundamentoma ; valamely
Közönségnek, és Gyülekezetnek fon-
damentoma pedig az, a' ki előttök-já-
ró, avagy parancsoló ; mi-képpen a'
cselédes-Háznak fundamentoma a' cse-
lédes Gazda szokott lenni ; tehát Sz.
Péter az Anyaszentegyházban Elöl-já-
rónak méltóságát vótte, Szent PÉTER
pedig Kristuson fundáltatott második
fundamentom, Ifaiásznak amaz mon-
dáfa-ként : *Imé én követ ereszték a' Sion
fundamentomába, próbált, szegelet-béli,
drágalátos, fundamentomban fundálta-
tott követ.* Isa. 28. v. 16.

Másodszor. A' következő igék-
ből-is meg bizonyíthattjuk Szent PÉ-
TER Fejedelemségét. *Te néked adom
Menny-Ország kőlcseit*, az az : az Anya-
szentegyházét, mely-is lelki Ország,
és csak nem *Mennyeknek-Országá*, azért
hogy Mennyeknek Országába, ugy-
mint saját hazájába készül. A' *Kőlcso-
kon* pedig mi egyéb, hanem az Anya-
szentegyházbeli igazgató méltóság je-
lentetik, a' mint a' bé-vótt szokás mu-
tattya ;

tattya ; mert abból vészszük észre, hogy valakinek egy kőlcfos-Vár, Város, Collegiom fölött adatik hatalom, mikor kezébe adatnak a' kőlcfook : a' mellett szokása a' Szent Irásnak-is, a' kőlcfookon Fejedelemséget jelenteni. *A' David házának kőlcsoát az ő vállára adom.* Isa. 22. v. 22. az az, a' David házának igazgatását. *Szent és igaz, a' kinél van a' David kőlcso,* Apoc. 3. v. 7. az az : az Anyaszentegyházbeli Fejedelemség. Az-is nagy bizonyosság, a' mit utánna vét Kristus, s'-azt mondgya : *Valamit meg kötőszsz &c. valamit meg oldószsz &c.* melyigék, és ígírettek által adatik Szent PÉTERNEK hatalom az egész világ kerektségére mind a' kőteleknek fel oldására, melyek akadályoztattják mennyeknek országába-való utozásunkat ; s'-mind a' meg-kötésre, hogy minnyájunkat kőtelezheffen ki-adandó Törvények, és fenyítékre-való Censurák által &c.

Harmadszor. Bizonyíttyuk amaz igékből Joan. 21. v. 17. *Legeltesd az én juhaimat.* Az *enyimeket*, nem ez, vagy amaz juhaimat, hanem mind az hozzám tartozandókat, avagy az egész kőzöniséget. *Legeltesd,* az az, igazgasd. Mert az Irásnak szó-járása-ként

93.
Tétetik kőzönéses Előjárnak.

Legeltetni annyit tészen, mint igazgatni hatalommal. Isa. 44. v. 28. Pfal. 77. v. 71.

94.
Szent Péternek elsőbbségre, és méltóságára.

Negyedszer Bizonyíttyuk fok-képpen való jelekből, és Szent PÉTERNEK adatott elsőbbségéből a' becsületben : Első az, hogy Kristus Urunk a' Nevét el-választotta : *Czépháfnak hívatatól*, Joan. 1. v. 42. az az, kő-szálnak. Mely néven magát Kristus Urunkat becsülli az Irás Pfal. 117. v. 22. Dan. 2. v. 34. Matth. 21. v. 42. Rom. 9. v. 33. 1. Cor. 10. v. 4. Eph. 2. v. 20. 1. Pet. 2. v. 7.

Második Elsőbbsége az ; hogy az Apostolokat elő-számlálván, Sz. PÉTERNEK fő-helyet szokott adni a' Sz. Irás, ugymint Matth. 10. v. 2. *A' tizen két Apostolok nevei pedig ezek : Első Simon, ki Péternek hívatatik.* Lásd Marc. 3. v. 16. Luc. 6. v. 14. Actor. 1. v. 13. Sőt néha előnkbe a' gya nem különben, mintha a' több Apostoloknak Attyok, és Fejedelmők vólna, és mintegy tulajdon különös *characterben*, és méltóságban tétetett vólna, Marc. 1. v. 36. *És követi vala őtet Simon, és a' kik ő véle valának.* Marc. 16. v. 7. *De mennyetek, mondgyátok meg az ő Tanítványinak, és PÉTERNEK, mert előt-*
tetek

tetek mégyen Galileaba. Luc. 8. v. 45.
 Monda Péter, és a' kik ő véle valának.
 Luc. 9. v. 32. Péter pedig, és a' kik ő
 véle valának. Act. 2. v. 14. álván
 pedig PETER a' Tizen-egyel, fel emelé
 a' szavát, és szólla nekik. Act. 5. v. 29.
 Felelvén pedig Péter, és az Apostolok,
 mondának. Némelykor pedig a' több
 Apostolok képiiben felel Szent PÉTER.
 Matth. 19. v. 27. Akkor felelvén Péter
 monda neki: Imé mi mindeneket el-had-
 zunk, és követtünk téged, mi léssen te-
 hát minékünk? Luc. 12. v. 41. Mon-
 da pedig neki Péter: Uram hozzánk
 mondod-e' e' példa-beszédet, vagy mind
 a' többihez-is? Joan. 6. v. 69. Felele
 azért neki Simon Péter: Uram, kihez
 mégyünk? az örök életnek igéje nálad
 van. Es mi el-hittük, és meg ismér-
 tük, hogy te vagy Kristus, az Isten-
 Fia.

Harmadik elsőbbsége az: hogy Kri-
 stussal egyedül ő jár-va a' tenger-há-
 tán Matth. 14. v. 29. A' Tengeren
 pedig e' világot jelenti a' 103dik Sól-
 tár, v. 25. Ez a' nagy, és széles ten-
 ger: ott a' száma-nélkül való csúszó-
 mászóok. Amaz cselekedetivel, mikor
 a' tengerbe bocsátotta magát Szent
 PETER, Joan. 21. v. 7. az ő fő-Páfsz-

tori méltóságának nagy jelenségét, és privilegiomát mutatta, hogy az egész világnak igazgatását fel vállalta volna, mikor a' több Apostolok a' hajófene-kin nyugodnak vala, a' mely hajó képe vala a' fok részekre osztatott Ecclesiáknak.

Negyedik az: hogy leg-jelesbb vállást tőn Kristus Istensége felől, kiért is méltó volt Kristus szájából hallani: *Bóldog vagy Simon Bar-Jona, mert a' Teft, és vér nem jelentette néked, hanem az Atyám, ki mennyekben vagyok.* Matth. 16. v. 17. Vallotta pedig Kristust természet-szerint-való Isten Fiának lenni, nem ugy mint egyebek, kik őtet Isten-Fiának vallották ugyan, de csak a' több Szentekkel egyenlő rendben. Kire nizve Szent *Hilarius* Sz. Pétert dicséri, hogy ő volt az Isten-Fiának első Confessor, és Hirdetője.

Ötödik az: Hogy ő személlye-szerint, Kristus parancsolattyából az adó pénzt meg fizette mind Kristusért, mind magáért; mely dologból azt hozták-ki az több Tanítványok (ugymond Szent Jeronymus, Chrysoft. Origen.) hogy Szent Péter előttök-járó Fejedelemnek tétetett volna.

Hatodik az: Valamint-hogy az
 Anya-

Anyaszentegyháznak örök-állandósága meg van ígérve. 1. Tim. 3. v. 15. Ugy a' Szent Péteré-is: kinek meg maradásáért Krisztus nevezet-szerint imádkozik Luc. 22. v. 31. *Simon, Simon, imé a' sátán kívánt titeket, hogy meg rostálna, mint a' búzát: én pedig könyörgöttem érted, hogy el ne fogyjon (Imé az örök állandóság!) a' te hited: és te valamikor meg térvén erőssítsd meg a' te Atyád-fiait.* Vedd eszedbe azt: *Erőssítsd meg az Atyád-fiait*, mely igével jelentetik, s'-egyszer s'-mind adatik Szent Péternek Elsőbbtség; a' Sz. Atyák-is meg-vallyák, hogy akkor lelki-Fejedelemséget vőtt az alatta-valókra, ugymint állandó Anyaszentegyháznak állandó fundamentoma.

Hetedik: Az Apostolok közül első vőlt, a' ki látta Krisztust dűcsőséges fel-támadása napján 1. Cor. 15. v. 5. *Meg jelent Czephásnak, és az után a' tizen-egynek.*

Nyolczadik: Péternek Krisztus megjövendőlte a' világból-való kimúlásának módgyát, ugymint a' Kereszt-által. Joan. 21. v. 18. Akarván tudni-illik Szent Péterrel maga halálának hasonlatosságát közleni, kivel annak előtte a' szolgálatot, és az Anyaszent-

egyházbéli lelki-Fejedelemséget köz-
lőtte.

Kilenczedik : Szent PETER száz-
husz Tanítványokból álló Gyüleke-
zetet elő hívatott, hogy Judás helyett
mást valakit válasszanának. *Fel kel-
vén az Atyafiaknak közepette* &c.

Tizedik : Leg első vólt, a' ki hir-
dette az Evangéliomot, és az első pré-
dikálásával *mintegy három ezer lelke-
ket* térített meg. Act. 2. v. 41.

Tizen-egyedik : Első vólt, a' ki az
Ecclesiában, a' hitnek erősítésére je-
les csudát tőn. *A' Názáreth-béli JESUS
Kristus nevében kelly fel, és járj.* Act.
3. v. 4. 6.

Tizen-kettődik : Szent Péter, ugy-
mint leg-főbbik, és Istentől rendelte-
tett Bíró Ananiást, és Saffrát csalárd-
ságon találván, halálra ítélte, és sza-
vának erejével meg ölte. Actor. 5.
v. 5. 10.

Tizen-harmadik : Szent Péter a' Hí-
veket körül-belől el-járta, és genera-
lis Visitatiót tartott. Actor. 9. v. 32.
*Lón pedig, hogy midőn PETER el-jár-
ná minnyájokat, jutna a' Szentekhez, a'
kik Liddában laknak vala.*

Tizen-negyedik : Valamint a' Sidók-
nak : ugy a' Pogányoknak-is első vólt,
a' ki

a' ki hirdette az Evangeliomot, a' mint maga jelenti Actor. 15. v. 7. *Atyámfiai ferfiak, ti tudgyátok, hogy a' régi napoktól-fogva az Isten mi közülünk választott, hogy az én Szájam által hallyák a' Pogányok az Evandeliomnak igéjét, és hidgyenek.*

Tizen-ötödik: Midőn Péter a' fogóságba tartatik-vala: *Imádság lön szűntelen az Anyaszentegyháztól az Istenhez ő érette.* Actor. 12. v. 5. kit máfok felől nem olvasunk.

Tizen-hatodik: A' mint Szent Mátyás választásában: ugy a' Jerusalemi Szentséges Gyülekezetben-is a' többi előtt ült birói hatalommal. Actor. 15. v. 7.

Tizen-hetedik: Ötet látni jött Sz. Pál Jerusalemben. Gal. 1. v. 18.

Több Elsőbbségit, és többi fölött való becsületit elő nem hozom, nincs is akaratomban, hogy irásomat szaporítsam, szeretvén a' rövidséget. Egyik mindazáltal a' jelesbek közül legyen ez az ok, hogy Szent PÉTERT az egész Anyaszentegyház illyennek isméri lenni: Ezt a' Szent Atyák híják első Szentséges PÁPÁNAK a' Keresztyén-ségben, a' több Tanítványok előttjáró Vezérnek, Apostolok Fejedelmének,

nek, az egész világ igazgatójának, a' Kereftyénség Fejének, kút-fejének, Gyökérének; Kristus képében ülő Fő-Papnak &c. Mellyek Szent PÉTER-nek elsőbb jussát, és fellyebb-becsülendő Személyének méltóságát jelen-
tik.

95.
A' Proféták-
tól meg jó-
vendöltetett.

De még a' Proféták által-is meg jó-
vendöltetett Szent Péternek elsőbsége. Csak az imint említett Ifaiást hozom elő: *Az okáért ezeket mondgya az Ur Isten: Imé én követ eresztek a' Sion fundamentomába, próbált, szegelet-béli, drágalátos fundamentomban fondált-követ.* Ifai. 28. v. 16.

Az Apostolokról nyilván-való dolog, hogy ők az Anyaszentegyháznak fundamentomi, mert Szent János szemünk eleibe le írván a' Szent Városnak fundamentomit, részeit, és fokképpen való ékecségit, azt mondgya: *Es a' Város kerítésének tizen-két fundamentoma vala, és azokon a' Bárány tizen-két Apostolinak tizen-két neve.* Apoc. 21. v. 14. Mely fundamentomok között hogy egy olyan kő vagyon, mely a' többit fellyül haladgya, jelenti Ifaiás profétálása: *Imé én követ eresztek a' Sion fundamentomába, próbált, drágalátos követ.* Vallyon mellyik Kő lehet

lehet ez? Maga az Anyaszentegyház Alkotója meg magyarázza Kristus, mondván Péternek Joan. I. v. 42. *Te vagy Simon Jónás-fia, Te hivattatol Cze-phásznak*; mely szó, a' Syriai nyelven, KŐ-SZÁLAT tészen (a' mint a' következőkből ki teszik) az az, PÉTERT; a' hol méltó fel jegyzeni, hogy mind a' két név, mely a' Görög nyelven — Πέτρος, Πέτρα, annyit tészen, mint KŐ-SZÁL; kire nézve Kristus azon Szent Pétert eképpen szólíttya meg: *Es én mondom néked: hogy te PETER vagy, és e' Kő-Szálon fogom építeni az én Anyaszentegyházamat.* Matth. 16. v. 18. vizsgállyuk meg már Ifaiástól meg jóvendöltetett Kőnek dicséretit, és annak képében az Apostoli Elsőbb-ségnek méltóságát mind Szent Péter Apostolban, s'-mind annak következő Successoriban.

Előbszór. Próbált Kőnek mondatik, méltán-is viseli ezen szép nevet az a' szék, kiben Szent PÉTER űlt; mert az minden keferves próba-kőn, viadalokon, üldezéseken, szám-ki-vetéseken, halálakon által-ment; szenvedett a' Sidóktól, Görögöktől, Törököktől, bárdolatlan Pogányoktól, Eretnekektől, szakadás-szerző Schismaticu-

ticusoktól , Istent-tagadó Atheusoktól , Császároktól , Királyoktól , Fő-Rendektől &c. mindazon-által soha a' hitben meg nem tántorodott. És hogy ne talán a' Pápák Szentségének tulajdonítatnék e' nagy állandóság , mivel-hogy Kristusnak köll azt tulajdonítani , ki az ő el-jegyzett Mátkájának , az Anyaszentegyháznak meg igérte hogy ő véle léfzen *minden napokban világ-végezet-i-ig* , Matth. 28. v. 20. meg engedte , hogy azok közül némelyek nem igen példás életet élnének , ha kivált igazak , mellyek felőlők irattatnak.

Másodszor. Szegélet-bélinek mondatik ; mert ama két kő-falat , tudni-illik a' Sidókat , és Pogányokat egybe erefzti , és foglallyá ; és ez a' külömbség az Oó Testamentom-béli Fő-Pap között , hogy noha ez-is kő vala ugyan , és fundamentom , mindazon-által nem *Szegélet-kő* , mert a' Pogányokat egybe nem erefzti vala a' Sidókkal , mivel-hogy a' Pogány-Nemzetségek a' Synagógán kívül valának.

Harmadszor. Mondatik Drágalátosnak ; mert ettől az Apostoli Sz. Széktől , mintegy gazdag lelki-Tár-házból meg számlálhatatlan kincs szaporodott

dott el az egész föld-kereksegen lévő Ecclesiákra ; mivel-hogy a' Római Sz. Péter székitől mentenek ki az Evangelionnak drágalátos folyami a' Francziákra, Németekre, Anglusokra, Magyarokra , és egyéb Országokra, s' Nemzetségekre. Ettől a' Szent Széktől vettük az Hitnek magyarázattyát, a' Szentségek ki-fszolgáltatásában szokott tisztességes rend-tartást, a' Búcsúknak velünk-közlését, a' hitben való egyefséget, ugy hogy ez az Szent Péter Fejedelemsége békeség-kötelegyanánt vagyon mi nálunk, és mintegy hitnek fel-bonthatatlan csomója.

Negyedszer. Mondatik *Fundamentomon fondáltatottnak*, ugy hogy ismerjük ugyan fundamentomnak lenni, de csak következendő, mástól függő és második fundamentomnak, mivel első, Fő, senkitől nem függő, és maga rendiben egyedül való fundamentom, maga az Ur Kristus: *Mert más fundamentomot senki nem tehet azonkívvül, a' mi tétetett, mely a' Kristus* JESUS 1. Cor. 3. v. 11. Illyen kő ez a' Hívek előtt; a' hitetleneknek pedig botránkozásnak kőve; mert a' testi ember a' világi bölcsesség által (mely boldogság az Isten előtt) nem akarja megfogni,

fogni, mi-képpen egy halandó, bűn-
alá vettetett, és egyebekhez hasonló
ember, az Örökké fenn maradandó
Anyaszentegyháznak, az *igasság osz-
lopának, és erős támaszszának* funda-
mentoma leheffen?

96.
*Szent Péter
hólta után,
az Ecclesiá-
nak igazga-
tásában má-
sok követ-
keztenek he-
lyében.*

Valamint pedig a' Synagogában,
mely a' Kristus Ecclesiájának árnyéka
völt, egy Fő-Pap helyében, és tiszti-
ben más következett, *Aáron* után *Ele-
azarus*; *Eleazarus* után *Phinees* &c.
Hasonló következésnek köll lenni az
Anyaszentegyházban-is; mert mivel-
hogy ez világ végezeté-ig fenn mara-
dandó, szűkség; hogy a' fundamen-
toma-is fenn maradgyon, meg nem
maradhat pedig személye-szerint Sz.
PÉTER, tehát a' következő SUC-
CESSORBAN köll meg maradni.

Másodszor. A' meg öldáfra, és meg-
kötésre PÉTERNEK adatott hatalom-
nak szűkség fenn maradni a' Kristus
Anyaszentegyházában, valamедdig ez
fenn marad; tehát szűkség volt Szent
PÉTER hólta után a' SUCCESSIONOK
vállára által-adatni azon Elsőségnek.

Harmadszor. Szent PÉTER az egész
Anyaszentegyháznak hivatalos Pász-
tora volt, a' Szent Atyák-ként, *hogy
az Anyaszentegyház-béli egység meg-
tar-*

tartásék; az Anyaszentegyháznak pedig nagy szüksége vagyon ennek az egyefségnek megtartására, Szent PÉTER hólta után-is, sőt nagyobb; tehát szükség következő Fő-Pásztornak szakadatlanul lenni.

Negyedszer. A' Pásztor a' Nyájért tétetik, tehát mivel-hogy a' Kristus Nyája fenn marad Szent PÉTER hólta-után-is, más tulajdon Pásztorának köll lenni; mivel-hogy nem a' Nyáj a' Pásztoréra, hanem a' Pásztor a' Nyájnak hasznára, s'-javára rendeltetik. Miképpen a' Királyokat, és Fejedelmeket rendelte Isten az alattok-való Népeknek hasznára, s'-bóldogságára, s' leg alább első czéllya az Istennek e' volt; s'-nem ellenben a' Népet a' Fejedelmek, és Királyok hasznára.

Ebben az hivatalban, és tisztségben tehát Szent PÉTER Apostol után a' Római PÁPA succedál. Mely Propositionának fundamentoma az, hogy Szent PÉTER Római Püspök volt, és Romábahelyhez tette az ő Püspöki széket. De az Atyafiaknak, ez nem tezik. Mindazon-által az Anyaszentegyháznak hiteles méltósága, Historicusoknak, és Szent Atyáknak meg egyezett szava, és tanú-bizonysága

97.
A' Római
Pápa Szent
Péternek
Successora
az Anya-
szentegyhá-
nak igazga-
tásában.

Szent PÉTERNEK Rómában-való lételéről, és Püspökségéről ; nagyobb előttünk , és böcsűsebb , hogy sem azt tagadóknak vak-merősége. Maga Calvinus l. 4. Inst. c. 6. §. 15. a' Szent Atyák böcsületiért , a' kik minnyájan azt bizonyították , nem tagadgya , hogy Róma-Városában holt volna meg : ugyan azon okból tehát nem köll tagadni a' Calvinus fiainak-is , Szent PÉTERNEK Római Püspöki Székét , mivel hogy annak a' Szent Atyák pártját fogják , és semmi helyes , és jeles ok nincsen , miért köllene azt tagadni. Es bizony illett abban a' sátán birodalmában , mely az utállatos bálványozásnak , és fok-képpen-való hamiságnak fészke vólt : az igaz Isteni tiszteltnek , és Religiónak *fundamentomát* fel szentelni. Ki kételkedhetik pedig abban , hogy Rómában fogantossabbban , hogy sem másutt , uralkodott az hamis Isteneknek imádása ?

Mondám : *Succedál tehát* ; mert ha az , a' ki a' Királynak succedál , példának-okáért a' Magyar-Országai Sz. ISTVÁN Királynak Királyi-székiben , és süvegiben , succedál a' Királyi tisztségben , és hatalombã-is : világos az-is , hogy a' ki succedál Szent PÉTERnek Püspöki

ki Székiben, succedál a' Püspöki tiztségben, és hatalomban-is. Valaki succedált Szent Péter után a' Krisztus képét-vifelő hatalomban, nem succedálhatott pedig más, a' Római Pápán kívül. Való ugyan, hogy Szent PETER első hét esztendőben Antiokiában viselte Püspökségét, de régen hólta előtt el hagyván az Antiokiai Székét, abban Evodiust ültette, soha pedig sem a' Szent Atyáktól, sem Conciliumoktól ennek a' Püspöki széknék nem adatott Elsőbbség; ellenben a' Római Püspököt a' Szent Atyák közönséges Pápának nevével tisztelik, és bőcsüllik, híják Pásztorok közönséges Fejedelmének, Első-szék Püspökének, a' több Fejek fölött-való Főnek, Első, és Fő-Pásztornak &c. Az első Nicæabéli Szentséges Nagy-Gyülekezet can. 6. bizonyította, hogy a' Római Ecclesiának örökös Elsőbbsége volt. Chalcedon. A' ki a' Római Sz. Székét tartya (ügymond) Fő, és Fejedelem a' Patriárkák között. Can. 39. Másutt ismét azon Chalcedon-béli Szent Gyülekezet A&T. 11. a' Római Pápat híja Minden Ecclesiák-Fejének, a' közönséges Anyaszentegyház Pápjának. A' második Nicæabéli Concilium a' Római Szent Szék-

ról azt mondgya, hogy annak az egész világon Elsőbbsége vagyon.

Meg mutathattjuk tovább az Anyaszentegyháznak régi szokásából; mert soha sem tartatott törvény-szerint-való Conciliumnak az, mely a' Római Pápának fő Páfztorságához nem támaszkodott.

Másodszor. Ha mikor a' hit-dolgaiban egyenetlenségek támadtanak világnak minden részeiből a' Római Pápához, ugymint Fő-Biróhoz a' hitben, appelláltak.

Harmadszor. A' Római Pápa a' fel-támadott Eretnekségeket meg ítélte, és átok alá vetette. *Negyedszer* A' Római Pápától tovább-való Appellatio nem adatott. *Ötödször.* Az egész világon a' Püspököket ő rendelte, le tette, vagy a' le tétetetteket Püspöki székökbe viszfa tette. *Hatodszor.* Egész Országok, és Nemzetségek Kristus hűségére meg hódulván, nem máshoz, hanem a' Római Szentséges Pápához folyamodtanak, hogy az Anyaszentegyház kebelébe bé fogadtatnának, ő tölle vettek az Ecclesiában rendeléseket, Püspököket &c. Olvassa bár meg ki-ki az ő Nemzetségeinek Kronikáit, és meg talállya, hogy

az ő régi Eleji midőn a' Pogányságnak vakságából az Evangeliomnak mennyei világofságára költöződnek vala, a' Római Pápához folyamodtanak áldásért, az Ecclesiáknak el-rendelésiért &c.

Mivel-hogy azért a' Római Pápa, Szent PETER successora az Anyaszentegyháznak igazgatásában, őtet illeti a' hitben támadott, vagy tamadható controversiáknak vizsgálása, és az Íráfok magyarázásáról-való igaz ítélet. Ő néki mondatik Luc. 22. v. 32. *És Te valamikor meg térvén, erősítsd meg (kétség-kívül, a' hitben) a' te Atyádfiát.* És Matth. 16. v. 19. *Te néked adom Mennyeek Országának kőlcseit* &c. az az, hatalmat mennyeknek Országa kapuinak meg nyitására, a' kik előtt azok bé vólnának záratva; mennyeknek országa kapuit pedig bé zárja a' hitben-való tudatlanság. Joan. 21. v. 17. *Legeltesd az én juhaimat*, tudni-illik, a' hitnek eledelével. Ezen Szent Írás-béli bizonyságokat így magyarázzák a' Római Pápáról a' Szent Atyák, és a' közönséges Anyaszentegyház.

98.
 őtet illeti a'
 hitben táma-
 dott vissza-
 vonsfokat el
 igazítani.

Nem is csalatkozhatik meg, sem nem vétkezhetik az hit-dolgában mikor valamit végez, ha végez úgy, mint Pápa

99.
 Meg nem
 csalatkozha-
 tik a' hit dol-
 gában, ugy-
 mint Pápa.

szólván *ex Cathedra*, avagy hivatalos tiszteiből: az az, mikor szándékozik az egész Anyaszentegyházat kötelezni a' Pápai fententziának bé-vételére, példának-okáért mikor a' Szentek Lajstromába ír valakit, avagy valamely Eretnek büzü tudományt átok alá vét &c. mert az Istenek kegyelmes Gond-viseléséhez illik, hogy őtet ne engedgye meg botlani, s'-meg csalattatni. Oka az,

Először. Mert az Ecclesia tévelygést nem taníthat, a' mint meg mondok Num. 86. Tehát a' Pápa sem, ki azt igazgattya.

Másodszor. A' Pápának adattak Menny-Ország kólcsai, hogy azt megnyissa: de ha tévelygést tanítana, bezárná mennyeknek-Országát, nem hogy meg nyitná.

Harmadszor. Mikor Kristus a' Pápának mondá: *Legeltesd*, minden szükséges eszközt adott néki a' *legeltetésre*, erre pedig fő-képpen szükséges a' hit dolgában, és a' tanításban való meg csalatkozhatatlanság; mert ha ebben meg botlana, nem *legeltetné*, hanem inkább meg mételyesítené a' Kristus juhait. Tehát a' hit dolgában meg nem csalatkozhatik.

Negyed-

Negyedszer. A' Pápának mondattott: *Erősítsd meg az Atyádszereit; ha pedig tévelygést tanítana, nem hogy erősítsen, sőt lábokról le ejtené az Atya-szereit, és meg csálná.*

Ötödször. Ez az Szent Atyáknak, és Anyaszentegyháznak közönséges értelme; mert valamely Eretnekséget megátkozott a' Pápa, azt átkozta meg az Ecclesia-is. Végezetre: az Ecclesia hamiságot nem taníthat; az Ecclesia pedig azt taníttya, hogy a' PÁPA az ő végezésiben, mellyek a' hitre néznek, meg nem csalatkozhatik; tehát a' PÁPA a' hit-dolgában meg csalatkozhatatlan igazságra vezérli a' Keresztyénséget.

Egyéb-aránt meg csalatkozhatik az ő végezésiben, mikor valamit végez úgy-mint *privatus Doctor*, vagy pedig in *Questionibus facti*, tudni-illik, olyan dolgokban, mellyek nem a' közönséges Ecclesiának hitit nézik, hanem egyéb különös személyeket, vagy dolgokat illetnek; mert az ilyenekben természet-szerint való ítületiben, s'-okoskodásában meg hagyattatik. Az-okáért ha szinte a' PÁPA nem igen példás életet viselne-is, az nem árt a' tudomány tisztaságának, sem az ő végezésinek igazságát fel nem bontja,

100.
Egyéb dolgokban, úgy-mint *privatus*, meg bontozhatik.

ha úgy végez , mint PÁPA. Ugyan-
is lehetett-e' Istentelenebb személy
Kajphásnál , ki Kristust halálra ítélte ?
de mivel-hogy azon esztendőben FŐ-
Papi méltóságot viselt , profétált , az
az , tanított olyat , a' mi igaz vólt ,
Joan. 11. v. 49. Az okáért mondá Kri-
stus Urunk , *Valamiket mondanak nek-
tek , tartsátok meg , és cselekedgyétek
meg ; az ő példájok-szerint pedig ne cse-
lekedgyétek.* Matth. 23. v. 2.

Mely tanítása által világosan jelen-
tette , hogy a' FŐ-Papnak példátlan éle-
te nem árt a' tudomány igazságának , és
affelől az Ecclesiát az üdvösségnek
partyára kormányozhattya. Sem az
Istennek dicsőségében az szeplőt nem
ejt , kinek szokása a' világnak erőtele-
nit választani , hogy meg szégyenítse
az erőffeket. Miképpen az ő csudá-
latos cselekedete az , hogy az Halá-
szok által meg hódúltatta a' világ Ura-
it ; hogy a' gyarló elementomokhoz ,
ugymint a' vízhez , olajhoz , kenyér-s'
bor színhez kötelezte a' Szentségek-
nek foganatos erejét ; hogy a' meg fe-
szítettről-való prédikállásnak bo-
londsága által üdvözíti a' híveket : ha-
sonló-képpen az ő dolga az-is , hogy
halandó embereket , és bűnösöket té-
fzen

fzen Anyaszentegyháznak Kő-szálivá,
és Igafságnak támasz Ofzlopivá; kik
noha különös, és magok személyit il-
lető dolgokban meg botolhatnak-is,
de az Anyaszentegyháznak hitiben-já-
ró munkákban az igafságtól soha el-
nem tévelyedhetnek.

Mint-hogy az Oó Testamentomban-
is, mely az Ujnak árnyéka vólt, szin-
te így olvassuk, holott az Ur Isten a'
Fő Pap eleibe, az az, balandó, és bü-
nös, s'-mind magát, s'-mind egyebe-
ket meg csalható Ember eleibe igazí-
totta azokat a' controversiákat, és vé-
lekedésben forgó dolgokról-való kér-
déseket, *mellyek az Istenhez tartoznak*
vala. 2. Paral. 19. v. 11. hogy attól
vennék *az ítéletnek igafságát*, és an-
nak szaván fejökö vesztése alatt meg-
kölleték állaniok, a' mint ki teczik
Moyfes ötödik könyvének 17. rész. 9.
verséből, és a' következendőkől.

XXI. RÉSZ.

*A Szent-Irás egyedül, nem lehet ítélő
Bíró a' hitben támadott egyenetlensé-
geknek el-igazításában.*

ELégségefen által-érthettük ugyan
ezen igafságot azokból, a' miket
L 5 eddig

eddig mondottunk ; De mivel-hogy e' kérdéfen fordul meg az egész hadakozásnak farka, nem ítéltem haszontalan munkának lenni, ha rövid sommában foglalom az okait, mellyekre nézve a' Szent-Irás magán, s'-egyedül nem lehet a' hitben ítélő Bíró, a' mennyire tudni-illik a' törvény-tévő-Bíró, és a' *Norma*, avagy *Regula* között, mely szerint tézzen törvényt ; különbözé- nek köll lenni.

101. Mert *Előbször-is*, a' Birónak ugy köll ki szolgálatni az igazságot a' két pörös fél között, hogy mind a' két részben valók meg érthessék, mi-némű törvényt tótt a' Bíró, és egyik rész nyilván mondhassa hogy *pro se*, a' másik, *contra se* adatott ki a' sententia ; avagy hogy egyike nyertes, a' másik a' pör-vesztett : Ezt pedig a' Szent-Irás nem cselekedheti, mert sok hit-ágazati fölött magok között meg nem egyezhetnek a' *Calvinisták*, *Lutheristák*, *Unitariuszok* önnön magok nyájokban-is, és hitők cselédi között ; példának okáért a' *Remonstránsok*, és *Contra-Remonstránsok* : *Puritanuszok*, és *Anti-Puritanuszok* között a' Calvinistáknál az Irás értelme fölött nagy viadal tartatik, és visszfa vonás ; mind a' két pár-

A' Pörösöknek tudni köll, a' Bíró mellyik részre szolgálattya ki az igazságot? A' Szent-Irás pedig ezt nem cselekedheti.

párton-lévők az Szent-Irást vitattyák, de még mind eddig-is egyik rész sem tudhatta meg nyilván a'Szent-Irás törvény-tételéből, mellyik lótt nyertes, mellyik veszttette pörét? külömben eddig a' kardott a' hüvelybe tótték volna. Kiből következik, hogy a' Szent Irás, noha ő nálok oly világos, és homály nélkül-való, még-is törvényt nem téfzen, azért-is, a' visszfa vonásoknak el igazító Bírája nem lehet; vagy ha talán a' törvényt ki adta, vagy a' Calvinistáknak, vagy a' Luther pártján lévőknek igen nyakas embereknek köll lenni, hogy a' ki-adatott törvényen elméjüket meg nem nyugottják. Adgyanak dücsőtséget az Istennek, és vallyák meg, mellyik rész lón nyertesé a' ki adatott törvény után? és a' Calvinista, vagy Lutherista mutasson oly világos bizonytságot, hogy ő néki kedvezett a' törvény, és igazság; mellyel az *Arianus* szájára lakatot vethessen?

Másodszor. A'Szent-Irásban két dolgra köll vigyázni: a' Bötüre, és az értelemre. Egyikre nézve-is a'Szent Irás Bíró nem lehet a' hitben támadott egyenetlenségekben; Bötü szerint nem; mert az olyan Bírónak előttünk hiteles méltósága, és meg csalatkoz-

102.
Az Irás bő-
tű szerint
Bíró nem le-
het.

kozhatatlan végezése nem lehet, a' ki bódulásra, és tévelygésbe vihet bennünket; az Irás pedig, ha csak a' puszta, és mezítelen bötű-szerint vészszük, bódulásra, és tévelygésbe viszen; mert Szent Pál-ként: *A' bötű meg öl; a' Lélek pedig meg elevenít.* 2. Cor. 3. v. 6. Így a' régi Manikæusok az álló bötű szerint vévén a' Szent-Irást, az Oó Testamentomról azt mondák, hogy ellenkeznék az Ujal, azért hogy az Oó azt mondgya, hogy az Ur Isten alkotott mindeneket, Gen. 1. v. 1. az Uj pedig mondgya, hogy az Ige teremtet mindeneket, Joan. 1. v. 3.

103.
De még az
értelmére
nézve-is.

De még az értelmére nézve-is a' Sz. Irás Bíró nem lehet; mert a' Szent-Irás a' valóságos, és törvény-szerint-való értelmiben sok helyeken homályos, és nehéz értelmű: melly homályoságából gyakran kérdések támadnak annak törvény-szerint-való magyarázattya fölött; kivált e' dologban, a' fok-képpen különböző magyarázatokból mellyik légyen törvény-szerint való, nem lehet Bíró maga az Irás, még ha őszve hordanók-is a' locufokat, és meg egyeztetnők, mintha egyikét a' másika meg világosítaná. Mert így-is egyik párton lévő mondhattya,

hattyá, hogy ez a' locus világosb a' má-
siknál, és e' szerínt köll a' másikat ma-
gyarázni: a' másik párton-lévő ellen-
ben, a' másikat tartya világosbnak, és a'
második által akarja az elsőt világosí-
tani; azonban a' Szent-Irás mindenkor
maga határiban maradván, soha azt nem
mondgya, hogy ez homályos, amaz vi-
lágos, ezt amaz által köll világofság-
ra hozni. Tehát ez ilyen viadalban a'
Szent-Irás ítülő-Bíró nem lehet.

De még fok Szent Irás-béli bizony-
ságoknak a' Szent-Irásból igaz értel-
mit sem tanulhatni ki; példánk légyen
ama, Kristus mondása: *El menvén ta-
nítzatok minden Nemzetségeket, meg-
keresztelvén őket az Atyának, és Fiú-
nak, és Szent Léleknek Nevében.* Matth.
28. v. 19. Ezen ígéknek igaz értelme,
még az ellenkező Atya-fiak-ként-is, az,
hogy az Kereszttségben ezen ígék
szóról szóra köll ki mondani, s'-nem
elég csak belső akarattal, és szándék-
kal keresztelni az Atyának, és Fiúnak,
és Szent Léleknek Nevében. Hason-
ló-képpen Kristus a' vég-Vacforán az
Oltári Szentséget szerezvén monda:
Egyetek, igyatok: az Apostolok lába-
it mosván pedig: *Ti-is* (ugymond) *tar-
toztok véle, hogy egyik a' másik lábait*

104.

Sok Szent-
Irás-béli he-
lyeknek tör-
vény-szerint
való értelmét
a' Szent Ird-
ból nem ve-
hetni.

meg mossa. Joan. 13. v. 14. Az elő-
hozott első igében : *Egyetek*, még az
Ellenkezők-is meg vallyák, hogy pa-
rancsolat foglaltatik, és ugyan a' Szent-
ségnek mind a' két szín-alatt-való vé-
telére kötelező ; a' Láb mosás iránt
pedig parancsolatot nem ismernek .
Azt kérdem : honnét tudgyák a' Szent-
ségnek mind a' két szín-alatt-való vé-
telére kötelező parancsolatot, s'-a' láb
mosás iránt nem ? holott amaz íge,
tartoztok véle, ugy teczik, hogy pa-
rancsolatnak ígéje? Mi-képpen ha mely
csfelédes Gazda meg hagyná a' szolgá-
jának : *Te tartozol véle, hogy asztalt*
teríts; a' Vendégeknek pedig monda-
ná : *Egyetek, s'-igyatok, s'-vigan legye-*
tek; az első igékről azt ítélhetnök,
hogy parancsolás gyanánt esnek ; a'
következendőkben pedig inkább bá-
rátságos kérelem, hogy sem parancso-
lat foglaltatik.

105.
A hitben tá-
madott sok
Controversi-
ákról vagy
semmi, vagy
nem elégséges
emlékezet
vagyon a'
Sz. Írásban.

Harmadszor. Az hitben sok Contro-
verfiákra találunk, mellyekről vagy
semmi emlékezet nincs az Írásban,
vagy nem elégséges arra, hogy a' Sz.
Írás azokról egész végezést tehessen ;
tehát ezeknek el-igazítására más Birót
köll fel találunk. Csak kettőt ho-
zok elő. I. Ha a' *Tobias, Judith, Böl-*
cjeség,

eséség, Syrák-Fia, Makabausok Kőnyve-
 vei, Szent kőnyvek-e' ? Mi Szentek-
 nek lenni vallyuk, az Újítók tagadgyák.
 Ki léfzen a' Bíránk ? ki igazíttya el kő-
 zöttünk e' dolgot ? Az Irás nem. Mi
 az Ecclesiának tanításához, ők a' Si-
 dókéhoz támaszkodnak, mert (ugy-
 mond) a' Sidó kőnyvek Lajstromában
 Szent *Feronymusnál* nem találtnak
 föl jegyezve, azért-is a' Szent Kőny-
 vek közé bé nem vehetni. Már te-
 hát meg vallyák, hogy e' dologban—
 más Bírót köll keresni, hogy sem a'
 Szent-Irást. S'-mellyik az a' Bíró ? A'
 Sidók Traditiója. Csudálatos dolog!
 többre bõcsüllik a' Sidókat, mint a'
 Keresztyénséget; és jóllehet Keresz-
 tyén nevet viselnek magok-is, a' kő-
 zõnséges Anyaszentegyház-béli taní-
 tást meg vetik, és gyúlólik; a' Sidó
 Traditiókat pedig meg bõcsüllik. Mi-
 ért hogy nem mondgyák Szent Ago-
 stonnal, Lib. 18. de Civ. DEI, c. 36.
A' Makabausok Kőnyveit nem a' Sidók,
hanem az Ecclesia a' Szent kőnyvek kő-
zé számlállyá.

II. Az Új Testamentomnak hány
 Szentségi vannak ? Mi hetet ismérünk,
 és vallunk; az újítók közõnségesen
 kettõnél többet nem. Erre mit mond

az Irás ? A' Sacramentomok számáról világosan semmit nem végez, az-okáért e' dologban Bíró nem lehet. Honét vötték-hát a' Catholicusok a' hét Szentségeket ? Az Anyaszentegyháznak tanításából, és a' meg egyező értelemből. S'-hát az Ellenkezők a' kétőt ? Ők láfsák, honét vették. Bizony a' Szent-Irásból nem, vagy ha onét gondollyák hogy vették volna, felelyenek meg e' hármaskérdésre.

Elsőben. A' Szent-Irásból mutafsák meg, hogy Sacramentomnak nevezetik az Ur-Vacforája, és a' Keresztség: ellenben a' Bérnálás, Papi-Rend, Pœnitentia, Utólsó-Kenet, és a' Házaság nem neveztetik annak.

Másodsor. Ugyan azon Szent-Irásból mondgyák meg, micfoda az a' Sacramentom? *Definitióját*, az az tulajdon magyarázattyát adgyák az Irásból.

Harmadszor. Mutafsák meg, hogy a' Sacramentomnak *definitiója*, avagy természetes ereje illendő-képpen feltaláltatik-e' a' Keresztségben, és az Ur-Vacforájában: s'-a' többiben nem. Ha ezt meg mutathattyák, jó a' dolog. De azt világ végezetéig sem mutattyák meg.

Negyed-

Negyedszer. Az Ó Törvény-béli Controverfiákról, kivált derekasb dolgokban, ugymint azokban-is, a' melyek a' Tíz-Parancsolatokhoz, Istennek tiszteletéhez, és a' Hithez tartozandók vóltanak; nem a' Szent-Irástótt ítéletet, hanem a' Fő-Pap, a' mint ki teczik *Deut. 16. v. 18. és 17. v. 8. 2. Paral. 19. v. 10. Exod. 18. Num. 11. v. 16.* Vólt pedig ő nálok két Törvényes szék, a' mint az elő-hozott citatiokból ki teczik: egyik *kissebb*, mely minden Városokban állott; kiben-is némely könnyű, és aprólék dolgokról végeztenek, és ettől adatott *appellatio* a' másíkhöz. A' *Nagyobbik* hetven személyekből állott a' Fő-Papon kívül, a' ki a' Tanács előtt ül-vala: ebben a' fő-Törvényes székben az appellált causasat vizsgálják vala, és egyéb érdeemes dolgokat, még a' Hithez tartozandókat-is, a' mint ki teczik *2. Paral. 19. v. 11. Amarias Pap pedig, a' tífő-Papok azokban, melyek az Istenhez tartoznak, elől-járó léssen.* A' hitnek dolgai pedig az Istenhez tartozandók. Így amaz Herodes Király kérdése *Matth. 2. v. 4. Hol születtenék a' Kristus?* a' hithez tartozandó vólt, mely is a' Törvényes Szent szék eleibe vité-

106.

Az Ó Testamentombéli controverfiáknak Birája nem a' Szent Irás vólt.

tett, nem-is mérészlette volna Herodes a' Tanácson kívül azt vizsgáltni.

107.

Még az első Keresztjén-
ségben sem: a'
mint ki te-
szik az Apo-
stolok rend-
tartásából.

ÖtödSzör. Az Új Testamentomban-
is mindenkor vagy a' Pápától, vagy a'
Pápától approbáltatott Szent Gyüle-
kezetektől: s'-nem a' Szent-Irástól vet-
ték a' két ellenkező párton lévők az
vég-sententiát, és hit törvényt. Így
midőn az Apostolok idejében kérdés
támad vala a' környül-metélkedés, és
a' Törvénynek megtartása felől, ha ezek
szükségesek volnának-e' az üdvösség-
re? E' kérdésről semmit nem végezett
az Irás, sem Szent Pál, vagy Barnabás,
noha magok hatalmából el-végezhet-
ték volna, ugymint Apostoli, Profé-
tai, és Doktori méltóságban lévők,
és a' Nemzetségek tanítására a' Szent
Lélektől kivált-képpen el választatott
személyek; hanem e' kérdést Az Apo-
stoli Gyülekezet eleibe terjesztették,
és hozták, a' hol-is vizsgálásba vették,
és a' vég sententiát ki adták. Magok
az Apostolok, noha mind a' két rész-
re Szent-Irás-béli bizonyságokat elő-
hozhattak volna, elő-nem hoztak sem-
mit; hanem a' Szent-Léleknek vezér-
léséből, mely nekik meg vólt Krístus-
tól ígérve, ugy azok Successorinak-is;
a' vég sententiát ki adák: *Tetzett a'
Szent*

Szent Léleknek, és mi nekünk. Actor.
15. v. 28.

Az Apostolok idejök-után fok-kép-
pen különböző Controversiák támad-
ván, azokról a' Római Pápa, vagy a'
Pápától approbáltatott Szent Gyüle-
kezetek végezést tettek, és valakik
azoknak itéletin meg nem állottak, és
sententiájoknak nem engedelmesked-
tek, azok *Eretnekeknek* tartattanak.

108.
Es az első
Keresztyné-
ségtől kezd-
ve egész a' mi
idők ig : a'
vissza-vo-
nájoknak el-
igazításában

Igy el-végezték először ; Ha a'
Hufvétí Inneplést Vasárnapra kölle-
ne-e' határozni, és a' Sidókkal nem
csak az első hónap tizen-negyedik nap-
jára? Végezést tön *Victor* Pápa egyne-
hány Conciliomok után, Kristus Ur-
unk születése után száz kilenczven
nyólczadik Esztendőben.

2. Ha a' Keresztség után meg esett
személyek bűnöknek bocsánattyát—
meg nyerhetik-e' ? Tagadta *Novatia-
nus* ; átok alá vettetett a' Római Sz.
Gyülekezettől, *Cornelius* Pápa idejé-
ben, 255. Esztendőben.

3. Ha az Istenségben vannak-e' elő-
számlálható három egy-mástól külö-
mű Személyek ? Tagadta *Sabellius*,
csak egy Személyt ismérven az Isten-
ben : átok alá vetette *Sabellius* az

Alexandriai Szent Gyülekezet, *Sylvester* Pápa alatt, 319. Esztendőben.

4. Ha Krisztus Puzta Ember-e? Ugy tartá *Paulus Samosatenus*, átok alá vettették az *Antiokiai* Synodus által, *Dionysius* Pápa idejében 266. Esztendőben.

5. Ha Krisztus az Atya Istennek Igéje-e, és azzal természetben egyenlő? Tagadta *Arius*; fejére átkot mondottak az Első *Nicæabeli* Szentséges Gyülekezetben, *Sylvester* Pápa alatt 325. Esztendőben.

6. Ha a' Szent Lélek, természetiben Isten-e? Tagadták a' *Macedonianusok*, átok alá vettettek az Első *Constantinápoli* Szent Gyülekezetben, *Damasus* Pápa alatt 383. Esztendőben.

7. Ha az ember, Istennek ingyenvaló kegyelme nélkül, a' Természetnek egyedül-való erejével, bé-telleyésítheti-e' a' Törvényt, ha akarja? Helyén hadták *Pelagius*, és *Cælestius*; de átkot vettek fejőkre a' *Milevitana* Szentséges Gyülekezetben, Első *Innocentius* Pápa alatt, 416. Esztendőben.

8. Ha a' kisedek eredendő bűnben születtenek-e, és annak el-törlésére szükölködnek-e' a' Kereszttség-nélkül? Tagadta *Pelagius*, és *Cælestius*; átok alá vettettek az említett *Milevita-*

levitana Szent Gyülekezetben, és az után *Zozimus* Pápa alatt. Több hasonlító példát rövidségnek okáért elő nem hozok.

Ezekben pedig három dolgot köll észben venni: 1. Hogy egyik ellenkező párt világosan átok alá vetett. 2. Hogy ezen átok alá vetés lőtt-meg az Ecclesia által, ki ugymint hitbéli Controversiákban való törvényes Biró néha a' Pápa által tön törvényt, néha az Ecclesia-képiben űő Szentséges Gyülekezetek által adta-ki a' sententiát. 3. Hogy magok a' *Lutheristák*, és *Calvinisták* meg vallyák azt, hogy ezen meg átkozás törvény-szerint lőtt, és törvény-szerint vettetett átok alá *Sabellius*, *Arius*, *Nestorius*, *Pelagius* &c. és Eretnekeknek köll ez efféléket tartani az Anyaszentegyháznak végezéséből.

Már ha egyedül az Irás vólna hit-Birája, és az Anyaszentegyház itilete közbe nem járt vólna, E'MAI NAPIG-LAN fenn maradnának azok a' hadakozások, és világosan nem tarthatnók Eretnekeknek az említett személyeket; most pedig, minek-utánna átok alá vettek, a' szakadóknak bizonyos, és örökös bélyegét viselik.

109.
A' kiket az
Anyaszent-
egyház átok
alá vetett,
Eretnekek-
nek tartatta-
nak.

110.
*Minémű
 meg egyezés
 találtatik az
 Ország, és a'
 Hit-Bírāja
 között ?*

Hatodszor. Meg mutathatni abból a'
proportióból-is, és hasonlatosságból,
 mely találtatik az Ország dolgába te-
 kéntő, és a' Hitben támadott egye-
 netlenségeknek el-igazító Bíráji kö-
 zött; mivel ezek egy-mással sok-kép-
 pen hasonlatoskodnak. Mert *Előb-*
szor, a'mint az világi dolgokban gyak-
 rabban pörök, és veszekedések támad-
 nak; ugy a' Hitben, és Isteni tiszte-
 letben-is. *Másodszor.* Valamint-hogy
 a' világi Törvénykezésekben e' három
 dolgot meg köll egy-mástól külöm-
 böztetni: a' Bírót, az Irott *Constitu-*
tiót, avagy Törvényt; és a' Haza-szo-
 kását: ugy a' hit dolgában e' hármat
 egy-mástól meg köll választani: az ití-
 lő Bírót, mind a' két Testamentom-
 béli Szent-Irást, és a' Traditiót, avagy
 az Ecclesiának régi tanítását. *Har-*
madszor. Miképpen az Ország Ura,
 vagy a' Magistratus, ugymint hívata-
 los Bírák, belé tekintenek a' világi
 dolgokban, és hatalommal végeznek:
 nem külömben az Anyaszentegyház-
 nak Fejedelme, vagy az ószve-gyüle-
 kezett Synodus, ugy-mint hivatalos
 Bírák a' hitben támadott egyenetlen-
 ségekben belé tekintenek. *Negyed-*
szor. Mi-képpen az irott *Constitutio* és
 Tör-

Törvény mint-egy igyenes *norma*, és Sinór gyanánt áll a' világi Bíró előtt, melyhez képepest szolgáltassa ki az igazságot a' pörösöknek : azon-képpen mind a' két Testamentom-béli Szent-Irás *Norma*, és *Regula* gyanánt tartatik, mely szerint az Egyházi Bíró hozzon a' hit-dolgában vég-sententiát otódszór. Mi-képpen az irott *Constitutio*, és Törvény egyedül nem elégséges, sem éppenséggel nem egész *Normája*, és *regulája* a' világi törvénykezéseknek ; hanem az irott törvény, a' Haza-szokásával együtt: mert támadhat *controversia* olyan dolog fölött, melyről semmi emlékezet nincs az irott Törvényben, vagy ha vagyon-is, de a' Törvénynek értelme, és magyarázattya fölött kételkedhetni ; olyankor a' régi Haza-szokásából igazodhatni el, mivel-hogy a' *Haza-szokása második Törvény* : azon-képpen mind a' két Testamentom-béli Szent-Irás nem elégséges *normája*, és *regulája* minden fel-támadható *controversiáknak* a' hit-dolgában, hanem a' Szent Irás a' Traditióval együtt. Hogy ha még a' világi dolgokban olyan *controversia* támadna, mellyet sem az irott Törvényből, sem az Haza szo-

kásából nem lehetne el-igazítani ; vagy ha történnék olyan törvényes dolog , mely a' Törvénynek igéi alatt foglaltatnék ugyan , de nem a' Törvény szerzőnek elméje , s'-akarattya szerínt rendelt dolog volna : olyankor a' Bírónak természet-szerínt-való igazságból köll a' dolgot el igazítani , és a' mi jobb , s'-tanácsosb , azt szükség követni : azon-képpen az Hitnek , és Religiónak dolgában ha olyan Controversia támadna , mely sem az Irásból , sem az Ecclesiának kézről-kézre adott tudományából el nem végeződhetnék ; olyankor a' Szent Lélek Istenhez folyamodni köll segítségért : ki noha minden meg eshető dologban az ő Anyaszentegyháza mellett áll , de illyenkor kivált-képpen a' Kristus igérete szerínt Joan. 16. v. 13. őtet *minden igazságra* vezérleni fogná. Mely okkal , móddal az Apostolok-is , midőn a' Jerusalemi Szentséges Gyűlekezetben kérdés támadna az környűlmetélkedésről , és az Ó Törvénynek meg tartásáról : minden szemre-főre való tekéntet nélkül ki-adák a' választ ;

Teczett a' Szent Léleknek , és mi-nénk. Actor. 15. v. 28.

Bé-fe-

Bé-fejező Beszéd.

EZekből eszedbe vehetted Keresztyén Olvasó, hogy az Ellenkező Atyafiak Vallása nem egyéb, hanem fővényen épített Ház, Matth. 7. v. 26. regula, és fundamentom-nélkül-való; a' Szent-Irás-is hogy nem lehet tellyesféggel regulája a' hitnek, sem a' hitben támadott egyenetlenségeknek egyedül-való Bírája; mivel-hogy a' Szent-Irásból magánosan még azt sem tudhatni világosan, ha ez, vagy amaz Kőnyv, Szent Kőnyv-e? vagy a' kezünknel tartott irás, kit Szent-Irásnak lenni mondunk, valóságos Szent-Irás-e? Ugy a' Szent-Irásból, mellyik légyen törvény-szerint-való értelme, és magyarázattya sok Irás-béli helyeknek, nem tudhatni; mellyiket köllesék mint homályosbat, másfik által, ugy-mint világosb textus által magyarázni; mellyiket tartfuk fetétesnek, mellyiket világosnak? sem ezeknek meg vizsgálására alkalmas eszköz nem lehet a' titkos Lelki sűgallás, és különös *dictamen*, mely nád-Ofzlophoz támaszkodnak az Atya-fiak; mert ez nem Istentől

M 5

illy

illy nagy dologra rendeltetett eszköz,
 a' mint annak helyén meg mutattuk ;
 hanem csak hívságosan kigondolt áll-
 orcza. Nincs láttattya, s'-haszna a'
 Fejedelmekhez , világi Magistratus-
 hoz , vagy hit-dolgában tartatott ma-
 gok Generalis Gyűlésőkre-való me-
 netelnek. Mellyekből ki hozom : hogy
 midőn az Ellenkező - Valláson - lévő
 Atya-fi maga hitinek ágazattyaát akár-
 mely fok Szent-Irásbéli bizonyságok-
 kal támogatni kívánnya-is , mivel-
 hogy maga Vallásának fundamento-
 miből csak azt sem bizonyíthattya
 meg , hogy azok a' bizonyságok való-
 sággal Szent-Irás szavai vólnának ,
 vagy hogy azoknak törvény-szerint-
 való értelmők ez , s'-nem más vólna ;
 igen világos dolog , hogy mikor az Ő
 Vallása-ágazatinak hitelt adni láttat-
 tik , azokat nem hiheti ugymint Is-
 tentől jelentetett hit-ágazattyaait , és
 egy szóval semmit üdvősfégesen nem
 hihet. *Másodsor.* Hogy akár-melly
 ágazattya fölött-tartandó vetekedés-
 ben , az ellenkező Valláson lévő Atya-
 fi könnyen meg győzettethetik , akár-
 menyi Szent-Irás-béli bizonyságokat
 igyekezzen fazaka mellé szítani , mi-
 dőn néki meg mutattjuk , hogy azok-
nak

nak az Irás-béli bizonyságoknak igaz törvény-szerint-való értelme, s' magyarázattya más, hogy sem a' melyben ő véfzi ; mivel más értelemben véfzi azokat az *Igasságnak Oszlopa*, s' *erős támaszsa* az Anyaszentegyház : 1. Tim. 3. v. 15. Mellyet a' Szent Lélek *minden igasságra* tanít és vezérel Joan. 16. v. 13. *Harmadszor*, Hogy végezetre, a' *Catholicusok* bizonyosak, és bátorságosak lévén az Anyaszentháznak hiteles méltósága, s' meg csalatkozhatatlansága felől a' hit dolgában, midőn annak tanításából hallyák, hogy ez vagy amaz mennyei titkot Isten jelentette meg, és ugyan mint hit-ágazattyaát köll tartani, és bé venni ; vagy ez és amaz Szent-Irás szavának ilyen értelme, s' magyarázattya légyen ; az előjökbe adott igasságoknak, és cikkelyeknek hitelt adhatnak, és el-hihetik ugyan mint Istentől jelentetett titkokat, és igasságokat, ugyan azokon hihetnek üdvösségesen az örök-életre, s' lehetnek igaz Hitben. Mellyet a' kik Istennek ajándékából tartanak, és követnek ; azoknak végigvaló meg maradást : a' Tudatlanoknak

nak pedig , és út-veztett Tévely-
gőknek mennyei világosságot, és az
igasságnak isméretire vezérlő ke-
gyelmet kívánok az Ur Isten-
től. Kinek

*Szolgályn nagyobb dicsőségére ,
Római Hitnek győzedelmére ,
Magyar Nemzetnek meg-térésére ,
Ezen Könyvecském , üdvösségére.*

A'Könyv Részzeinek mutató T Á B L Á J A.

I. RÉSZ.

Előre bocsáttatnak némelly szükséges tudományok a' Hítről. Level.
7.

II. RÉSZ.

Az ellenkező Valláson-lévők minémű Regulát követnek a' Hitben? és minéműt tartanak a' Catholicusok? 13.

III. RÉSZ.

A' Szent-Irás Könyveinek meg-választásában, egyedül az Anyaszentegyházbéli Tráditio igazíthat-el. 22.

IV. RÉSZ.

A' fel-töltt kérdésben alkalmatlanúl futunk a' privatus Spiritusra, avagy kinek-kinek belső titkos súgallására. 27.

V. RÉSZ.

V. RÉSZ.

*Világosban meg-mutattatik, hogy a' Szent-
Írás magán nem elégséges arra tellyes-
séggel, hogy a' Hit-dolgában minden-
kor egész végezést tehesse.*

34.

VI. RÉSZ.

*Alkalmatlanúl, és okosság-nélkül bizzuk a'
Hit-dolgában-való végezést kinek-kinek
tulajdon itéletire: el-hagyván az egész
Anyaszentegyháznak közönséges ér-
telmét.*

40.

VII. RÉSZ.

*Egyéb bizonyságokból-is meg rontatik az
Eretneki titkos lelki sűgallás.*

45.

VIII. RÉSZ.

*Az Eretneki lelki sűgallás más bizonysa-
gokkal-is meg-rontatik.*

59.

IX. RÉSZ.

*A' Hitnek regulája az újítóknál álhatalan,
és változó.*

65.

X. RÉSZ.

*A' kik illy vakmerőn a' Valláshoz alkalmaz-
tattják*

tattják a' Szent-Irást, s' nem a' Szent
 Iráshoz a' Vallást, az Irások magya-
 rászásában igen igen hibáznak.

74.

XI. RÉSZ.

Minden Eretnekségnek bé-vőtt szokása vőlt,
 s'-ma-is az, hogy nem a' magok értel-
 mőket szabják a' Szent-Iráshoz, ha-
 nem inkább a' Szent-Irást alkalmaztat-
 tyák magok értelmőkhöz.

76.

XII. RÉSZ.

A' Reformátusok tulajdon Vallása nem tá-
 maszkodik a' Szent-Iráshoz, ugymint
 Hitnek regulájához.

88.

XIII. RÉSZ.

Az újítók a' világi Fejedelmek, és Fő-Ren-
 dek eleibe miképpen viszik a' Hitben tá-
 madott egyenetlenséget.

93.

XIV. RÉSZ.

Az Ellenkezők Synodusi, avagy az Ecclesiák
 nevével-való Gyülekezeti alkalmatlan-
 nok arra, hogy a' Hitben támadott Con-
 troversziát meg-ólták.

103.

XV. RÉSZ.

104.

☼) (☼ ☼) (☼)

*Az Eretneki tudománynak rövid sommája
a' Hitnek Regulája felől.*

115.

XVI. RÉSZ.

*A' Catholica Anyaszentegyháznak, a' Hit-
dolgában szokott Rend-tartása.*

118.

XVII. RÉSZ.

*A' Traditiókról, avagy kézről-kézre adott
Isten-igéjéről.*

123.

XVIII. RÉSZ.

*Az Ellenkezők bé-vesznek-e valami Tra-
ditiót?*

136.

XIX. RÉSZ.

*Az Anyaszentegyháznak örök állandóságá-
ról, csalatkozhatatlanságáról, és lát-
hatóságáról.*

138.

XX. RÉSZ.

Az Anyaszentegyháznak látható Fejéről.

144.

XXI. RÉSZ.

*Az Szent-Irás egyedül nem lehet ítélő Bíró
a' Hitben támadott egyenetlenségeknek
el-igazításában.*

169.

A.
T.